

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Φιλολογίας
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Ειδίκευση Γλωσσολογίας

Το γερούνδιο στη Νέα Ελληνική

Διπλωματική εργασία στη Γλωσσολογία της φοιτήτριας
Μανίκα Ελένης
Αρ. Μητρώου: 207

Επιβλέπουσα: Λεκάκου Μαρίκα, Επίκουρη καθηγήτρια

Ιωάννινα 2016

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την καθηγήτριά μου που χωρίς την καθοδήγησή της η εργασία δε θα είχε ολοκληρωθεί. Επίσης, την ευχαριστώ θερμά, καθώς η υπομονή της και οι προσδοκίες της απέναντι στο πρόσωπό μου είχαν ως αποτέλεσμα αυτή την εργασία. Στο σημείο αυτό, ας μου επιτραπεί να ευχαριστήσω όσα άλλα πρόσωπα στάθηκαν αρωγοί με τα πολύτιμα σχόλιά τους.

Επίσης, θέλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον μέντορά μου που πίστεψε σε εμένα και σε κάθε βήμα μοιραζόταν τη χαρά της δημιουργίας.

Τέλος, χωρίς τους «μελαχρινούς μου αγγέλους», που η συμβολή τους παραμένει στο παρασκήνιο, δε θα είχα φέρει εις πέρας την εργασία αυτή, καθώς εκείνοι ήταν που πραγματικά υπέμειναν όλο αυτό το διάστημα και στάθηκαν ως ακρογωνιαίος λίθος σε όλη αυτή την προσπάθεια.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Κεφάλαιο 1. Το γερούνδιο στη Νέα Ελληνική	6
1.1 Γιατί «γερούνδιο»;	6
1.2 Τα δεδομένα	12
1.2.1 Μορφολογικές ιδιότητες	12
1.2.2 Σημασιολογικές και συντακτικές ιδιότητες	15
1.2.2.1 Σημασιολογικές ιδιότητες	15
1.2.2.2 Συντακτικές ιδιότητες	20
1.2.3 Οι κατηγορίες του γερονδίου	26
Κεφάλαιο 2. Η συντακτική δομή των γερονδιακών προτάσεων	31
2.1 Η δομή των παρεμφατικών προτάσεων: η παρεμφατικότητα	31
2.2 Βιβλιογραφική επισκόπηση	37
2.2.1 Tsimpli (2000)	37
2.2.2 Roussou (2000)	41
2.2.3 Σιταρίδου & Χάιδου (2002)	41
2.2.4 Panagiotidis (2005)	43
2.3 Η φραστική δομή του γερονδίου	45
Κεφάλαιο 3. Το υποκείμενο του γερονδίου	58
3.1 Η παρεμφατικότητα και η ελευθερία παράλειψης του υποκειμένου στις παρεμφατικές προτάσεις	59
3.2 Οι γερονδιακές προτάσεις περιβάλλοντα ελέγχου	63
3.3 Σύνοψη βιβλιογραφίας	67
3.4 Το κενό υποκείμενο των γερονδιακών προτάσεων: έχουμε <i>pro</i> ή <i>PRO</i> ;	69
Κεφάλαιο 4. Συμπεράσματα – ερωτήματα	76
Βιβλιογραφία	80

Περίληψη

Το θέμα της παρούσας διατριβής είναι το γερούνδιο στη Νέα Ελληνική. Ο όρος *γερούνδιο* υιοθετείται στη γραμματική της νέας ελληνικής με σκοπό να περιγράψει τον τύπο που σχηματίζεται με την προσθήκη του κλιτικού μορφήματος *-οντας/-ώντας*. Πρόκειται για έναν μορφολογικά μη-παρεμφατικό, άκλιτο τύπο, με επιρρηματική χρήση, και δεν πρέπει να συγχέεται με τον όρο «μετοχή».

Στην αρχή, εξηγείται η προέλευση του όρου «γερούνδιο» καθώς και γιατί υιοθετείται ο συγκεκριμένος όρος κι όχι ο όρος «ενεργητική μετοχή ενεστώτα» ή «άκλιτη μετοχή». Ο όρος προέρχεται από τη γραμματική της λατινικής γλώσσας κι αρχικά χρησιμοποιήθηκε από τον Tsoulas (1996). Δεν πρέπει να γίνεται σύγχυση με τον όρο «μετοχή», επειδή οι δύο αυτοί τύποι διαφέρουν σε μορφολογικό και συντακτικό επίπεδο. Στο σημείο αυτό παρουσιάζονται τα δεδομένα και συγκεκριμένα οι ιδιότητες των γερονδίων σε μορφολογικό, συντακτικό και σημασιολογικό επίπεδο. Επίσης, τα γερούνδια διακρίνονται σε *επιρρηματικά* και *τροπικά* με βάση σημασιολογικά και συντακτικά κριτήρια, όπως η παράφρασή τους και η παρουσία άρνησης, αντίστοιχα.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η δομή των παρεμφατικών προτάσεων και πιο συγκεκριμένα η βασική ιδιότητα που παρεμφατικότητας. Αφού γίνεται επισκόπηση της βιβλιογραφίας για το γερούνδιο της νέας ελληνικής ως προς τη θέση του μέσα στη φραστική δομή της πρότασης, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς τη δομή της γερονδιακής πρότασης. Για παράδειγμα, η γερονδιακή πρόταση θεωρείται από μερικούς Φράση Έγκλισης (Mood Phrase), ενώ σύμφωνα με μία άλλη θεωρία πρόκειται για προθετική φράση που εισάγεται από μία φωνολογικά κενή χρονική πρόθεση. Στην παρούσα εργασία υιοθετείται η άποψη ότι οι γερονδιακές προτάσεις είναι φράσεις συμπληρωματικού δείκτη με βασικά κριτήρια την κατανομή των κλιτικών και της άρνησης (Roussou, 2000). Συγκρίνοντας τις γερονδιακές με τις παρεμφατικές προτάσεις, διαπιστώνεται ότι οι γερονδιακές προτάσεις δεν έχουν Φράση Χρόνου σε αντίθεση με τις παρεμφατικές που διαθέτουν.

Στο επόμενο κεφάλαιο, αρχικά, εξετάζεται η παράλειψη του υποκειμένου στις παρεμφατικές προτάσεις και συγκεκριμένα η κεφαλή που επιτρέπει την παράλειψη του υποκειμένου στις παρεμφατικές προτάσεις. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι γερονδιακές προτάσεις στις οποίες υπάρχει έλεγχος του υποκειμένου από κάποιον όρο της κύριας πρότασης καθώς και οι γερονδιακές προτάσεις όπου επιτρέπεται να

μη συμπίπτει το υποκείμενό τους με εκείνο της κύριας πρότασης. Επιπροσθέτως, εξετάζονται περιβάλλοντα στα οποία το υποκείμενο του γερουνδίου είναι φωνολογικά κενό και μελετάται ποια είναι η κενή κατηγορία του υποκειμένου με την οποία δηλώνεται το μη εκπεφρασμένο λεξικά υποκείμενο στο επίπεδο της σύνταξης και η οποία φαίνεται ότι φέρει την ονομαστική πτώση.

Τέλος, διατυπώνονται συμπεράσματα έπειτα από το πέρας της έρευνας καθώς και προτάσεις που τίθενται για μελέτη στο μέλλον.

Κεφάλαιο 1: Το γερούνδιο στη Νέα Ελληνική

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να εισαχθεί η κατηγορία του γερουνδίου. Αρχικά πρέπει να καταστεί σαφές τι εννοείται με τον όρο *γερούνδιο*, ο οποίος είναι δάνειο από τη γραμματική της λατινικής γλώσσας. Μέσα από μία σύντομη ανασκόπηση της ιστορικής εξέλιξης της ελληνικής διαπιστώνεται ότι πρόκειται για μία ορολογία που υιοθετείται συγχρονικά για να δηλώσει τον ρηματικό τύπο που σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάληξης *-οντας/-ώντας* στο ρηματικό θέμα του ενεστώτα.

Επιπλέον, παρουσιάζονται οι ιδιότητες που έχει ο γερουνδιακός τύπος στο επίπεδο της μορφολογίας, της σημασιολογίας και της σύνταξης. Τέλος, παρουσιάζονται οι προταθείσες υποκατηγορίες του γερουνδίου.

1.1 Γιατί «γερούνδιο»;

Ο στόχος αυτής της ενότητας είναι διττός. Πρώτον, γίνεται προσπάθεια να κατανοήσουμε από πού προέρχεται ο όρος «γερούνδιο», αφού η Ελληνική γλώσσα στη διάρκεια των προηγούμενων φάσεων της ιστορίας της δε διέθετε γερούνδιο (Manolessou, 2005). Δεύτερον, χρειάζεται να καταστεί σαφές γιατί υιοθετείται ο όρος *γερούνδιο* κι όχι ενεργητική μετοχή ενεστώτα.

Γενικά ως προς τη χρήση του όρου *γερούνδιο* δεν υπάρχει ομοφωνία σε όλες τις σύγχρονες γραμματικές. Από τη μία πλευρά, πιστεύεται ότι δεν υπάρχει λόγος να εισαχθεί ο όρος αυτός, διότι θεωρείται ότι δημιουργεί αρκετά προβλήματα και για αυτό υιοθετούνται οι όροι “PARTICIPLE”, «METOXH» (Quirk *et al.* 1985)¹, «κλιτή μετοχή» (Νάκας, 2012) ή «ενεργητική μετοχή ενεστώτα» (Τζάρτζανος 1946, Τσοπανάκης 1994).

Στην ελληνική βιβλιογραφία ο όρος *γερούνδιο* υιοθετείται από τους Tsoulas (1996), Roussou (2000), Tsimpli (2000), Manolessou (2005), Panagiotidis (2005) και Holton, Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton (2010) με σκοπό να δηλωθεί ο ρηματικός τύπος που σχηματίζεται από το μη-συνοπτικό θέμα του ρήματος και την κατάληξη *-οντας/-ώντας*, ανάλογα με τη συζυγία του ρήματος.² Πιο συγκεκριμένα,

¹ Συγκεκριμένα, οι συγγραφείς υιοθετούν τον όρο “PARTICIPLE”, «METOXH» συμπεριλαμβάνοντας και τον τύπο του γερουνδίου και τα στοιχεία που φέρουν το κλιτικό μόρφημα *-ing*, επειδή δε θεωρούν χρήσιμη τη διάκρισή τους (Quirk *et al.*, 1985: 1292).

² Πρώτος φαίνεται ότι χρησιμοποίησε τον όρο *γερούνδιο* για τους παραπάνω τύπους της Ελληνικής ο Mirambel (1961). Στη συνέχεια χρησιμοποίησαν κι άλλοι συγγραφείς τον όρο αυτό μεταξύ άλλων και

όταν το ρήμα είναι πρώτης συζυγίας (*γράφω, τρέχω*), ορθογραφικά ο τύπος του γερούνδιου σχηματίζεται με την κατάληξη *-οντας* (1α), ενώ στην περίπτωση που το ρήμα ανήκει στη δεύτερη συζυγία (*αγαπάω, μιλάω*) τότε ορθογραφικά το γερούνδιο σχηματίζεται με την κατάληξη *-ώντας* (1β). Πρόκειται για μία διαφορά όχι φωνημική αλλά καθαρά ορθογραφική.

- (1) α. χορεύοντας, γράφοντας
 β. μιλώντας, τραγουδώντας
 γ. *χορέψοντας, *γράψοντας, *μιλησώντας

Ο όρος *γερούνδιο* προέρχεται από τη γραμματική της λατινικής γλώσσας κι αποδίδει το λατινικό *gerundium*, ένα ρηματικό ουσιαστικό ουδέτερου γένους με ενεργητική σημασία. Κλίνεται στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική κι αφαιρετική) του ενικού αριθμού και ισοδυναμεί με τις πλάγιες πτώσεις του έναρθρου απαρεμφάτου της αρχαίας ελληνικής. Σχηματίζεται με την προσθήκη των κλιτικών επιθημάτων (καταλήξεων) *-ndi, -ndo, -ndum, -ndo* στο θέμα του ενεστώτα και η αιτιατική είναι πάντοτε εμπρόθετη. Η τελευταία συντάσσεται κυρίως με τις προθέσεις *ad* και *in* και σπανιότερα με τις προθέσεις *ante, ob, inter, circa, propter* και δηλώνει σκοπό, προορισμό ή αναφορά, για παράδειγμα *venerunt ad investigandum hominem*= ήρθαν για να αναζητήσουν τα ίχνη του ανθρώπου (Τζάρτζανος, 2010).³

- (2) *ama-ndi, ama-ndo, ama-ndum, ama-ndo*
 αγαπ-Γερ.γεν., αγαπ-Γερ.δοτ., αγαπ-Γερ.αιτ., αγαπ-Γερ.αφαιρ.

Όσον αφορά την παρουσία του γερούνδιου στη Νέα Ελληνική (NE), η Manolessou (2005) μελετάει την ιστορική εξέλιξη της μετοχής της Αρχαίας Ελληνικής (AE), που διέθετε πλούσιο κλιτικό παράδειγμα, σε γερούνδιο, τύπο της ενεργητικής φωνής που

οι συγγραφείς των οποίων τα ονόματα αναφέρθηκαν πιο πάνω και των οποίων η θεωρία μελετάται στην παρούσα εργασία.

³ Όσον αφορά τη μετάφραση των υπόλοιπων πτώσεων επισημαίνεται ότι η εμπρόθετη γενική δηλώνει σκοπό (α), ενώ όταν είναι απρόθετη χρησιμοποιείται ως συμπλήρωμα ουσιαστικού κι επιθέτου (β). Η δοτική είναι πάντοτε απρόθετη και δηλώνει τον σκοπό (γ). Τέλος, η αφαιρετική μπορεί να είναι απρόθετη και δηλώνει τρόπο (δ), ενώ εμπρόθετα με τις προθέσεις *de, ex, in* και *ab* μπορεί να δηλώνει, για παράδειγμα, αναφορά, αφετηρία, απομάκρυνση, προέλευση (ε).

(α) *ad eum venerunt salutandi causa* = ήρθαν σε αυτόν για να τον χαιρετίσουν

(β) *cupiditate pugnandi permotus* = παρακινήμένος από την επιθυμία για μάχη

(γ) *locus pugnando idoneus* = τόπος κατάλληλος για μάχη

(δ) *colendo homines excellentes* = με το να λατρεύω τους έξοχους ανθρώπους

(ε) *multi scripserunt de vivendo hominum excellentium* = πολλοί έχουν γράψει σχετικά με τη ζωή έξοχων ανθρώπων

δεν έχει κλιτικό παράδειγμα. Εξηγεί ότι, αρχικά, στο επίπεδο της σύνταξης παρατηρείται αυξανόμενη χρήση της απόλυτης μετοχής κατά την Κοινή περίοδο (περ. 300 π.Χ.- 300 μ.Χ), γεγονός που σημαίνει απώλεια της συμφωνίας ανάμεσα στη μετοχή και την κύρια πρόταση, ενώ η μετοχή συμφωνεί με το στοιχείο που γειτνιάζει κι όχι με το υποκείμενό της. Για παράδειγμα, στην πρόταση (3) η μετοχή *βασιλεύοντος* τίθεται σε πτώση γενική, επειδή επηρεάζεται από το κύριο όνομα *Περσέως* που βρίσκεται αμέσως δίπλα από τη μετοχή (έλξη πτώσης) και δεν τίθεται σε ονομαστική όπως θα έπρεπε αφού προσδιορίζει τον όρο *το γένος* (το ακόλουθο παράδειγμα είναι από τη Manolessou (2005: 250).

- (3) ἔμεινε τὸ γένος τοῦ Περσέως
 μεν.Αόρ-3εν. το.Ουδ. γέν-Ον.εν. του.Γεν.εν. Περσε-γεν.εν.αρσ.
βασιλεύοντος (αντί *βασιλεῦον*)
 βασιλευ-μτχ.γεν.εν.αρσ. (αντί *βασιλευ-μτχ.ον.εν.ουδ.*)
 «το γένος του Περσέα εξακολουθούσε να βασιλεύει»
 (I. v. Thurn. (Ed.). 2000: *Ioannis Malalae Chronographia*. Beril: De Gruyter)

Στη συνέχεια, περίπου τον 4^ο αιώνα μ. Χ., σημειώνεται μορφολογική αλλαγή. Συγκεκριμένα, το κλιτικό παράδειγμα (κατάληξη) *-οντα* χρησιμοποιείται στη θέση του κλιτικού μορφήματος ουδέτερου γένους *-ον*. Η αλλαγή αυτή δε σημαίνει αλλαγή στο γένος του ονόματος. Οφείλεται μάλλον σε γραμματικό λάθος, δηλαδή τη σταδιακή επικράτηση του τύπου του αρσενικού γένους πάνω στο θηλυκό κι ουδέτερο γένος.⁴ Κατά τη διάρκεια των 6^{ου} – 8^{ου} αιώνων αυτό διαδίδεται και στα ουσιαστικά αρσενικού και θηλυκού γένους. Γύρω στον 14^ο αιώνα, χάνεται η διάκριση συνοπτικού/μη συνοπτικού (*perfective/imperfective*).⁵ Στο επίπεδο της σύνταξης, ο νέος τύπος με την κατάληξη *-οντα* αρχικά δήλωνε είτε την αιτιατική ενικού αρσενικού ή θηλυκού γένους είτε την ονομαστική ουδέτερου πληθυντικού αριθμού, σε αντίθεση με την πρώιμη βυζαντινή περίοδο (6^{ος} αιώνας – 1100) κατά την οποία σήμαινε οποιοδήποτε γένος κι αριθμό.

Μέχρι τον 14^ο αιώνα ο γερονδιακός τύπος σε *-οντα* είχε καθιερωθεί και για τα τρία γένη. Από τον 14^ο αιώνα και ύστερα, ένα τελικό *-ς* προστίθεται στην κατάληξη *-οντα*. Με τον τρόπο αυτόν δίνεται στο γερούνδιο η μορφή που έχει σήμερα στη ΝΕ -

⁴ Αυτό το είδος περιπτώσεων συναντούμε και σήμερα «είμαι γεννηθείς το 1990» αντί «γεννηθείσα» ή «είμαι παθών» αντί για «παθούσα», όταν η ομιλήτρια είναι γυναίκα, δηλαδή σημειώνεται λαθεμένη χρήση του αρσενικού γένους αντί του θηλυκού (Νάκας, 2012).

⁵ Για περισσότερες λεπτομέρειες παραπέμπω στη Manolessou (2005: 248).

οντας. Αξίζει να σημειωθεί ότι το -ς φαίνεται να είναι ένα πρόσφυμα με το οποίο σχηματίζονται τα επιρρήματα, για παράδειγμα *τότες*, *ποτές*, *τίποτας*, και δε σχηματίζεται η ονομαστική πτώση (Manolessou 2005: 251).

Οι Holton *et al.* (2010) διακρίνουν τον τύπο που φέρει την κατάληξη -οντας, δηλαδή το γερούνδιο, από τον τύπο της ενεργητικής μετοχής (ενεστώτα). Η τελευταία ορίζεται ως ο ρηματικός τύπος που σχηματίζεται με την προσθήκη των καταλήξεων -ων, -ούσα, -ον στο μη συνοπτικό θέμα του ρήματος, για παράδειγμα *βασιλεύων*, *βασιλεύουσα*, *βασιλεύον*.⁶ Παρατηρείται ότι το γερούνδιο είναι άκλιτος τύπος, αφού σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάληξης -οντας και μόνο. Αντίθετα οι μετοχές έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό ότι κλίνονται ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση, δηλαδή φέρουν πλήρη ονοματικά χαρακτηριστικά συμφωνίας, όπως τα επίθετα. Όσον αφορά τις μετοχές ενεργητικής φωνής επισημαίνεται ότι πρόκειται για τύπους που έχουν διατηρηθεί από την καθαρεύουσα μέχρι σήμερα και χρησιμοποιούνται με σκοπό ο λόγος να αποκτήσει επίσημο κι υψηλό ή ειρωνικό ύφος (Holton *et al.*, 2010: 235).⁷

Ο Tsoulas (1996), επίσης, διακρίνει τους όρους *γερούνδιο* και *μετοχή* επισημαίνοντας ότι δεν πρέπει να συγχέονται. Το γερούνδιο δείχνει να έχει ρηματικά χαρακτηριστικά και, για αυτό, δεν πρέπει να συγχέεται με τον γραμματικό τύπο της μετοχής η οποία σε αντίθεση με τα γερούνδια, όπως φαίνεται από την αντιγραμματικότητα (4), μπορεί να ονοματοποιηθεί (5). Επομένως, με δεδομένο ότι ο συντακτικός ρόλος είναι διαφορετικός στα ακόλουθα γλωσσικά περιβάλλοντα αποτελεί ισχυρό επιχείρημα για την υιοθέτηση του όρου «γερούνδιο» κι όχι «(ενεργητική) ή άκλιτη μετοχή».

(4) α. *Το *ξεκινώντας* είναι δύσκολο.

β. *Αντιπαθώ (το) *πηγαίνοντας* για ψώνια.

γ. *Το *γνωρίζοντας* το πρόβλημα, αποφάσισε να μείνει.

δ. *Το *λύνοντας* την άσκηση σήμερα, δε θα χρειαστεί να μελετήσει αύριο.

(5) α. Ο *χαρούμενος* είναι ευχάριστος.

⁶ Ανάλογα με τη συζυγία του ρήματος οι καταλήξεις είναι -ων, -ουσα, -ον ή -ών, -ώσα, -ων ή -ών, -ούσα, -ούν, για παράδειγμα *γράφων-γράφουσα-γράφον* ή *κυβερνών-κυβερνώσα-κυβερνών* ή *θεωρών-θεωρούσα-θεωρούν* (Holton *et al* 2010).

⁷ Σύμφωνα με τους Holton *et al.* (2010: 235-36), οι μόνες μετοχές ενεργητικής φωνής είναι η μετοχή ενεστώτα και η «παρελθοντική μετοχή». Η δεύτερη μετοχή σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάληξης -ας, -ασα, -αν, για παράδειγμα *επιζήσας-επιζήσασα-επιζήσαν*. Για τον σχηματισμό της πρώτης βλέπε την προηγούμενη σημείωση.

β. Ο *χαμένος*, ο οποίος μπορεί να είναι οποιοσδήποτε, δε χαιρείται.

Στην Αγγλική γλώσσα ο τύπος “gerund” «*γερούνδιο*» χρησιμοποιείται για να δηλώσει τον ρηματικό τύπο που φέρει την κατάληξη *-ing* (6α) (Radford, 2004). Αν και φέρει τον ίδιο μορφολογικό τύπο με τη μετοχή ενεστώτα, πρέπει να διακρίνεται από αυτή (7γ). Συγκεκριμένα, το γερούνδιο, πρώτον, λειτουργεί ως υποκείμενο ή συμπλήρωμα ρήματος ή πρόθεσης και, δεύτερον, δέχεται υποκείμενο σε γενική πτώση (6β). Από την άλλη μεριά, με τον όρο «μετοχή» ονομάζεται ένας ρηματικός τύπος ο οποίος χρησιμοποιείται σαν επίθετο αφού φέρει ιδιότητες αριθμού, γένους και πτώσης κι ακόμα χρόνου και φωνής σε ευρωπαϊκές γλώσσες όπως είναι τα Λατινικά (7α) ή τα Ελληνικά (7β) και κωδικοποιεί τα χαρακτηριστικά της όψης (*aspect*) ή της φωνής (*voice*) (Radford, 2004).

(6) α. *reading, writing, singing*

β. She was annoyed at [*my writing* to her mother].

(7) α. *ama-ns,*

ama-ntis,

αγαπ.Ενεστ.Ε.Φ.-εν.ον.,

αγαπ.Ενεστ.Ε.Φ.-εν.γεν.

β. *βασιλεύ-ων,*

βασιλεύουσα,

θέμα.Ενεστ.-εν.ον.αρσ.

θέμα.Ενεστ.-εν.ον.θηλ.

βασιλεύ-ον

θέμα.Ενεστ-εν.ον.ουδ.

γ. *walk-ing (man)*

περπατα.Ενεστ.-εν.ον.αρσ. (άντρας)

Αντίθετα, η παραδοσιακή περιγραφική γραμματική (Bouboulides 1946, Τζάρτζανος 1946², Τσοπανάκης 1994) θεωρεί ότι ο τύπος αυτός σε *-οντας/-ώντας* μαζί με δύο τύπους που σχηματίζονται με τις καταλήξεις (α) *-μένος* (για παράδειγμα *λυμένος, δεμένος, λυπημένος*) και (β) *-όμενος* ή *-άμενος* (για παράδειγμα *τρεχόμενος* ή *τρεμάμενος*) συνιστούν τις μετοχές της Νέας Ελληνικής (NE). Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι ο παραπάνω ρηματικός τύπος αποτελεί «γνήσιο τύπο νεοελληνικής μετοχής» (Τζάρτζανος, 1946) με βασικά χαρακτηριστικά ότι δεν κλίνεται, δε φέρει πτώση, δεν εκφέρεται με άρθρο κι έχει επιρρηματική χρήση.

Σύμφωνα με μία άλλη άποψη, η υιοθέτηση του όρου «γερούνδιο» είναι παραπλανητική, επειδή η ελληνική κατά τη διάρκεια της ιστορίας της δε διέθετε ποτέ γερούνδιο και η ομοιότητα ως προς τη χρήση του με το γερούνδιο της λατινικής γλώσσας δεν είναι λόγος για την υιοθέτηση αυτού του τύπου (Moser, 2006). Ομοίως ο Νάκας (2012) θεωρεί πως αποτελεί «ιστορική και επιστημονική ανακρίβεια» και για αυτό χρησιμοποιεί τον όρο «άκλιτη μετοχή». Η θεωρία αυτή ενισχύεται από τους Quirk *et al* (1985) και Huddleston & Pullum (2002) οι οποίοι, αν και αναφέρουν ότι οι ονοματικές προτάσεις που φέρουν τον τύπο με την κατάληξη *-ing* μπορεί να ονομάζονται *γερουνδιακό (gerundive)* ή *γερουνδιακές προτάσεις (gerundive clauses)*, επίσης απορρίπτουν τον όρο «γερούνδιο» για την Αγγλική, καθώς θεωρούν ότι υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ Αγγλικής και Λατινικής όσον αφορά τον όρο αυτόν. Συγκεκριμένα, υιοθετούν τον όρο «μετοχή» για όλους τους τύπους που φέρουν την κατάληξη *-ing* χωρίς να κάνουν διάκριση σε γερούνδιο και μετοχή.⁸

Τέλος, οι Σιταρίδου & Χάιδου (2002) βάσει τυπολογικών χαρακτηριστικών διακρίνουν δύο ομάδες γερουνδίων, την *τυπικά ονοματική ομάδα* και την *προτασιακή ομάδα* με το ελληνικό γερούνδιο να ανήκει στην τελευταία.⁹ Παρατηρούν ότι στην πρώτη ομάδα το γερούνδιο (α) λειτουργεί ως όρισμα, (β) μπορεί να ονοματοποιηθεί και (γ) εισάγεται συνήθως με μία πρόθεση. Η δεύτερη ομάδα (α) εμφανίζει συμφωνία υποκειμένου και ρήματος, (β) δέχεται λεξικό υποκείμενο σε ονομαστική Πτώση, (γ) λειτουργεί ως προσάρτημα και (δ) εισάγεται συνήθως με έναν συμπληρωματικό δείκτη.

Συνοψίζοντας, ο όρος *γερούνδιο* υιοθετείται με σκοπό να δηλωθεί ο τύπος της ΝΕ που σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάληξης *-οντας/-όντας* στο μη-συνοπτικό θέμα του χρόνου *ενεστώτα*. Πρόκειται για έναν ρηματικό τύπο που δεν πρέπει να συγχέεται με τη *μετοχή* για λόγους μορφολογικούς και συντακτικούς. Πρώτον, το γερούνδιο είναι άκλιτος τύπος και δε φέρει ονοματικά χαρακτηριστικά, δηλαδή δε φανερώνει χαρακτηριστικά πτώσης, αριθμού, γένους ή προσώπου και, δεύτερον, η συντακτική λειτουργία του γερουνδίου είναι διαφορετική από εκείνη της μετοχής, καθώς το γερούνδιο δεν μπορεί να ονοματοποιηθεί. Στις επόμενες ενότητες θα δούμε

⁸ Σχετικά με την επιχειρηματολογία τους παραπέμπω στους ίδιους συγγραφείς Quirk *et al* (1985: 1292) και Huddleston & Pullum (2002), διότι οποιαδήποτε εκτενής αναφορά θα οδηγούσε την παρούσα εργασία έξω από το πλαίσιο στο οποίο τοποθετείται.

⁹ Πρόκειται για την κατανομή των γερουνδίων στις γλώσσες της Νέας Ελληνικής, Αρχαίας Ελληνικής, Αγγλικής, Λατινικής, Γαλλικής, Ιταλικής και Παλαιά Ναπολιτάνικα (Σιταρίδου & Χάιδου, 2002: 583-4).

αναλυτικά τις μορφολογικές, σημασιολογικές και συντακτικές ιδιότητες και τέλος πόσα είδη γερουνδίου υπάρχουν στη νέα ελληνική (NE).

1.2. Τα δεδομένα

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι ιδιότητες των γερουνδίων ως προς τη μορφολογία, τις συντακτικές και σημασιολογικές ιδιότητες καθώς και πόσες κατηγορίες γερουνδίων υπάρχουν.

1.2.1 Μορφολογικές ιδιότητες

Μορφολογικά υπάρχουν δύο μορφές που μπορεί να έχει το γερούνδιο. Μία είναι *συνθετική* και σχηματίζεται μονολεκτικά και η άλλη είναι *αναλυτική* και σχηματίζεται περιφραστικά. Όσον αφορά τη συνθετική μορφή, ο γερουνδιακός τύπος σχηματίζεται με την προσθήκη του επιθήματος *-οντας/-ώντας* στο μη-συνοπτικό θέμα του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής (8) (Holton, Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton, 2010).

(8) α. πιστεύ-οντας, γνωρίζ-οντας, τραγουδ-ώντας, μιλ-ώντας

β. *πιστέψ-οντας, *γνωρίσ-οντας, *τραγουδησ-ώντας, *μιλησ-ώντας

Η βάση του ρήματος δεν μπορεί να είναι συνοπτικού ποιού ενεργείας, όπως δείχνει η αντιγραμματικότητα των τύπων (8β). Γερούνδιο σχηματίζουν μόνο τα ρήματα της ενεργητικής φωνής, εκτός από μερικές περιθωριακές περιπτώσεις όπως *όντας* (είμαι) (Φιλιππάκη-Warburton, 2010) ή αποθετικά ρήματα όπως *διηγώντας* (διηγούμαι) (Papangeli & Lavidas, 2007), ενώ δε σχηματίζουν γερούνδιο τα απρόσωπα ρήματα και τα ρήματα που δηλώνουν τον καιρό (9α).¹⁰ Όσον αφορά τα αποθετικά ρήματα, παρατηρείται ότι κάποια σχηματίζουν τον περιφραστικό τύπο του γερουνδίου (9β), τον οποίο θα δούμε πιο κάτω.

(9) α. *πρέποντας, *βρέχοντας, *χιονίζοντας

¹⁰ Το γεγονός αυτό ισχύει μόνο όταν απαντώνται ως απρόσωπα, για παράδειγμα *βρέχει*, όχι ως προσωπικά (α):

α. *βρέχοντας* το πρόσωπό μου.

Η Tsimpli (2000: 150) εξηγεί ότι το τροπικό ρήμα «μπορεί» όταν χρησιμοποιείται ως προσωπικό κι όχι ως απρόσωπο ρήμα είναι δυνατόν να σχηματίσει γερουνδιακό τύπο (β). Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η αντιγραμματικότητα δεν οφείλεται σε μορφοφωολογικούς παράγοντες αλλά σε συντακτικούς και σημασιολογικούς ή στον συνδυασμό τους.

β. Μην *μπορώντας* να αντέξει την πίεση, άρχισε να κλαίει.

β. έχοντας εμπιστευτεί, έχοντας οραματιστεί, έχοντας οσμιστεί, έχοντας διηγηθεί

Βασικό χαρακτηριστικό των γερονδίων είναι ότι πρόκειται για έναν άκλιτο τύπο που μπορεί να αναφέρεται σε υποκείμενα και των τριών γενών και των δύο αριθμών χωρίς να μεταβάλλεται μορφολογικά. Έτσι, στην ακόλουθη πρόταση ο τύπος *διαβάζοντας* μπορεί να έχει υποκείμενο κάποια προσωπική αντωνυμία, για παράδειγμα *εγώ, εσύ ή εμείς* (10α) ή κάποια Φράση Άρθρου (ΦΑ) όπως ο *Παναγιώτης* ή *Τα κορίτσια* (10β) ή ο *καθηγητής* ή η *Ελένη* (10γ).

(10)α. (*Εγώ/ Εσύ/ Εμείς*) διαβάζοντας το βιβλίο, ...

β. (*Ο Παναγιώτης/ Τα κορίτσια*) διαβάζοντας το βιβλίο, ...

γ. (*Ο καθηγητής/ Η Ελένη*) έχοντας διαβάσει το βιβλίο, ...

Με άλλα λόγια, μορφολογικά το γερούνδιο είναι ένας μη-παρεμφατικός τύπος, αφού δε φέρει χαρακτηριστικά συμφωνίας και χρόνου, όπως συμβαίνει, λόγου χάρη, με το κλιτικό παράδειγμα των ρημάτων που φανερώνουν τα χαρακτηριστικά του προσώπου και του αριθμού (*φ-χαρακτηριστικά, phi-features*) Ράλλη (2005) (11β).

(11)α. λύν-οντας

β. λύν-ω, λύν-εις, λύν-ει, λύν-ουμε, λύν-ετε, λύν-ουν

Το γεγονός αυτό ισχύει και στην περίπτωση της αναλυτικής μορφής γερονδίου, δηλαδή δε φανερώνεται κανένα από τα παραπάνω *φ-χαρακτηριστικά* (11β). Συγκεκριμένα, ο αναλυτικός τύπος του γερονδίου σχηματίζεται από το γερούνδιο του βοηθητικού ρήματος «έχω» και τον *μη-παρεμφατικό τύπο του ρήματος στο συνοπτικό ποιόν ενεργείας* (12α) (Holton *et al.*, 2010).¹¹ Ο μη-παρεμφατικός αυτός τύπος εμφανίζει διάκριση φωνής και είναι ο ίδιος τύπος που χρησιμοποιείται στους παρεμφατικούς συντελικούς χρόνους (*έχω/είχα γράψει, έχω/είχα γραφτεί*). Ωστόσο, ίσως υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις κατά τις οποίες το ρήμα δε σχηματίζει την αναλυτική μορφή του γερονδίου αλλά μόνο τη συνθετική. Για παράδειγμα το ρήμα *ξέρω* μπορεί να σχηματίσει μόνο το γερούνδιο με τη συνθετική μορφή κι όχι την αναλυτική (12β) κι αυτό έχει να κάνει με το γεγονός ότι το ρήμα *ξέρω* δε διαθέτει

¹¹ Οι Holton *et al.* (2010: 127) για την ίδια περίπτωση, δηλαδή τον αναλυτικό γερονδιακό τύπο, χρησιμοποιούν τον όρο «τετελεσμένο γερούνδιο».

τύπο συνοπτικού ποιού ενεργείας. Επιπροσθέτως, αναλυτικό γερονδιακό τύπο φαίνεται ότι εμφανίζουν και κάποια βοηθητικά (13).¹²

(12) α. έχοντας χορέψει, έχοντας μιλήσει, έχοντας γράψει

β. ξέροντας/ *έχοντας ξέρει

(13) Έχοντας γίνει ενήλικας, αποφάσισε να υπηρετήσει στο στρατό και ύστερα να σπουδάσει.

Τέλος, όπως δείχνουν τα αντιγραμματικά παραδείγματα (14α), τα αποθετικά ρήματα που δε σχηματίζουν το γερούνδιο από το θέμα του χρόνου ενεστώτα, δηλαδή τον συνθετικό γερονδιακό τύπο, για παράδειγμα τα *αρνούμαι*, *έρχομαι*, *κοιμάμαι*, δε στερούνται εντελώς γερονδιακού τύπου, αλλά εμφανίζουν το γερούνδιο που σχηματίζεται περιφραστικά (14β). Πρόκειται για τη δεύτερη μορφή γερονδίου, την αναλυτική. Ο περιορισμός αυτός οφείλεται στη μορφολογία του γερονδίου και, ειδικότερα, επειδή δεν μπορεί να δηλώσει φωνή.

(14)α. *αρνιώντας, *έρχοντας, *κοιμώντας, *φαίνοντας, *δέχοντας

β. έχοντας αρνηθεί, έχοντας έρθει, έχοντας κοιμηθεί, έχοντας φανεί, έχοντας δεχτεί

(15)α. *αρνιώντας να λύσω ασκήσεις

β. αρνούμενος να λύσω ασκήσεις

γ. *ο αρνούμενος να λύσω ασκήσεις

Η κάθε μία μορφή γερονδίου έχει διαφορετικές ερμηνείες τουλάχιστον ως προς τη χρονική βαθμίδα και την ερμηνεία του ποιού ενεργείας κάτι που θα δούμε σε ακόλουθη υποενότητα. Επιπροσθέτως, σε αυτό το σημείο επισημαίνεται ότι στο ίδιο προτασιακό περιβάλλον, εάν αντικατασταθεί ο αντιγραμματικός τύπος του συνθετικού γερονδίου, για παράδειγμα *αρνιώντας* (15α) με τύπο της μετοχής, για

¹² Όσον αφορά τα ρήματα που δηλώνουν καιρικές συνθήκες φαίνεται ότι είναι πιθανό να συναντήσουμε κάποιες περιπτώσεις όπως φαίνεται στις ακόλουθες προτάσεις.

(α) Έχοντας βρέξει για πολλές ώρες, η πόλη πλημμύρισε από το νερό της βροχής.

(β) Έχοντας χιονίσει όλο το βράδυ, οι οδηγοί αναγκάστηκαν να βάλουν αλυσίδες στους τροχούς των αυτοκινήτων τους.

Πρόκειται για περιπτώσεις περιθωριακές, καθώς δεν είναι αποδεκτές από όλους τους ομιλητές.

Ωστόσο, σημειώνεται ότι το ρήμα «βρέχω» μπορεί να είναι και μεταβατικό όταν δε σημαίνει καιρικές συνθήκες. Σε αυτή την περίπτωση απαντούν και οι δύο μορφές του γερονδίου:

(γ) Βρέχοντάς την, έβαλε τα κλάματα.

(δ) Έχοντας βρέξει η Ελένη τη Μελίνα, έπαιξαν μπουγέλο.

παράδειγμα *αρνούμενος*, το αποτέλεσμα είναι γραμματικό (15β). Παρατηρείται ότι το γερούνδιο και η μετοχή μπορεί να διαφέρουν μορφολογικά αλλά συντακτικά μάλλον μοιράζονται κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, η μετοχή *αρνούμενος* της πρότασης (15β) δε συντάσσεται με προσδιοριστή, δηλαδή οριστικό ή αόριστο άρθρο, όπως ακριβώς θα δούμε σε ακόλουθη ενότητα ότι συμβαίνει με τον γερουνδιακό τύπο (υποενότητα 1.2.2.2).

Συνοπτικά, στα ΝΕ υπάρχουν δύο μορφές γερουνδίου, συνθετική και αναλυτική, οι οποίες σχηματίζονται μονολεκτικά και περιφραστικά αντίστοιχα. Πρόκειται για τύπους άκλιτους και μη-παρεμφατικούς ως προς τα μορφολογικά χαρακτηριστικά, καθώς δε φανερώνονται χαρακτηριστικά προσώπου κι αριθμού. Στην επόμενη υποενότητα θα δούμε, πρώτον, τη χρονική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη γερουνδιακή και την κύρια πρόταση και, δεύτερον, τη συντακτική λειτουργία που έχει το γερούνδιο.

1.2.2 Σημασιολογικές και συντακτικές ιδιότητες

1.2.2.1 Σημασιολογικές ιδιότητες

Σε αυτή την υποενότητα, θα εξεταστούν, πρώτον, η χρονική σχέση ανάμεσα στην κύρια και τη γερουνδιακή πρόταση, δεύτερον, το ποιόν ενεργείας και, τέλος, οι πιθανές επιρρηματικές ερμηνείες που μπορεί να φέρει το γερούνδιο.

Το γερούνδιο βάσει μορφολογικών χαρακτηριστικών δε φανερώνει γραμματικό χρόνο. Με άλλα λόγια, δε φαίνεται ότι μπορεί να μεταδώσει χρονικές πληροφορίες και να μπορεί να τοποθετήσει τα γεγονότα στον άξονα του χρόνου, δηλαδή παρελθόν, παρόν και μέλλον. Ωστόσο, ανάμεσα στην πρόταση που περιέχει το γερούνδιο και την κύρια πρόταση υπάρχει κάποια χρονική σχέση. Έτσι, το γεγονός που περιγράφεται στη γερουνδιακή πρόταση μπορεί να εκτυλίσσεται την ίδια χρονική στιγμή με εκείνο της κύριας πρότασης, *ταυτόχρονο* (*contemporaneous*), ή μπορεί να συμβαίνει πριν από τη χρονική στιγμή που συμβαίνει το γεγονός που περιγράφει η κύρια πρόταση, *προτερόχρονο* (*anterior*) (Tsimpli, 2000). Ωστόσο δε φαίνεται να υπάρχει ξεκάθαρο τέτοιο παράδειγμα. Για παράδειγμα, στο (16α) ενώ εκτυλισσόταν η πράξη αυτή κατά την οποία *το φόρεμα διπλωνόταν* διακόπηκε από ένα γεγονός ότι *ο λεκές έγινε αντικείμενο προσοχής* (ταυτόχρονο). Αντίστοιχα, στο (16β) αναφέρεται ένα γεγονός ότι *διαβάστηκαν τα δημοσιογραφικά σχόλια*, καθώς και το γεγονός ότι *ο υπουργός θύμωσε*. Όμως, δεν είναι σίγουρο ότι τα δύο γεγονότα πραγματοποιήθηκαν το ένα μετά το άλλο. Είναι πολύ πιθανό ο υπουργός να άρχισε να θυμώνει την ίδια

στιγμή που διάβαζε τα σχόλια. Όμοια στο (16γ) κάποιος μπορεί όσο προχωράει με το διάβασμά του τόσο πιο πολύ να καταλαβαίνει το αντικείμενο με το οποίο ασχολείται. Παρόμοια, η Ελένη συγκεντρώνεται ενώ παράλληλα ακούει μουσική (16δ).

(16)α. *Διπλώνοντας* το φόρεμα, πρόσεξε τον λεκέ.

β. *Διαβάζοντας* τα δημοσιογραφικά σχόλια, ο υπουργός θύμωσε.

γ. *Διαβάζοντας* κάτι σχετικό, θα καταλάβεις.

δ. Η Ελένη συγκεντρώνεται μόνο *ακούγοντας* μουσική.

Η περίπτωση κατά την οποία το γεγονός της γερονδιακής πρότασης συμβαίνει μετά από εκείνο της κύριας, το *υστερόχρονο* (*posterior*), δεν απαντά. Συγκεκριμένα, το αποτέλεσμα μάλλον δεν είναι αποδεκτό από όλους τους ομιλητές δηλαδή προκαλεί προβλήματα κατανόησης. Σύμφωνα με την επόμενη δομή στο (17α) δε γίνεται σαφές ποιο από τα δύο γεγονότα προηγείται δηλαδή η συγγραφή του βιβλίου ή η δημοσίευσή του. Αντίθετα, εάν αντικαταστήσουμε το ρήμα *γράφω* με το ρήμα *ολοκληρώνω* (17β), η χρονική σειρά των δύο γεγονότων, δηλαδή εκείνων της γερονδιακής και της κύριας πρότασης, είναι εκείνη του προτερόχρονου υποχρεωτικά, καθώς είναι αδύνατον να πραγματοποιηθεί το γεγονός της δημοσίευσης ενός βιβλίου χωρίς πρώτα να έχει ολοκληρωθεί η πράξη της συγγραφής. Με λίγα λόγια, εξαρτάται από την τελικότητα. Πρόκειται για σημασιολογικά χαρακτηριστικά που εμπεριέχονται εγγενώς στη σημασία του ρήματος (λεξική όψη, *lexical aspect*) (Μόζερ, 1994).

(17)α. *?Γράφοντας* το βιβλίο, το έστειλε για δημοσίευση.

β. *Ολοκληρώνοντας* το βιβλίο, το έστειλε για δημοσίευση.

Όσον αφορά την ερμηνεία της όψης (γραμματικό ποιόν ενεργείας), επισημαίνεται ότι ο γερονδιακός τύπος σχηματίζεται πάντα από το μη-συνοπτικό ρηματικό θέμα του ενεστώτα με την προσθήκη της κατάληξης *-οντας/-ώντας*. Το ποιόν ενεργείας είναι γραμματική ιδιότητα των ρημάτων κι ορίζεται ως ο τρόπος με τον οποίο μία ενέργεια γίνεται αντιληπτή από τον ομιλητή κατά τη χρονική στιγμή του εκφωνήματος. Το μη-συνοπτικό ποιόν ενεργείας χρησιμοποιείται όταν η ενέργεια θεωρείται εν εξελίξει, συνηθισμένη ή επαναλαμβανόμενη. Το συνοπτικό ποιόν ενεργείας χρησιμοποιείται όταν η ενέργεια παρουσιάζεται στο σύνολό της ή με ουδέτερο τρόπο (Holton *et al.*, 2010). Λόγου χάρη, ο ενεστώτας κι ο παρατατικός του

ρήματος «γράφω» είναι μη-συνοπτικού ποιού ενεργείας, αφού σχηματίζονται από το θέμα *γραφ-*. Αντίθετα, ο παρελθοντικός χρόνος *έγραψα* είναι συνοπτικού ποιού ενεργείας, καθώς σχηματίζεται με το συνοπτικό θέμα *γραψ-*. Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα πώς, παρά τον παραπάνω μορφολογικό περιορισμό, είναι συμβατή και η ερμηνεία του συνοπτικού ποιού ενεργείας.

(18) α. Μελετώντας ιστορία, *άκουγε* μουσική.

β. Μελετώντας ιστορία, *ακούει* μουσική.

γ. Μελετώντας ιστορία, *άκουσε* μουσική.

Για παράδειγμα, το γερούνδιο στην πρώτη περίπτωση ερμηνεύεται ως ένα γεγονός που εκτυλίσσεται ταυτόχρονα με το γεγονός της κύριας πρότασης (18α). Αναλυτικά, η δομή σημαίνει «ενώ μελετούσε ιστορία, άκουγε μουσική», δηλαδή το γερούνδιο ερμηνεύεται σα να ήταν σχηματισμένο με τον τύπο του συνοπτικού ποιού ενεργείας και μόνο κι όχι σα να ήταν σχηματισμένο με τον τύπο του μη-συνοπτικού ποιού ενεργείας (*ενώ μελετάει*). Όμοια, το γερούνδιο στο (18β) ερμηνεύεται ως ένα γεγονός που επίσης εκτυλίσσεται ταυτόχρονα με το γεγονός της κύριας και η δομή σημαίνει «ενώ μελετάει ιστορία, ακούει μουσική». Συγκεκριμένα, η ερμηνεία της δομής είναι ότι μάλλον δηλώνει μία γενική αλήθεια ότι «κάθε φορά που μελετάει κι ολοκληρώσει τη μελέτη, θα ακούσει μουσική». Στο (18γ) η γερονδιακή πρόταση εκφράζει το σύγχρονο και σημαίνει «καθώς μελετούσε ιστορία, άκουσε μουσική», δηλαδή η ερμηνεία του γερονδίου είναι σαν εκείνη του ρήματος σε συνοπτικό τύπο ποιού ενεργείας. Με άλλα λόγια, πώς φαίνεται η στάση του ομιλητή απέναντι στο γεγονός;¹³ Με το ερώτημα αυτό δε θα ασχοληθούμε στην παρούσα εργασία, αποτελεί, όμως, βάση για περαιτέρω έρευνα.

Ακόμα, αυτό που διαπιστώνεται ανεξάρτητα από το αν προκύπτει ερμηνεία συνοπτικού (18α,γ) ή μη-συνοπτικού (18β) ποιού ενεργείας η χρονική σχέση γερονδιακής και κύριας πρότασης είναι εκείνη του σύγχρονου. Το γεγονός αυτό μάλλον έχει να κάνει με ζητήματα όψης ακριβώς δηλαδή ότι ο γερονδιακός τύπος σχηματίζεται από το μη-συνοπτικό θέμα ποιού ενεργείας του ρήματος. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι με το γεγονός αυτό ενισχύεται η άποψη ότι η δομή της

¹³ Επειδή η όψη αφορά μόνο την εσωτερική χρονική σύσταση δηλαδή πώς βλέπει ο ομιλητής το γεγονός κι όχι την αντικειμενική χρονική σύστασή του δηλαδή εάν δηλώνεται, για παράδειγμα, διάρκεια, η Smith (1991) υιοθετεί τον όρο *οπτική της άποψης* (*viewpoint aspect*).

γερουνδιακής πρότασης είναι χωρίς κεφαλή Χρόνου. Με τη δομή της γερουνδιακής πρότασης θα ασχοληθούμε στο επόμενο κεφάλαιο αναλυτικά (ενότητα 2.3).

Επιπροσθέτως, επισημαίνεται ότι στην περίπτωση που υπάρχει η αναλυτική γερουνδιακή μορφή, το αν το γεγονός θεωρηθεί ως ολοκληρωμένο ή όχι δεν εξαρτάται μόνο από τη μορφολογία του. Η παρουσία μίας χρονικής φράσης ή ενός χρονικού επιρρήματος μπορεί να επηρεάσει την ερμηνεία. Αναλυτικά, στην πρώτη περίπτωση (19α) το γεγονός θεωρείται μία ενέργεια η οποία έχει πραγματοποιηθεί και είναι ολοκληρωμένη. Αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση, η ενέργεια δεν είναι ολοκληρωμένη μέχρι τη στιγμή της εκφώνησης αλλά θα πραγματοποιηθεί και θα ολοκληρωθεί κάποια στιγμή στο άμεσο χρονικό διάστημα, δηλαδή μέχρι το βράδυ (19β). Ακόμα, στην περίπτωση που είναι παρόν ένα χρονικό επίρρημα, η ερμηνεία είναι πιθανόν να είναι αμφίσημη. Στη δομή στο (19γ), η ενέργεια που περιγράφεται από το γερούνδιο μπορεί να έχει ολοκληρωθεί ήδη αλλά όχι απαραίτητα, δηλαδή ίσως να δηλώνει υπόθεση, «αν λύσω την άσκηση σήμερα, ...», και η σχέση των δύο προτάσεων να είναι σχέση αιτίου-αποτελέσματος. Το αν θα ερμηνευθεί η ενέργεια ως ολοκληρωμένη ή όχι ίσως εξαρτάται από πραγματολογικούς παράγοντες.

(19) α. *Εχοντας λύσει την άσκηση, δε θα χρειαστεί να μελετήσω αύριο.*

β. *Εχοντας λύσει την άσκηση μέχρι το βράδυ, δε θα χρειαστεί να μελετήσω αύριο.*

γ. *Εχοντας λύσει την άσκηση σήμερα, δε θα χρειαστεί να μελετήσω αύριο.*

Ακόμα, τα γερούνδια επιδέχονται διάφορες επιρρηματικές ερμηνείες. Για παράδειγμα, στις προτάσεις (20α, β, γ, ε) η ερμηνεία είναι χρονική, στην πρόταση (20γ) υπάρχουν δύο διαθέσιμες ερμηνείες, τροπική ή χρονική, και η (20δ) έχει υποθετική και χρονική σημασία (τα παραδείγματα (20α, β, δ) προέρχονται από την Tsimpli (2000: 133-34)):

(20) α. *Διπλώνοντας το φόρεμα, πρόσεξε τον λεκέ.*

β. *Διαβάζοντας τα δημοσιογραφικά σχόλια, ο υπουργός θύμωσε.*

γ. *Η Ελένη συγκεντρώνεται μόνο ακούγοντας μουσική.*

δ. *Διαβάζοντας κάτι σχετικό, θα καταλάβεις.*

ε. *Ολοκληρώνοντας την εργασία της, βγήκε έξω με τις φίλες της.*

Συγκεκριμένα, τα γερούνδια που φέρουν επιρρηματική χρονική σημασία ερμηνεύονται ως εξής: *ενώ δίπλωνε το φόρεμα* (20α), *όταν διάβασε τα δημοσιογραφικά σχόλια* (20β), *μόλις διαβάσεις κάτι σχετικό* (20δ), *όταν ολοκλήρωσε την εργασία της* (20ε). Όμοια το γερούνδιο με την επιρρηματική υποθετική σημασία *αν διαβάσεις κάτι σχετικό* (20δ) και το αντίστοιχο με τροπική ή χρονική ερμηνεία *με το να ακούει ή ενώ ακούει μουσική* (20γ). Πώς προκύπτουν αυτές οι διαφορετικές επιρρηματικές χρήσεις; Αναγνωρίζονται από τη συντακτική δομή του γερουνδίου ή προκύπτουν από άλλους παράγοντες όπως είναι οι πραγματολογικοί παράγοντες; Τα ερωτήματα αυτά, επίσης, δεν απαντώνται στην εργασία αυτή αλλά τίθενται για περαιτέρω έρευνα.

Τέλος, όσον αφορά την ερμηνεία του αναλυτικού γερουνδιακού τύπου, αυτή ίσως καθορίζεται από τον μη παρεμφατικό συνοπτικό τύπο του ρήματος. Για παράδειγμα, στην ακόλουθη γερουνδιακή πρόταση (21α) ο τύπος *μελετήσει* είναι εκείνος που ορίζει ότι το γεγονός που περιγράφεται στη γερουνδιακή πρόταση έχει πραγματοποιηθεί κι αποτελεί ολοκληρωμένο γεγονός, δηλαδή *η μελέτη έχει ολοκληρωθεί*. Ο ρηματικός τύπος *έχοντας* καθορίζει ότι το γεγονός που περιγράφεται πραγματοποιείται χρονικά πριν από την κύρια πρόταση και δεν μπορεί να προηγείται ή να εκτυλίσσονται ταυτόχρονα. Όμοια, στην πρόταση (21β). Με λίγα λόγια, η χρονική σχέση γερουνδιακής και κύριας πρότασης δεν μπορεί να είναι παρά εκείνη του προτερόχρονου. Επιπλέον, η επιρρηματική χρήση της αναλυτικής μορφής του γερουνδίου δείχνει να περιορίζεται στη χρονική κι αιτιολογική. Συγκεκριμένα, στις ακόλουθες δομές οι γερουνδιακοί τύποι δεν μπορεί παρά να ερμηνευτούν ως *αφού έχει μελετήσει* (21α) και *όταν ολοκλήρωσε* (21β), δηλαδή η σημασία τους είναι η χρονική. Η παρουσία της άρνησης, όμως, δεν μπορεί να φέρει καμία άλλη πέρα από αιτιολογική χρήση. Έτσι, το γερούνδιο στο (21γ) σημαίνει *επειδή δεν είχε ολοκληρώσει*.

(21)α. *Έχοντας μελετήσει* ιστορία, ακούει μουσική.

β. *Έχοντας ολοκληρώσει* την εργασία της, βγήκε έξω με τις φίλες της.

γ. *Μην έχοντας ολοκληρώσει* τη μελέτη της, δεν πήγε εκδρομή.

Συνοψίζοντας, οι γερουνδιακές προτάσεις και η κύρια πρόταση έχουν χρονική σχέση μεταξύ τους η οποία μάλλον περιορίζεται σε εκείνη του σύγχρονου. Ακόμα, το γερούνδιο μπορεί να φέρει μία ή περισσότερες της μίας επιρρηματικές ερμηνείες.

Τέλος, επισημαίνεται ότι ο γερονδιακός τύπος είναι μορφολογικά χαρακτηρισμένος μόνο ως [-παρελθόν] ως προς τον χρόνο και μη-συνοπτικό ποιόν ενέργειας ως προς την όψη κι, έτσι, φαίνεται ότι ο παραπάνω μορφολογικός χαρακτηρισμός είναι δεσμευτικός ως προς την χρονική ερμηνεία του σύγχρονου.

Στο σημείο αυτό εγείρεται το εξής ερώτημα. Στην περίπτωση που υπάρχουν δύο πιθανές επιρρηματικές ερμηνείες όπως, λόγου χάρη, η χρονική και η τροπική πιο πάνω στο (20γ), πώς φαίνεται η διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές πιθανές ερμηνείες, δηλαδή ποια είναι η δομή της γερονδιακής πρότασης σε κάθε περίπτωση; Το ερώτημα αυτό θα προσπαθήσουμε να το απαντήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο που ασχολείται με τη φραστική δομή της γερονδιακής πρότασης.

1.2.2.2 Συντακτικές ιδιότητες

Στην υποενότητα αυτή θα εξετάσουμε τις συντακτικές ιδιότητες του γερονδίου.

Παρατηρείται ότι οι γερονδιακές προτάσεις λειτουργούν ως προσαρτήματα (*adjuncts*) και ποτέ δεν καταλαμβάνουν θέση ορίσματος (*A-position, argument-position*) - όπως φαίνεται από την αντιγραμματικότητα των παρακάτω προτάσεων (22) (Tsoulas, 1996, Tsimpli, 2000). Για παράδειγμα, δε μπορεί να λειτουργούν ως υποκείμενο ή αντικείμενο ρήματος, (22α) και (22β), αντίστοιχα, ούτε λειτουργούν ως συμπλήρωμα πρόθεσης (22γ) (παραδείγματα από Tsoulas (1996: 445-46)).

(22) α. * (Το) *τελειώνοντας/έχοντας τελειώσει* τις εξετάσεις γρήγορα μας εξέπληξε.

β. * Ο Κώστας ζήτησε *αρχίζοντας/έχοντας αρχίσει* μαθήματα πιάνου.

γ. *Ο Γιάννης εξεπλάγη από το *τελειώνοντας/έχοντας τελειώσει* του άρθρου.

Επιπλέον, παρατηρείται ότι ανάλογα με την (επιρρηματική) σημασία που φέρουν μπορεί να προσαρτώνται σε διάφορες θέσεις μέσα στην πρόταση (23). Για παράδειγμα, ένα γερούνδιο που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου τοποθετείται στο τέλος της πρότασης (23α), ενώ ένα γερούνδιο που έχει χρονική σημασία (23β,γ) ή αιτιολογική (23δ,ε) είναι δυνατόν να τοποθετηθεί και στην αρχή της γερονδιακής πρότασης.

(23) α. Η Άννα έφυγε *τρέχοντας*.

β. *Φτιάχνοντας* καφέ η Άννα, μιλάει στο τηλέφωνο.

γ. *Έχοντας μαγειρέψει*, πήγε για δουλειά.

δ. *Έχοντας* μακριά μαλλιά η Άννα, πρέπει να τα χτενίζει συνέχεια.

ε. *Έχοντας αφήσει* την πόρτα ανοιχτή, μπήκε μέσα ο σκύλος.

Επιπλέον, επισημαίνεται ότι κατά τον προφορικό λόγο ανάμεσα στην γερουνδιακή πρόταση και την κύρια υπάρχει παύση αλλά όχι απαραίτητα. Η παύση αυτή γραπτά σημειώνεται με ένα κόμμα (,) το οποίο χωρίζει την γερουνδιακή από την κύρια πρόταση, η οποία ακολουθεί την γερουνδιακή (23β-γ). Ωστόσο κάποιες γερουνδιακές προτάσεις δε διαχωρίζονται με κανένα κόμμα και, επομένως, με κανέναν επιτονισμό από την κύρια πρόταση την οποία ακολουθούν (23α). Το γεγονός αυτό ίσως έχει να κάνει με την κατηγορία που ανήκει το γερούνδιο καθώς και με τη δομή της καθεμίας κατηγορίας μέσα στην πρόταση κάτι που θα δούμε στην επόμενη υποενότητα.

Επίσης βασική ιδιότητα του γερουνδίου είναι ότι δεν μπορεί να ονοματοποιηθεί, όπως φαίνεται σε παρακάτω παραδείγματα (25). Η ονοματοποίηση διάφορων τύπων προτάσεων που εισάγονται με συμπληρωματικό δείκτη είναι μία διαδικασία πολύ παραγωγική και πραγματοποιείται με την εισαγωγή ενός οριστικού άρθρου.¹⁴ Έτσι συντακτικά λειτουργούν ως όρισμα, για παράδειγμα υποκείμενο ρήματος (24α-γ) ή αντικείμενο ρήματος (24δ):¹⁵

(24)α. Το *πώς* θα φύγουμε, είναι μία άλλη υπόθεση.

β. Το *αν* θα γράψει καλά στις εξετάσεις, θα εξαρτηθεί από την ψυχολογία του.

γ. Το *ότι* διαβάζει πολύ, δε σημαίνει ότι θα γράψει καλά στις εξετάσεις της.

δ. Το *πού* θα γίνει η παράσταση, θα το μάθουμε αύριο.

Από την άλλη μεριά, οι προτάσεις με τον γερουνδιακό τύπο στο (24) είναι αντιγραμματικές εξαιτίας της παρουσίας του οριστικού άρθρου. Το οριστικό άρθρο δε συνοδεύει προσαρτήματα. Φέρνοντας στον νου ότι το γερούνδιο είναι αποκλειστικά προσάρτημα, κι ως τέτοιο νομιμοποιείται εδώ, δεν μπορεί να

¹⁴ Όσον αφορά την ονοματοποίηση διάφορων τύπων προτάσεων, πρόκειται για προτάσεις με λεξικό Συμπληρωματικό Δείκτη οι οποίες εισάγονται με το οριστικό άρθρο και βρίσκονται αποκλειστικά σε ουδέτερο γένος κι ενικό αριθμό (Τζάρτζανος, 1989, Mackridge 1990, Holton et al., 2010). Όσον αφορά προτάσεις που εισάγονται με Συμπληρωματικό Δείκτη, η Ρούσου (2006: 53) εξηγεί: «Όσον αφορά την ονοματοποίηση, είδαμε ότι ο ΣΔ *που*... δεν επιτρέπει την ονοματοποίηση. Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται στο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ΣΔ *που* ως δείκτη οριστικότητας. Η παρουσία του σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις με το άρθρο *το* εξηγείται μέσα από τη χρονική-αναφορική λειτουργία του».

¹⁵ Το γεγονός αυτό, δηλαδή η παρουσία του οριστικού άρθρου, είναι υποχρεωτική όταν η πρόταση είναι σε θέση υποκειμένου:

α. *Το* ότι έφυγε νωρίς δε σημαίνει ότι δεν της άρεσε η παρέα σου.

β. **Οτι* έφυγε νωρίς δε σημαίνει ότι δεν της άρεσε η παρέα σου.

Η παρουσία του οριστικού άρθρου είναι προαιρετική μόνο στην περίπτωση που υπάρχει έμφαση (Tsimpli, 2000: 135):

γ. (*Το*) ποιος θα τον συναντήσει, δε μου το είπε.

αποτελέσει συμπλήρωμα προσδιοριστή (*determiner*) δηλαδή οριστικού ή αόριστου άρθρου. Αντίθετα, οι προτάσεις στο (26) είναι γραμματικές, επειδή δεν έχουν οριστικό άρθρο.

- (25) α. *Ο διαβάζοντας εφημερίδα άκουγε μουσική.
β. *Η σιδερώνοντας έκαψε το πουκάμισο.
γ. *Το ξεκινώντας το σχολείο σημαίνει ότι πρέπει να μελετάς καθημερινά.
δ. *Αυτός είναι ένας τραγουδώντας ωραία.

- (26) α. Γνωρίζοντας το πρόβλημα, αποφάσισε να μείνει.
β. Λύνοντας την άσκηση σήμερα, δε θα χρειαστεί να μελετήσει αύριο.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι το γερούνδιο δε συντάσσεται ούτε με προθέσεις (*prepositions*) ούτε με βοηθητικά ρήματα προκειμένου να σχηματίσουν για παράδειγμα περιφραστικά κάποιον χρόνο, όπως δείχνουν οι ακόλουθες αντιγραμματικές προτάσεις (27) και (28) αντίστοιχα. Ωστόσο η παρουσία επιρρημάτων δε δημιουργεί αντιγραμματικές προτάσεις, γεγονός που σημαίνει ότι το γερούνδιο δέχεται επιρρήματα ως προσδιορισμούς (29).

- (27) α. *Σε ακούγοντας μουσική, καθάριζε το δωμάτιο.
β. *Με κοιτώντας τηλεόραση, ξέχασε να μαγειρέψει.
γ. *Για έχοντας διαβάσει εφημερίδα, πληροφορήθηκε τα διεθνή νέα.
- (28) α. *Έχω κοιτώντας τηλεόραση, με πήρε ο ύπνος.
β. *Είμαι αγχώνοντας/έχοντας αγχωθεί, δεν μπορώ να δουλέψω με ηρεμία.
- (29) α. Διάβαζε ακούγοντας **ασταμάτητα** μουσική.
β. Κάνοντας **σήμερα** όλες τις δουλειές, αύριο θα έχω ελεύθερο χρόνο.
γ. Έχοντας φτάσει **καθυστερημένα**, της έβαλε τις φωνές.

Συνοψίζοντας, βάσει των παραπάνω κριτηρίων παρατηρείται ότι το γερούνδιο δε δέχεται ονοματοποίηση, δε συντάσσεται με προσδιοριστές και βοηθητικά ρήματα, αλλά δέχεται κάποια επιρρήματα ως προσδιοριστές, δηλαδή επιτρέπει την παρουσία κάποιων επιρρημάτων εντός της γερουνδιακής πρότασης. Φαίνεται, λοιπόν, ότι το γερούνδιο μοιράζεται πολλά χαρακτηριστικά με τα ρήματα κι, ως εκ τούτου, συμπεριφέρεται σαν τα ρήματα, σε αντίθεση με τις μετοχές που παρουσιάζουν τα

αντίθετα χαρακτηριστικά, δηλαδή μπορούν να ονοματοποιηθούν, με άλλα λόγια να λειτουργήσουν ως συμπλήρωμα οριστικού άρθρου, και δεν μπορούν να δεχτούν επιρρήματα ως προσδιοριστές (Tsoulas, 1996: 446-7, (Panagiotidis, 2005).¹⁶

Επιπλέον, το γερούνδιο συντάσσεται με τον δείκτη άρνησης *μη(ν)* (30).¹⁷ Δεν είναι συμβατό με κανένα τροπικό μόριο (*particle*) (Roussou, 2000) (31α) ή με κάποιον σύνδεσμο (*connective*), υποθετικό, χρονικό ή άλλον (Tsimplici, 2000) (31β-γ):

(30) α. **Μην** ζέροντας τι να κάνει, έφυγε.

β. **Μην** έχοντας διαβάσει, κόπηκε στις εξετάσεις.

(31) α. *να/*θα/*ας τρώγοντας/έχοντας φάει

β. (*Αν) διαβάζοντας κάτι σχετικό θα καταλάβεις την ανάλυση.

γ. (*Ενώ) ξεσκονίζοντας, χτύπησε το τηλέφωνο.

(32) α. Αν διαβάσεις κάτι σχετικό, θα καταλάβεις την ανάλυση.

β. Ενώ ξεσκονίζα, χτύπησε το τηλέφωνο.

Ωστόσο, όταν δίνεται περιγραφικά η ερμηνεία τους (χρονική, υποθετική, αιτιολογική, κ.ο.κ.) υπάρχει συμβατότητα του παρεμφατικού ρήματος με έναν σύνδεσμο (32).¹⁸ Ο Νάκας (2012) αναφέρει ότι οι τύποι σε *-οντας/-ώντας* ισοδυναμούν με επιρρηματικές φράσεις κι αναλύονται σε δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις.¹⁹

Επιπλέον, μία ακόμη ιδιότητα που αφορά τη σύνταξη των γερονδίων έχει να κάνει με το υποκείμενό τους. Στο παράδειγμα (33α) το υποκείμενο του γερονδίου *περπατώντας* είναι εκπεφρασμένο λεξικά (και συμπίπτει με το υποκείμενο του

¹⁶ Για περισσότερες λεπτομέρειες παραπέμπω στον Tsoulas (1996: 446-7).

¹⁷ Το τελικό ν των αρνητικών επιρρημάτων *μη(ν)* διατηρείται στον γραπτό λόγο, μόνο όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή από ένα από τα παρακάτω (δίγνηφα) σύμφωνα: κ, π, τ, γκ, μπ, ντ, τσ, τζ, ξ, ψ, όπως φαίνεται στις ακόλουθες προτάσεις (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου, 2012):

(α) **μη** φωνάζεις

(β) **μην** ανακατεύεσαι σε ξένες δουλειές

(γ) **μην** κλοτσήσεις την μπάλα

¹⁸ Η Tsimplici (2000) επισημαίνει ότι η αντιγραμματικότητα στα (19β-γ) δείχνει ότι η γερονδιακή πρόταση δε συνιστά φράση συμπληρωματικού δείκτη. Θα δούμε τις λεπτομέρειες σε επόμενο κεφάλαιο.

¹⁹ Σύμφωνα με τον Νάκα (2012) από την ιδιότητα αυτή προκύπτει το γεγονός ότι το γερούνδιο δεν μπορεί να αναλυθεί σε δευτερεύουσα αναφορική πρόταση. Λόγου χάρη, το γερούνδιο *γράφοντας* στην πρόταση *να έρθει στον πίνακα κάποιος γράφοντας ωραία γράμματα (παράδειγμα από Νάκα (2012)) δεν ισοδυναμεί με την αναφορική πρόταση *που (να) γράφει. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι ο Νάκας (2012) αναφέρει ότι από εδώ προκύπτει η ιδιότητα του γερονδίου να μη συντάσσεται με προσδιοριστές.

ρήματος εξάρτησης). Παρόμοια, στο (33β) το υποκείμενο του γερονδίου *τρέχοντας* είναι η *Ελένη*.

(33) α. Περπατώντας ο Κώστας στο πεζοδρόμιο, βρήκε ένα πορτοφόλι.

β. Τρέχοντας η *Ελένη* στο γήπεδο, συνάντησε τον παλιό της προπονητή.

Πιο αναλυτικά, το υποκείμενο μπορεί να είναι λεξικά εκπεφρασμένο, όπως παραπάνω (33), αλλά μπορεί κι όχι (34). Στην περίπτωση, που δεν υπάρχει λεξικά εκπεφρασμένο υποκείμενο, το υποκείμενο συμπίπτει με το υποκείμενο παρεμφατικού ρήματος και σύμφωνα με τους παραδοσιακούς όρους τις γραμματικής πρόκειται για «ταυτοπροσωπία». Για παράδειγμα, το υποκείμενο του γερονδίου *σφραγίζοντας* (34α) είναι φωνολογικά κενό αλλά είναι το ίδιο με εκείνο της κύριας πρότασης, δηλαδή η *Ελένη*. Όμοια, στις δομές (34β-γ) το υποκείμενο είναι ίδιο και για τις δύο προτάσεις, δηλαδή την δευτερεύουσα και την κύρια.

(34) α. *Σφραγίζοντας* τον φάκελο, η Ελένη θυμήθηκε ότι ξέχασε να βάλει μέσα το έγγραφο.

β. *Κολυμπώντας* τόσες ώρες, ο πατέρας μου κουράστηκε πολύ.

γ. *Φεύγοντας* από το σπίτι, η Μελίνα τηλεφώνησε στους γονείς της.

Υπάρχει, όμως, και μία δεύτερη περίπτωση κατά την οποία τα δύο υποκείμενα, του γερονδίου και της κύριας πρότασης, δε συμπίπτουν οπότε μιλάμε για «ετεροπροσωπία». Λόγου χάρι, το υποκείμενο του γερονδίου *περιμένοντας* είναι η *Ελένη*, ενώ η κύρια πρόταση έχει ως υποκείμενο τη φράση *ο πατέρας της* (35α). Ακόμα, υπάρχει η περίπτωση κατά την οποία το υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης να μην είναι λεξικά εκπεφρασμένο όπως στο (35α), αλλά να είναι φωνολογικά κενό, όπως φαίνεται στο (35β). Το υποκείμενο του γερονδίου *διασχίζοντας*, το οποίο είναι φωνολογικά κενό, είναι διαφορετικό από το υποκείμενο της κύριας το οποίο είναι η φράση *ένα αυτοκίνητο*.

(35) α. *Περιμένοντας* η Ελένη τα αποτελέσματα, της τηλεφώνησε ο πατέρας της.

β. *Διασχίζοντας* τον δρόμο, τον χτύπησε ένα αυτοκίνητο.

Επιπροσθέτως, το φωνολογικά κενό υποκείμενο βρίσκεται πάντα σε πτώση ονομαστική. Σε περίπτωση που προσπαθήσουμε να αντικαταστήσουμε το φωνολογικά κενό υποκείμενο με ένα λεξικό, τότε αυτό θα είναι μαρκαρισμένο με

ονομαστική πτώση (36). Για παράδειγμα, οι προτάσεις στο (34) θα ήταν αντιγραμματικές (37), εάν το υποκείμενο ήταν σε γενική πτώση (37α) ή αιτιατική (37β-γ).

(36) α. **Η Ελένη** σφραγίζοντας τον φάκελο, θυμήθηκε ότι ξέχασε να βάλει μέσα το έγγραφο.

β. *Κολυμπώντας ο πατέρας μου* τόσες ώρες, κουράστηκε πολύ.

γ. **Η Μελίνα** φεύγοντας από το σπίτι, τηλεφώνησε στους γονείς της.

(37) α. *Της Ελένης σφραγίζοντας τον φάκελο, θυμήθηκε ότι ξέχασε να βάλει μέσα το έγγραφο.

β. * *Κολυμπώντας τον πατέρα μου* τόσες ώρες, κουράστηκε πολύ.

γ. *Την Μελίνα φεύγοντας από το σπίτι, τηλεφώνησε στους γονείς της.

Ένα επιπλέον επιχείρημα για την ονομαστική πτώση του υποκειμένου προέρχεται από την περίπτωση των δευτερογενών κατηγορημάτων (*secondary predicates*), τα οποία κατηγορήματα στο υποκείμενό τους εμφανίζουν ονομαστική πτώση. Για παράδειγμα, στη δομή (38α) το κατηγορήμα *αφηρημένος* που μεταξύ των άλλων χαρακτηριστικών είναι σε πτώση ονομαστική και προσδιορίζει το υποκείμενο του γερονδιακού τύπου. Το τελευταίο, αν και δεν είναι φωνολογικά εκπεφρασμένο, με βάση τα παραπάνω είναι σε ονομαστική πτώση. Το ίδιο ισχύει και στα επόμενα παραδείγματα δηλαδή και για το επίθετος *άυπνη* (38β) και για το επίθετο *τρεχάτος* (38γ). Συγκεκριμένα, τα δευτερογενή κατηγορήματα συμφωνούν όχι μόνο ως προς το γένος και τον αριθμό, με λίγα λόγια τα χαρακτηριστικά συμφωνίας, αλλά συμφωνούν κι ως προς την πτώση της ονομαστικής με τα υποκείμενά τους (Philippaki-Warburton & Catsimali, 1999).

(38) α. *Σφραγίζοντας αφηρημένος* τον φάκελο, θυμήθηκε ότι είχε ξεχάσει να βάλει μέσα το έγγραφο.

β. *Κολυμπώντας άυπνη* τόσες ώρες, κουράστηκε πολύ.

γ. *Φεύγοντας τρεχάτος* από το σπίτι, τηλεφώνησε στους γονείς του.

Στο σημείο αυτό εγείρεται το ερώτημα ποια είναι εκείνη η κεφαλή που νομιμοποιεί την ονομαστική πτώση του υποκειμένου. Η ονομαστική πτώση του υποκειμένου του γερονδίου ίσως αναγνωρίζεται μέσα από τη συμφωνία όπως στην περίπτωση των παρεμφατικών ρημάτων, παρά το γεγονός ότι μορφολογικά ο

γερουνδιακός τύπος δε φέρει συμφωνία υποκειμένου. Παρ' όλα αυτά το υποκείμενο, φωνολογικά κενό ή λεξικό, είναι μαρκαρισμένο με πτώση ονομαστική. Η συντακτική παρουσία του γερουνδίου καθώς και η ονομαστική πτώση επιβεβαιώνονται από το γεγονός ότι οι αντίστοιχες προτάσεις (33-34) δεν είναι αντιγραμματικές. Όπως θα δούμε σε ακόλουθο κεφάλαιο, οι κενές κατηγορίες χρειάζονται νομιμοποίηση. Επομένως, αν υπάρχει κενή κατηγορία στη θέση του υποκειμένου μέσα στη γερουνδιακή πρόταση, τότε προκύπτει το ερώτημα πώς αυτή η κενή κατηγορία αναγνωρίζεται και νομιμοποιείται, ένα ερώτημα που θα τεθεί σε επόμενο κεφάλαιο.

Συνοψίζοντας, τα γερούνδια είναι ρηματικοί τύποι που λειτουργούν ως προσαρτήματα, δεν μπορούν να ονοματοποιηθούν και δεν είναι συμβατά με προθέσεις και συνδέσμους. Τέλος, ένα κόμμα ή ένας επιτονισμός ίσως αποτελούν ένα από τα κριτήρια βάσει των οποίων τα γερούνδια μπορεί να χωριστούν σε (δύο) κατηγορίες. Συγκεκριμένα, εγείρονται τα ερωτήματα πότε είναι απαραίτητη η παρουσία του, πότε είναι δυνατή και πότε απαγορεύεται; Τα ερωτήματα αυτά θα τα δούμε στην επόμενη υποενότητα.

1.2.3 Οι κατηγορίες του γερουνδίου

Με δεδομένο ότι δεν παρουσιάζουν όλα τα γερούνδια τις ίδιες ιδιότητες σημασιολογικές και συντακτικές, επισημαίνεται ότι υπάρχει η ανάγκη για διάκριση των γερουνδίων σε τουλάχιστον δύο κατηγορίες.

Η Tsimpli (2000: 137-39) δεν προτείνει κανέναν διαχωρισμό αλλά υποστηρίζει απλά πως οι γερουνδιακές προτάσεις έχουν διάφορες ερμηνείες όπως, για παράδειγμα, χρονική, τροπική ή υποθετική. Ωστόσο, αυτό ανακαλεί την άποψη του Νάκα (2012), ο οποίος υποστηρίζει ότι οι τύποι σε *-οντας/-ώντας* χρησιμοποιούνται ισοδύναμα με επιρρηματικές εκφράσεις όπως είναι τα επιρρήματα ή οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις, με τις οποίες μπορούν να παραφραστούν.²⁰

Από την άλλη πλευρά, κάποιιοι μελετητές έχουν θεωρήσει ότι οι γερουνδιακές προτάσεις δεν ανήκουν σε μία μόνο κατηγορία αλλά επιδέχονται υποκατηγοριοποίηση. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τις Σιταρίδου & Χάιδου (2002) το γερούνδιο μπορεί να είναι *τροπικό* (39α) ή *χρονικό* (39β).

²⁰ Σύμφωνα με τον Νάκα (2012) οι συχνότερες σημασίες που εκφράζουν αυτοί οι (γερουνδιακοί) τύποι μπορεί να είναι τροπική (κυρίως τροπική ή τροπική του μέσου), συνοδευτική, χρονική (ταυτόχρονου, προτερόχρονου ή υστερόχρονου), αιτιολογική, τελική, αποτελεσματική, υποθετική, εναντιωματική ή μεικτής σημασίας, λόγου χάρη χρονική κι αιτιολογική ή τροπική και τελική.

(39) α. Ο Γιάννης ήρθε *τραγουδώντας* (τρόπος).

β. *Φεύγοντας* από το σπίτι η Μαρία, τη συνάντησε ο Κώστας (χρόνος).

Ο Panagiotidis (2005) με τη σειρά του συνοψίζοντας τις ιδιότητες των γερονδίων διαχωρίζει τα γερούνδια σε δύο κατηγορίες, τα *επιρρηματικά* (*adverbials*) (40α) και τα *απόλυτα* (*absolutes*) (40β). Τα γερούνδια διακρίνονται ως προς την επιρρηματική τους χρήση, γεγονός που δεν έχει να κάνει απλώς με τη σημασιολογία, αλλά με την κατηγοριακή υπόσταση των γερονδίων με κριτήρια την κατανομή και τη νομιμοποίηση του υποκειμένου όπως φαίνεται στα παραπάνω παραδείγματα στο (39) και θα το δούμε στη συνέχεια.

(40) α. Ήρθε *τραγουδώντας*.

β. *Βλέποντάς το*, σε θυμήθηκα.

Συνοπτικά, μέχρι στιγμής παρουσιάστηκαν τα είδη των γερονδίων όπως προτείνεται στη μέχρι τώρα βιβλιογραφία και μπορούν να διαχωριστούν σε *επιρρηματικά* κι *απόλυτα* (Panagiotidis, 2005) ή ανάλογα με την επιρρηματική λειτουργία τους να έχουν και την ανάλογη επιρρηματική ερμηνεία όπως χρονική (Tsimpli, 2000).

Επιπροσθέτως, οι προτάσεις που ακολουθούν στο (41) και φέρουν χρονική, υποθετική κι αιτιολογική σημασία, αντίστοιχα, παραφράζονται με την αντίστοιχη χρονική, υποθετική κι αιτιολογική δευτερεύουσα επιρρηματική πρόταση (42):

(41) α. *Βλέποντας* τηλεόραση, αποκοιμήθηκε στον καναπέ.

β. *Διαβάζοντας* το πρωί, θα προλάβεις να κάνεις γυμναστική το απόγευμα.

γ. *Βγαίνοντας* βιαστικά από το σπίτι, ξέχασα να πάρω το κινητό μου.

(42) α. *Ενώ έβλεπε* τηλεόραση, αποκοιμήθηκε στον καναπέ.

β. *Αν διαβάσεις* το πρωί, θα προλάβεις να κάνεις γυμναστική το απόγευμα.

γ. *Επειδή βγήκα* βιαστικά από το σπίτι, ξέχασα να πάρω το κινητό μου.

Ωστόσο, κάποια γερούνδια επιδέχονται περισσότερες από μία ερμηνείες ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση. Έτσι το γερούνδιο *λέγοντας* στην πρόταση (43α) μπορεί να έχει χρονική, αιτιολογική ή τροπική σημασία (*όταν είπαν* ή *επειδή είπαν* ή *με το να πουν τα μυστικά τους...*) και ο γερονδιακός τύπος *ψιθυρίζοντας* στην (43β) μπορεί να έχει αιτιολογική ή τροπική (*επειδή ψιθύρισε* ή *με το να ψιθυρίσει*):

- (43) α. *Λέγοντας* τα μυστικά τους η μία στην άλλη, τα κορίτσια έγιναν φίλες.
β. *Ψιθυρίζοντας* την απάντηση στον φίλο του, έγραψε καλό βαθμό στο διαγώνισμα.

Τελικά εγείρονται τα ερωτήματα πώς διαγιγνώσκονται και πώς διακρίνονται μεταξύ τους οι διάφορες κατηγορίες των γερουνδίων. Αυτή η διάκριση προκύπτει, για παράδειγμα, συντακτικά ή με βάση κάποιο άλλο κριτήριο όπως είναι η επιρρηματική ερμηνεία; Με τα ερωτήματα αυτά θα προσπαθήσουμε να ασχοληθούμε στην παρούσα ενότητα.

Στην παρούσα εργασία προτείνεται η διάκριση των γερουνδίων στις κατηγορίες των *επιρρηματικών* (44α-β) και *τροπικών* (44γ), διάκριση η οποία προκύπτει από τον συνδυασμό των δύο θεωριών των Σιταρίδου & Χάιδου (2002) και του Panagiotidis (2005), οι οποίες θεωρίες αναφέρθηκαν πιο πάνω.

Πιο αναλυτικά, η διάκριση αυτή βασίζεται αρχικά στις σημασιολογικές διαφορές που προκύπτουν από τις ερμηνείες και τις παραφράσεις των γερουνδίων. Έτσι, τα επιρρηματικά γερούνδια δηλώνουν χρόνο, αιτία, υπόθεση, εναντίωση, σκοπό κι αποτέλεσμα. Για παράδειγμα, το γερούνδιο *προσέχοντας* δηλώνει υπόθεση (αν προσέξεις, ...) (44α) και το γερούνδιο *βλέποντας* δηλώνει χρόνο (όταν είδε την φωτογραφία, ...) (44β). Τα τροπικά γερούνδια, αντίστοιχα, δηλώνουν μόνο τρόπο. Για παράδειγμα, το γερούνδιο *τρέχοντας* δηλώνει τον τρόπο με τον οποίο έφτασε η *Ελένη*, δηλαδή με το τρέξιμο.

- (44) α. *Προσέχοντας*, θα καταλάβεις πιο εύκολα.
β. *Βλέποντας* την φωτογραφία, συγκινήθηκε.
γ. Η Ελένη έφτασε *τρέχοντας*.

Ωστόσο, τα γερούνδια δεν εμφανίζουν μόνο σημασιολογικές αλλά και συντακτικές διαφορές. Παρατηρείται ότι, πρώτον, τα επιρρηματικά γερούνδια επιτρέπουν την παρουσία άρνησης, η οποία είναι το μόριο *μη(ν)* (45α), ενώ τα τροπικά δε δέχονται καμία άρνηση (45β). Δεύτερον, τα επιρρηματικά γερούνδια έχουν λεξικό υποκείμενο το οποίο ακολουθεί το γερούνδιο, ενώ τα τροπικά γερούνδια δεν έχουν κάποιο λεξικά εκπεφρασμένο υποκείμενο. Για παράδειγμα, στην πρόταση (45α) μετά το γερούνδιο *λέγοντας* ακολουθεί το υποκείμενό του, το οποίο σε αυτή την περίπτωση είναι λεξικό (*ο Χρήστος*), ενώ στην πρόταση (45β) το γερούνδιο δεν έχει κάποιο λεξικά εκπεφρασμένο υποκείμενο· το εννοούμενο υποκείμενο ταυτίζεται με εκείνο της

κύριας πρότασης. Τρίτον, τα επιρρηματικά γερούνδια είναι συμβατά με τα χρονικά επιρρήματα (45γ) όχι, όμως, και με τα τροπικά (45δ). Τέλος, ανάμεσα στην γερουνδιακή πρόταση με επιρρηματικό γερούνδιο και στην κύρια πρόταση υπάρχει παύση, η οποία σημειώνεται με κόμμα (,) γραπτά (45α, γ, ε), ενώ αντίστοιχα δεν υπάρχει παύση ανάμεσα στην κύρια πρόταση και την γερουνδιακή με τροπικό γερούνδιο (45β, δ).

(45) α. (Μη) λέγοντας ο Χρήστος την αλήθεια, η Ελένη πληγώθηκε.

β. Η Εύη μιλούσε στο τηλέφωνο (*μη) φωνάζοντας.

γ. Βλέποντας χθες ο Μάνος τη Νίνα, ένωσε έκπληξη.

δ. *Η Ελένη έφτασε κλαίγοντας χθες.

Όσον αφορά την άρνηση υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες τα επιρρηματικά γερούνδια δεν μπορούν να πάρουν άρνηση. Για παράδειγμα, στην επόμενη πρόταση η παρουσία της άρνησης *μην* καθιστά τη δομή (46α) αντιγραμματική. Ωστόσο, το πρόβλημα αυτό δεν πυροδοτείται όταν υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις δηλαδή και στην γερουνδιακή και στην κύρια (46β). Με άλλα λόγια, ίσως είναι η άρνηση της κύριας που καθιστά επιτρεπτή την άρνηση με το γερούνδιο. Το γεγονός αυτό ίσως έχει να κάνει με κάποιο είδος ελέγχου πραγματολογικών γεγονότων. Τέλος, παρατηρείται ότι κάποια γερούνδια δεν είναι δυνατόν να πάρουν άρνηση καθόλου. Για παράδειγμα, στην πρόταση (46γ) το γεγονός ότι έπιασε βροχή δεν έχει να κάνει με το γεγονός του αν βγαίνει κανείς από ένα χωριό ή γενικότερα από τη μετακίνηση διάφορων προσώπων από περιοχή σε περιοχή αλλά έχει να κάνει με τις καιρικές συνθήκες κι, ως εκ τούτου, η παρουσία της άρνησης στην γερουνδιακή πρόταση έχει να κάνει με πραγματολογικούς παράγοντες. Με άλλα λόγια, τα δύο γεγονότα που περιγράφονται στις δύο προτάσεις αποτελούν δύο ξεχωριστά, ανεξάρτητα γεγονότα.

(46) α. *Μην κλείνοντας την πόρτα, ξέχασα τα κλειδιά μου.

β. Μην περνώντας τον δρόμο ο Χρήστος, δεν τον χτύπησε αυτοκίνητο.

γ. (*Μη)/(*Δε) βγαίνοντας από το χωριό, έπιασε βροχή.

Συνοψίζοντας, παρατηρείται ότι τα γερούνδια δεν παρουσιάζουν όλα τα ίδια χαρακτηριστικά αλλά έχουν κάποιες διαφορές που βασίζονται σε σημασιολογικές διαφορές και συντακτικά κριτήρια. Για αυτόν τον λόγο υπάρχει η ανάγκη να

διακριθούν σε κατηγορίες. Διαπιστώνεται, όμως, ότι η παραπάνω διάκριση παρουσιάζει κάποια προβλήματα που πρέπει να λυθούν. Για παράδειγμα η παρουσία της άρνησης παίζει σημαντικό ρόλο στη διάκριση αυτή. Πυροδοτείται, λοιπόν, το ερώτημα εάν τα παραπάνω σημασιολογικά και συντακτικά κριτήρια αρκούν ή όχι. Το ερώτημα αυτό θα μας απασχολήσει σε ακόλουθο κεφάλαιο.

Ανακεφαλαιώνοντας, στο κεφάλαιο αυτό, παρουσιάστηκε αναλυτικά ο γερουνδιακός τύπος και οι ιδιότητες που αυτός φέρει. Αρχικά, όσον αφορά τις μορφολογικές του ιδιότητες, επισημαίνεται ότι το γερούνδιο είναι άκλιτος και μη-παρεμφατικός τύπος και μπορεί να έχει δύο μορφές, την συνθετική και την αναλυτική. Ως προς τις σημασιολογικές ιδιότητες παρατηρείται ότι το γερούνδιο λόγω των μορφολογικών του χαρακτηριστικών δε μεταφέρει χρονικές πληροφορίες. Επομένως, επισημαίνεται ότι η γερουνδιακή και η κύρια πρόταση έχουν χρονική σχέση τέτοια ώστε μπορεί να δηλώνεται το σύγχρονο. Οι γερουνδιακές προτάσεις, επιπροσθέτως, επιδέχονται διάφορες επιρρηματικές ερμηνείες, ενώ διαπιστώνεται ακόμα ότι, αν κι ο γερουνδιακός τύπος είναι χαρακτηρισμένος μόνο με το μη-συνοπτικό ποιόν ενεργείας, και η ερμηνεία του συνοπτικού ποιού ενεργείας είναι συμβατή. Ως προς τις συντακτικές ιδιότητες, επισημαίνεται ότι το γερούνδιο λειτουργεί αποκλειστικά ως προσάρτημα και δεν επιδέχεται ονοματοποίηση κι, ως προς αυτό διαχωρίζεται από τις μετοχές. Όσον αφορά το υποκείμενο του γερουνδίου, αυτό μπορεί να είναι το ίδιο με εκείνο της κύριας (ταυτοπροσωπία) ή να είναι διαφορετικό (ετεροπροσωπία) και σε κάθε από τις δύο περιπτώσεις μπορεί να υπάρχει ένα λεξικό υποκείμενο αλλά υπάρχει και η περίπτωση να υπάρχει ένα φωνολογικά κενό. Τέλος, τα γερούνδια χωρίζονται στις κατηγορίες των *επιρρηματικών* και των *τροπικών* με βασικά κριτήρια τη σημασιολογική τους ερμηνεία και την συμπεριφορά τους στη σύνταξη.

Έχοντας συνοψίσει τις μορφολογικές, σημασιολογικές και συντακτικές ιδιότητες των γερουνδίων, στο ακόλουθο κεφάλαιο μελετώ την συντακτική δομή των γερουνδίων δηλαδή τη φύση τους και ειδικότερα τη θέση τους μέσα στην πρόταση.

Κεφάλαιο 2: η συντακτική δομή των γερονδιακών προτάσεων

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να ασχοληθεί με τη φύση του γερονδίου ως προς την κατηγοριακή του υπόσταση και με τη θέση του στη δομή της πρότασης. Η Manolessou (2005) εξετάζοντας τα γερούνδια διαχρονικά επισημαίνει ότι με μία πρώτη επαφή τα γερούνδια φαίνεται να μην αποτελούν προβολή φράσης συμπληρωματικού δείκτη (ΦΣΔ), άποψη που υιοθετεί η Tsimpli (2000) με βασικό της κριτήριο ότι για το γερούνδιο δεν υπάρχει συμβατότητα με κανένα είδος συνδέσμου. Ωστόσο, την ίδια στιγμή η Manolessou (2005) αναφέρει ότι πάλι μέσα από τη διαχρονική μελέτη του γερονδίου φαίνεται και το ακριβώς αντίθετο, ότι δηλαδή αποτελούν φράσεις συμπληρωματικού δείκτη, κάτι που υποστηρίζεται μεταξύ άλλων από τις Roussou (2000) και Σιταρίδου & Χάιδου (2002). Αρχικά γίνεται μελέτη των παρεμφατικών προτάσεων της ΝΕ προκειμένου στη συνέχεια να γίνει σύγκριση και καλύτερη κατανόηση της δομής της γερονδιακής πρότασης. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά οι θεωρίες που απαντώνται στη βιβλιογραφία ως προς τη φύση και την κατηγορία του γερονδίου, δηλαδή εάν η γερονδιακή πρόταση είναι φράση συμπληρωματικού δείκτη ή όχι. Τελικά, υιοθετείται η προσέγγιση της Roussou (2000) βάσει της οποίας η κεφαλή του συμπληρωματικού δείκτη (ΣΔ) χωρίζεται σε ΣΔ τελεστή και ΣΔ τροπικότητας, συμπεραίνεται ότι πρόκειται για γερονδιακή πρόταση που έχει συμπληρωμένο με τον γερονδιακό τύπο τον ΣΔ τροπικότητας με βασικά κριτήρια την κατανομή των κλιτικών και της άρνησης καθώς και του υποκειμένου (Roussou, 2000). Επιπροσθέτως, με βάση τη δομή των γερονδιακών προτάσεων εξετάζεται για μία ακόμα φορά ο χωρισμός των γερονδίων σε κατηγορίες.

2.1 Η δομή των παρεμφατικών προτάσεων: η παρεμφατικότητα

Στόχος της παρούσας ενότητας είναι να καταστεί σαφές τι εννοείται με τον όρο παρεμφατικότητα και να παρουσιαστεί ποια είναι η φραστική δομή της ρηματικής φράσης μέσα σε μία παρεμφατική πρόταση. Με δεδομένο ότι η δομή μίας (παρεμφατικής) πρότασης αποτελείται από τα στοιχεία της Κλίσης, τη Φωνή και το Ποιόν Ενεργείας η διαδικασία παραγωγής της πρότασης είναι η ακόλουθη (Philippaki-Warburton, 1998):

ρήματος «ακούω» στο οποίο περιέχεται το μόρφημα -σ- εκφράζεται το συνοπτικό ποιόν ενεργείας (*Holton et al.*, 2010).²²

Οι προτάσεις στη ΝΕ, κύριες και συμπληρωματικές, είναι παρεμφατικές. Αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό αν αφαιρέσουμε τον Συμπληρωματικό Δείκτη (ΣΔ) από μία δευτερεύουσα πρόταση. Αυτό που μένει μπορεί να σταθεί μόνο του ως κύρια πρόταση. Για παράδειγμα, αν από τη δευτερεύουσα πρόταση «... ότι ο Κώστας έφυγε» αφαιρέσουμε τον ΣΔ *ότι*, τότε θα μείνει η εξής δομή: «ο Κώστας έφυγε». Παρατηρείται λοιπόν ότι η δομή που έμεινε είναι μία κύρια πρόταση. Ακόμα, παρεμφατικό ρήμα έχουμε και στην περίπτωση που η δευτερεύουσα εξαρτημένη πρόταση είναι να-πρόταση η οποία περιέχει τον εξαρτημένο τύπο (-παρελθόν, +συνοπτικό), για παράδειγμα «θέλω να παίζω». Το ρήμα και σε αυτά τα περιβάλλοντα, δηλαδή στις να-προτάσεις, φέρει επαρκή δήλωση ρηματικών χαρακτηριστικών. Λόγου χάρη, στην προηγούμενη δευτερεύουσα πρόταση «να παίζω» το υποκείμενο με βάση το κλιτικό μόρφημα -ω φέρει τα χαρακτηριστικά του πρώτου προσώπου κι ενικού αριθμού και δεν μπορεί παρά να είναι η προσωπική αντωνυμία *εγώ*.

Η παρεμφατικότητα θεωρείται ότι αποτελεί συντακτική ιδιότητα των προτάσεων, διότι καθορίζει αν συγκεκριμένες ιδιότητες μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσα στην πρόταση (*Spygiopoulos*, 2007). Συγκεκριμένα, οι παρεμφατικές προτάσεις παρουσιάζουν δύο βασικές ιδιότητες. Υπάρχει η δυνατότητα να ελέγχουν την ονομαστική πτώση του υποκειμένου τους καθώς και η δυνατότητα παράλειψης του υποκειμένου σε ορισμένες γλώσσες.

Οι ιδιότητες αυτές προέρχονται από την κλιτική μορφολογία δηλαδή από τη δήλωση ρηματικών χαρακτηριστικών και συμφωνίας. Όσον αφορά την πτώση, το υποκείμενο δεν μπορεί να είναι μαρκαρισμένο με καμία άλλη πτώση εκτός από την ονομαστική είτε πρόκειται για μία λεξικά εκπεφρασμένη Φράση Άρθρου είτε για ένα κενό φωνολογικά υποκείμενο. Σύμφωνα με τον Chomsky (1981, 1995), η ονομαστική πτώση ελέγχεται από μία λειτουργική κατηγορία, την κεφαλή της Κλίσης (*Inflection*).

²² Ωστόσο, το συνοπτικό ποιόν ενεργείας μπορεί να εκφραστεί και με ένα άλλο συγκεκριμένο μόρφημα στον χρόνο του αορίστου και στον στιγμιαίο μέλλοντα που βρίσκεται σε παρεμφατική μορφή. Πρόκειται για το επιθηματικό μόρφημα -θηκ- και το αλλόμορφο του -θ-. Για παράδειγμα, στον τύπο *λύ-θηκ-α* το μόρφημα -θηκ- φέρει τα χαρακτηριστικά του συνοπτικού ποιού ενεργείας και παθητικής φωνής. Όμοια το μόρφημα -θ- στον τύπο *λυ-θ-ώ* φέρει τα χαρακτηριστικά συνοπτικό ποιόν ενεργείας και παθητικής φωνής. Για περισσότερες λεπτομέρειες παραπέμπω στους Ράλλη (2005) και *Holton et al.* (2010).

(48) α. Η Ελπινίκη διδάσκ-ει μαθηματικά.

β. Τα παιδιά μελετ-ούν ιστορία.

Κατά τον Chomsky (1982), αν αναπαραστήσουμε την παρεμφατικότητα του ρήματος με το σύμβολο ΣΥΜΦ(ΩΝΙΑ) (AGREEMENT) (49β), μπορούμε να πούμε ότι το στοιχείο αυτό αποτελεί το διαφοροποιητικό στοιχείο (παράμετρος) ανάμεσα στις γλώσσες που έχουν πλούσια ρηματικά χαρακτηριστικά συμφωνίας και στις γλώσσες που έχουν περιορισμένα ή καθόλου ρηματικά χαρακτηριστικά συμφωνίας.²³ Περιγραφικά αυτή η παράμετρος ονομάζεται «παράμετρος του κενού υποκειμένου» (*null subject parameter*). Το γεγονός αυτό κατατάσσει την Ελληνική γλώσσα στις γλώσσες *pro-drop* δηλαδή στις γλώσσες κενού υποκειμένου και θα το δούμε αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

(49) α. Ο Γιάννης παίζει κιθάρα.

β. [_{ΦΑ} Ο Γιάννης] [_{ΡΦ} παίζ-ΣΥΜΦ] [_{ΦΑ} κιθάρα]

Βασικό χαρακτηριστικό που πηγάζει από την παρεμφατικότητα είναι εκείνο που επιτρέπει τη λεξικοποίηση του υποκειμένου και, κατ' επέκταση τη δυνατότητα της παράλειψης του υποκειμένου και θα το δούμε στο επόμενο κεφάλαιο. Λόγου χάρη, στην παρακάτω πρόταση (50α) το υποκείμενο δεν μπορεί παρά να είναι η αντωνυμία *εγώ*, όπως δείχνει η αντιγραμματικότητα στο (50β), καθώς το ρήμα φέρει το κλιτικό παράδειγμα *-ω* που είναι μαρκαρισμένο με τα χαρακτηριστικά πρώτο πρόσωπο κι ενικός αριθμός.

(50) α. (*Εγώ*) μαγειρεύ(ω) μακαρόνια με κιμά.

β. (**Εσύ*) μαγειρεύ(ω) μακαρόνια με κιμά.

Δεύτερον, παρατηρείται ότι το υποκείμενο εμφανίζεται κυρίως πριν το ρήμα μέσα σε μία πρόταση αλλά όχι αναγκαστικά. Συγκεκριμένα, το υποκείμενο μπορεί να

²³ Για παράδειγμα, σε αντιδιαστολή με τη ΝΕ, στην Αγγλική κάθε πρόταση πρέπει να έχει συμπληρωμένο τον όρο του υποκειμένου από μία Φράση Άρθρου (α) ή μία αντωνυμία (β), διαφορετικά η πρόταση γίνεται αντιγραμματική (γ).

(α) Kostas is writing a letter.

(β) She is sleeping.

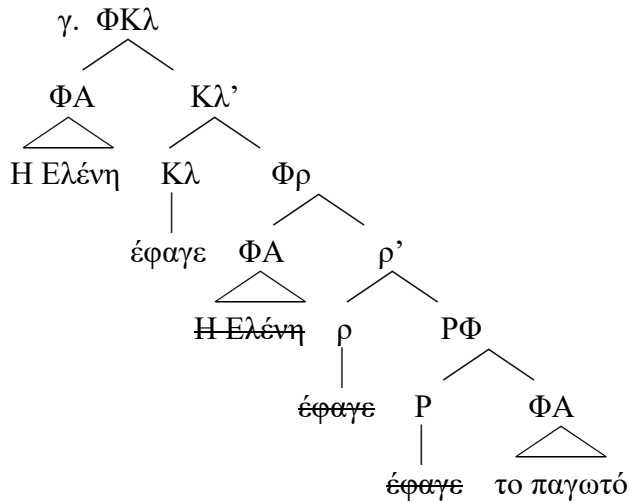
(γ) * is eating an apple.

Λόγω περιορισμένων ρηματικών χαρακτηριστικών και συμφωνίας, δε δηλώνονται οι κατηγορίες του προσώπου κι αριθμού και, κατ' επέκταση, αναπληρώνονται μέσα από τη ρητή δήλωση του υποκειμένου.

εμφανιστεί και μετά το ρήμα χωρίς η πρόταση να γίνεται αντιγραμματική (51β) (Philippaki-Warbuton & Catsimali, 1999).

(51) α. Η Ελένη έφαγε το παγωτό.

β. Έφαγε η Ελένη το παγωτό.

Στην πρώτη διάταξη, υποκείμενο-ρήμα-αντικείμενο (51α), το ρήμα μετακινείται από τη χαμηλότερη κεφαλή του Ρήματος στην υψηλότερη κεφαλή ρ για να αποδώσει θ -ρόλο (θεματικό ρόλο) στη Φράση Άρθρου *η Ελένη* (Φρ-κέλυφος, v -Shell) (Larson, 1988). Στη συνέχεια, το ρήμα μετακινείται στην Κλίση προκειμένου να ελεγχθεί και να νομιμοποιηθεί η συμφωνία (*agreement*) που πραγματώνεται μορφολογικά πάνω στη ρηματική κατάληξη. Τα παραπάνω απεικονίζονται στο δένδρο-διάγραμμα (51γ).

Όσον αφορά τη σειρά όρων ρήμα-υποκείμενο-αντικείμενο (51β), επισημαίνεται ότι το ρ είναι υπεύθυνο για την απόδοση (αιτιατικής) πτώσης. Αναλυτικά, αν το υποκείμενο (εδώ *η Ελένη*) έπαιρνε πτώση από το ρ , τότε το εσωτερικό όρισμα, αν και το αντιλαμβανόμαστε σε σημασιολογικό επίπεδο, δε θα μπορούσε να πάρει την πτώση (αιτιατική) του αντικειμένου. Επομένως, δε θα μπορούσε να προβληθεί στο επίπεδο της σύνταξης (Συνθήκη διαφάνειας, *Visibility Condition*, Chomsky 1986). Όσον αφορά τη Συνθήκη Διαφάνειας, πρόκειται για μία συνθήκη σύμφωνα με την οποία ένα στοιχείο πρέπει να είναι μαρκαρισμένο με Πτώση προκειμένου να μπορεί να γίνει ορατό και, κατ' επέκταση, να δεχτεί θεματικό ρόλο.²⁴ Έτσι, το υποκείμενο παίρνει την πτώση του από την κεφαλή της Κλίσης.

²⁴ Με άλλα λόγια ικανοποιείται η δεύτερη συνθήκη του Θ-Κριτηρίου βάσει της οποίας «κάθε θεματικός ρόλος χρειάζεται ένα και μόνο ένα όρισμα για να εκφραστεί συντακτικά» (Chomsky, 1981) και θα το δούμε στο ακόλουθο κεφάλαιο.

Με τον ίδιο τρόπο ερμηνεύονται και οι υπόλοιπες πιθανές διατάξεις: ήτοι λόγω της επαρκούς δήλωσης των φ-χαρακτηριστικών μέσα από τη ρηματική μορφολογία, το υποκείμενο μπορεί να πραγματοποιείται σε διάφορες θέσεις μέσα στην πρόταση, πριν ή μετά το ρήμα, λόγου χάρη ρήμα-αντικείμενο-υποκείμενο (52).²⁵

(52) Έφαγε το παγωτό η Ελένη.

Συνοπτικά, η ιδιότητα παρεμφατικότητας εκφράζεται με την ένδειξη συμφωνίας (*agreement*) ως προς τα χαρακτηριστικά, όπως είναι το πρόσωπο κι ο αριθμός, που υπάρχει ανάμεσα στο υποκείμενο και το ρήμα του. Γενικότερα είναι ένας όρος στον οποίο περιέχονται οι ιδιότητες του Χρόνου και της Συμφωνίας. Για να χαρακτηριστεί ένας ρηματικός τύπος ως παρεμφατικός πρέπει να είναι παρούσες και οι δύο αυτές ιδιότητες, δηλαδή ο Χρόνος και η Συμφωνία, ενώ αντίθετα πρέπει να απουσιάζουν και οι δύο για να χαρακτηριστεί ένας τύπος ως μη-παρεμφατικός (Pollock, 1989, Philippaki-Warburton, 1998).

Αφού είδαμε πώς συμπεριφέρονται τα παρεμφατικά ρήματα περνάμε στα μη-παρεμφατικά. Τα ΝΕ διαθέτουν τρεις ρηματικούς τύπους που δεν είναι παρεμφατικοί κι αυτοί είναι το *γερούνδιο*, οι *μετοχές* και ο *μη παρεμφατικός τύπος* (Holton *et al.*, 2010). Η *μετοχή* είναι ένας τύπος που σχηματίζεται από το ρήμα και χρησιμοποιείται σαν επίθετο αφού το κλιτικό παράδειγμα που φέρει φανερώνει ονοματικά χαρακτηριστικά όπως είναι η πτώση και το γένος. Λόγου χάρη ο τύπος *αποθανόντος* της μετοχής «αποθανών» βρίσκεται στη γενική πτώση, ενικού αριθμού κι αρσενικού γένους (53). Όσον αφορά τον *μη-παρεμφατικό τύπο* είναι ο ρηματικός τύπος που δε δηλώνει αριθμό και πρόσωπο. Ειδικότερα, πρόκειται για μέρος του ρήματος που χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με το βοηθητικό ρήμα *έχω* για να σχηματίσει τους συντελικούς χρόνους, παρακείμενο (54α), υπερσυντέλικο (54β) και τον τετελεσμένο μέλλοντα (54γ). Ο μη παρεμφατικός τύπος μορφολογικά ταυτίζεται με το τρίτο πρόσωπο ενικού αριθμού (-ει) και βρίσκεται σε συνοπτικό ποιόν ενεργείας. Στους τρεις αυτούς τετελεσμένους χρόνους το ρήμα *έχω* κλίνεται για να δηλωθεί το πρόσωπο του υποκειμένου ενώ ο μη παρεμφατικός τύπος παραμένει άκλιτος.

(53) α. αποθαν-όντος

(54) α. έχω διαβάσει, έχεις γράψει, έχουμε μαγειρέψει

²⁵ Πρόκειται για τις σειρές όρων: Y-A-P, P-A-Y, A-Y-P, A-P-Y.

β. είχα διαβάσει, είχες γράψει, είχαμε μαγειρέψει

γ. θα έχω διαβάσει, θα έχεις γράψει, θα έχουμε μαγειρέψει

Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα ποια είναι η διαφορά μίας παρεμφατικής από μία πρόταση που περιέχει γερονδιακό τύπο; Ειδικότερα, ποια είναι η δομή μίας γερονδιακής πρότασης και ποια είναι εκείνη η κατηγορία που δεν περιέχει σε σχέση με μία παρεμφατική πρόταση; Τα ερωτήματα αυτά θα τα δούμε σε ακόλουθη ενότητα (2.3). Ακόμα, πώς το γερούνδιο χωρίς να είναι παρεμφατικός τύπος μπορεί να αναγνωρίσει και να δώσει ονομαστική πτώση στο υποκείμενό του; Το υποκείμενο μπορεί να προηγείται ή να έπεται του γερονδίου, πώς λοιπόν συμβαίνει αυτό με δεδομένο ότι το γερούνδιο είναι μορφολογικά άκλιτος και μη-παρεμφατικός τύπος; Τα ερωτήματα αυτά τίθενται στο επόμενο κεφάλαιο.

2.2 Βιβλιογραφική επισκόπηση

Στην ενότητα αυτή, γίνεται επισκόπηση της βιβλιογραφίας όσον αφορά το γερούνδιο και τις θεωρίες που προτείνονται από τους Tsimplici (2000), Roussou (2000), Σιταρίδου & Χάιδου (2002) και Panagiotidis (2005).

2.2.1 Tsimplici (2000)

Η Tsimplici (2000) θεωρεί ότι τα γερούνδια δεν είναι ούτε Φράσεις Χρόνου ούτε Φράσεις Συμπληρωματικού Δείκτη (ΣΔ) και την ίδια στιγμή στερούνται Φράσης Κλίσης (ΦΚλ). Κύριο επιχειρήματός της είναι ότι τα γερούνδια δεν μπορεί να εισάγονται με συμπληρωματικούς δείκτες. Ακόμα, έχοντας υπ' όψιν το γεγονός ότι δεν υπάρχει συμβατότητα με οποιονδήποτε σύνδεσμο, για παράδειγμα χρονικό, οδηγεί τη συγγραφέα να καταλήξει ότι η δομή των γερονδιακών προτάσεων δεν αντιστοιχεί σε εκείνη των Φράσεων ΣΔ. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι τα συνδεδετικά εισάγουν συμπληρώματα υποτακτικής και οριστικής -αξίζει να σημειωθεί ότι οι δομές αυτές περιέχουν ρηματικούς τύπους που μαρκάρονται για τη συμφωνία και τον χρόνο με βάση τα χαρακτηριστικά της έγκλισης. Επιπλέον, η επιλογή ανάμεσα σε υποτακτική και οριστική εξαρτάται από το συνδεδετικό το ίδιο και τα χαρακτηριστικά του.²⁶

²⁶ Ο ρόλος των συνδεδετικών (ότι/πως, που, αν, να) είναι πολύ βασικός, επειδή αυτά είναι που επιτρέπουν τη σύνδεση δύο προτάσεων έτσι ώστε η μία πρόταση εξαρτάται από την άλλη. Από αυτή τη σχέση εξάρτησης μεταξύ άλλων, όχι μόνο συμπληρώνεται το περιεχόμενο του κατηγορήματος, αλλά επηρεάζεται η χρονική αναφορά των δύο προτάσεων, δηλαδή της κύριας και της εξαρτημένης.

Ακόμη, κριτήριο για την απουσία ΦΣΔ στις γερούνδιακές προτάσεις, σύμφωνα με την Tsimpli (2000), προέρχεται από το γεγονός ότι δεν επιτρέπεται η *wh*-μετακίνηση και η μετακίνηση φράσης έμφασης (*focus*) σε περιφερειακή θέση της πρότασης δηλαδή στην αρχή της πρότασης (παραδείγματα από Tsimpli (2000)).

(55) α. *Περνούσε τον δρόμο t_i κρατώντας t_i ;

β. * T_i περνούσε τον δρόμο κρατώντας t_i ;

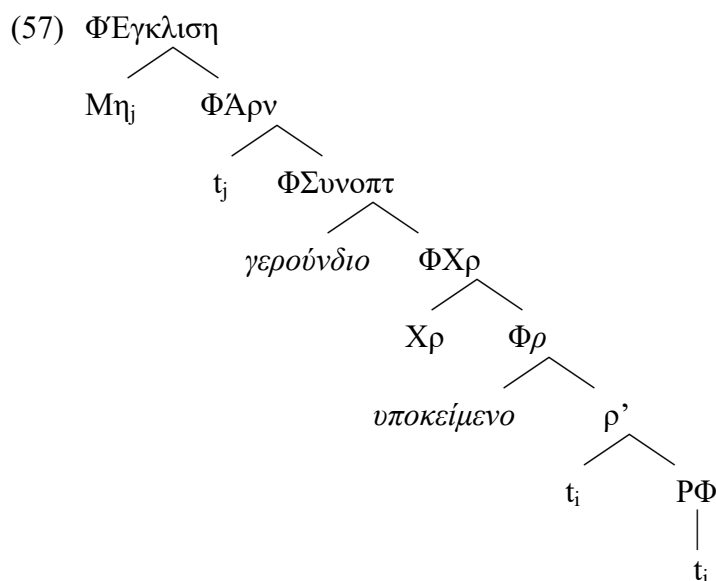
(56) α. *Διάβαζε ΟΠΕΡΑ $_i$ ακούγοντας t_i .

β. *ΟΠΕΡΑ $_i$ διάβαζε ακούγοντας t_i .

Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι η *wh*-φράση (55β) και η φράση έμφασης (56β) δεν μπορούν να μετακινηθούν στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης στην οποία βρίσκονται, επειδή η μετακίνηση γίνεται μακριά κι όχι κοντά. Ωστόσο, ακόμα και στις περιπτώσεις που η μετακίνηση είναι κοντά και πάλι τα παραδείγματα είναι αντιγραμματικά (55α, 56α). Αυτό σημαίνει ότι μέσα στη δομή αυτών των προτάσεων, δηλαδή των γερούνδιακών, δεν υπάρχουν οι αντίστοιχες θέσεις *wh*-φράσης και φράσης έμφασης των παραπάνω φράσεων ώστε να τις φιλοξενήσουν κάτω από τον συμπληρωματικό δείκτη, για αυτόν τον λόγο και η αντιγραμματικότητα. Με άλλα λόγια, φαίνεται πως το γερούνδιο δεν έχει κατηγορική υπόσταση Φράσης ΣΔ.

Τελικά, σύμφωνα με την προσέγγιση της Tsimpli (2000), οι γερούνδιακές προτάσεις είναι δομές που στερούνται προβολών Χρόνου και Συμπληρωματικού Δείκτη αλλά περιέχουν κεφαλή Ποιού Ενεργείας (*Aspectual*) κι Έγκλισης (*Mood*). Όλη η γερούνδιακή πρόταση μετακινείται και προσαρτάται αριστερά από τη ΦΧρ της κύριας πρότασης. Οι χρονικές ιδιότητες του γερούνδίου περιέχονται σε μία λειτουργική προβολή η οποία περιέχει χαρακτηριστικά ποιού ενεργείας όπου μετακινείται το ρήμα. Η δομή των γερούνδιακών προτάσεων που η συγγραφέας προτείνει παρουσιάζεται στο επόμενο δένδρο-διάγραμμα:

Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι η επιλογή του συνδετικού γίνεται ανάλογα με το κατηγορήμα της κύριας χωρίς να είναι απόλυτη, δηλαδή χωρίς να καθορίζεται μόνο από τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του κατηγορήματος της κύριας πρότασης. Η σημασιολογία του κατηγορήματος μπορεί να αλλάξει από την παρουσία άρνησης, ερώτησης, χρόνου, τροπικότητας (Ρούσσου, 2006).

Αναλυτικά, το γερούνδιο μετακινείται από τον κόμβο του Ρήματος στην κεφαλή ποιού ενεργείας η οποία, ειδικότερα, είναι χαρακτηρισμένη με το συνοπτικό ποιόν ενεργείας. Έτσι, το γερούνδιο φιλοξενείται στην κεφαλή Φράσης Συνοπτικού ποιού ενεργείας. Ωστόσο, το χαρακτηριστικό του γερουνδιακού τύπου *κι*, επομένως, ότι η πρόταση δεν περιέχει παρεμφατικό τύπο βρίσκεται στην κεφαλή της Έγκλισης. Το γερούνδιο δέχεται άρνηση τον δείκτη άρνησης (negator) *μη(ν)* ο οποίος συναντάται σε προτάσεις που φέρουν μη-οριστική [-οριστική] έγκλιση. Επίσης, σύμφωνα με την ίδια τη συγγραφέα η κατηγορία της έγκλισης μορφολογικά στερείται χαρακτηριστικών χρόνου και συμφωνίας γεγονός που ισχύει και στην περίπτωση των γερουνδίων. Βάσει των παραπάνω, δηλαδή την επιλογή άρνησης *μη(ν)* και τα χαρακτηριστικά της έγκλισης, επιχειρηματολογεί, λοιπόν, πως, όπως η κατηγορία της έγκλισης, έτσι και τα γερούνδια δε φέρουν χαρακτηριστικά χρόνου ή συμφωνίας *κι*, επιπροσθέτως, δεν έχουν χαρακτηριστικά της Αρχής Διευρυμένης Προβολής (ΑΔΠ).²⁷

Σύμφωνα με τη θεωρία της Tsimpli (2000), το γερούνδιο μετακινείται και προσαρτάται αριστερά από τη Φράση Χρόνου της κύριας πρότασης. Με βάση το παραπάνω δένδρο-διάγραμμα (57), όμως, δε γίνεται ξεκάθαρο ποιο είναι το όριο της κύριας πρότασης και πού ξεκινάει η πρόταση που περιέχει τον γερουνδιακό τύπο. Για να γίνει πιο σαφές θα πρέπει να υπάρχει πάνω από τη φράση Χρόνου, η Φράση ΣΔ

²⁷ Η Αρχή Διευρυμένης Προβολής (ΑΔΠ) προεβεί ότι κάθε πρόταση χρειάζεται υποχρεωτικά την παρουσία συντακτικού υποκειμένου (Chomsky, 1982) και θα το δούμε αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

της κύριας γεγονός, όμως, που θα αναιρέσει τη δομή που προτείνεται από τη συγγραφέα. Επομένως, η δομή που προτείνεται παρουσιάζει μία αδυναμία.

Στο σημείο αυτό με δεδομένο ότι το χαρακτηριστικό του γερονδίου είναι μαρκαρισμένο στην κεφαλή της Έγκλισης τίθεται το ερώτημα γιατί το γερούνδιο δε μετακινείται πιο ψηλά στην κεφαλή Έγκλισης. Η Tsimplici (2000) περιγράφει ότι η άρνηση *μη(ν)* μετακινείται από την κεφαλή της Άρνησης στην κεφαλή της Έγκλισης για δύο λόγους. Πρώτον, η έγκλιση είναι εκείνη που επιλέγει ποιος από τους δύο δείκτες άρνησης θα είναι παρών σε μία πρόταση. Επομένως, η άρνηση θα πρέπει να είναι εκείνη η οποία καθορίζει τη φύσει της πρότασης όπως, για παράδειγμα, κύρια ή εξαρτημένη και θα πρέπει να βρίσκεται όσο γίνεται πιο ψηλά μέσα στη δομή της πρότασης. Δεύτερον, η μετακίνηση του γερονδίου στην κεφαλή της Έγκλισης αναχαιτίζεται από τυχόν παρουσία της άρνησης και το γερούνδιο παραμένει κάτω από τη δομή του (συνοπτικού) ποιού ενεργείας. Ωστόσο η Tsimplici (2000) δεν εξηγεί τι συμβαίνει στις περιπτώσεις που το γερούνδιο δεν έχει άρνηση. Φέρνοντας στον νου ότι το χαρακτηριστικό του γερονδίου βρίσκεται στην κεφαλή της έγκλισης, θα περίμενε κανείς η μετακίνηση του γερονδίου να μην αναχαιτίζεται στην περίπτωση που δεν υπάρχει άρνηση. Με άλλα λόγια, τελικά το γερούνδιο μπορεί να μετακινηθεί και να φιλοξενηθεί στην κεφαλή της Έγκλισης όταν απουσιάζει η άρνηση;

Στο σημείο αυτό παρατηρείται ότι η παραπάνω προτεινόμενη δομή (57) προβλέπει μόνο την περίπτωση που υπάρχει η συνθετική μορφή του γερονδίου (*διαβάζοντας*). Επιπλέον, η δομή κατά την οποία είναι παρούσα η άρνηση *μη(ν)* παρουσιάζει κάποια προβλήματα ως προς τη θέση του βοηθητικού ρήματος *έχω*. Το γεγονός αυτό το αντιλαμβάνεται και η ίδια η συγγραφέας. Έτσι, λοιπόν, πυροδοτείται το ερώτημα εάν η μετακίνηση του γερονδιακού τύπου από τον κόμβο του ρήματος στην κεφαλή του ποιού ενεργείας εξηγεί περιπτώσεις όπου είναι παρών ο δεύτερος τύπος του γερονδίου, ο αναλυτικός (*έχοντας διαβάσει*). Σε ποια κεφαλή φιλοξενείται ο γερονδιακός τύπος του βοηθητικού ρήματος *έχω* (*έχοντας*) και σε ποια ο μη-παρεμφατικός τύπος; Ειδικότερα, ο τύπος *έχοντας* θα φιλοξενηθεί στην κεφαλή της Έγκλισης; Ποια είναι η αρχική θέση του μέσα στη φραστική δομή της πρότασης, δηλαδή στη λογική δομή της πρότασης; Όμοια, ο μη-παρεμφατικός τύπος, για παράδειγμα *διαβάσει*, ποια έχει ως αρχική θέση μέσα στη σύνταξη της πρότασης, σε ποια κεφαλή μετακινείται και φιλοξενείται; Ακόμα, όταν υπάρχει άρνηση, ο δείκτης άρνησης θα ισχύει και πάλι η μετακίνηση από την κεφαλή της Άρνησης στην κεφαλή της Έγκλισης;

Τέλος, σημειώνεται ότι η δομή που προτείνεται στο (57) τοποθετεί την όψη πάνω από την κεφαλή του Χρόνου, ενώ συνήθως είναι κάτω από τον Χρόνο. Αυτό σημαίνει ότι η πρόταση που περιέχει τον γερουνδιακό τύπο είναι φράση ποιού ενεργείας που στερείται του Χρόνου, ενώ η κύρια είναι Φράση ΣΔ που περιέχει την κεφαλή του Χρόνου; Ποια είναι η δομή της παρεμφατικής πρότασης;

2.2.2 Roussou (2000)

Αντίθετα από την Tsimpli (2000), η Roussou (2000) υιοθετεί την άποψη ότι τα γερούνδια μετακινούνται και φιλοξενούνται στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης. Με άλλα λόγια, η συγγραφέας θεωρεί ότι οι γερουνδιακές προτάσεις είναι Φράσεις ΣΔ. Ως κριτήριο λειτουργεί η θέση της άρνησης και των κλιτικών σε σχέση με τον γερουνδιακό τύπο μέσα στην ίδια πρόταση, η άρνηση βρίσκεται πριν από το γερούνδιο και το γερούνδιο βρίσκεται πριν από το κλιτικό. Όσον αφορά τον Συμπληρωματικό Δείκτη (ΣΔ), η Roussou (2000) προτείνει ότι αποτελείται από δύο επιμέρους κεφαλές, τον ΣΔ τελεστή (*operator*) και τον ΣΔ τροπικότητας (*modal*) και θα το δούμε στην επόμενη ενότητα (2.3). Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω, η δομή της γερουνδιακής πρότασης είναι η ακόλουθη:

(58) [ΣΔ_{Τελ} [άρνηση [ΣΔ_{Τροπ} γερούνδιο [κλ κλιτικό...]]]]

Ωστόσο, η δομή αυτή παρουσιάζει μία αδυναμία, καθώς δε φαίνεται να λαμβάνει υπ' όψιν τις περιπτώσεις στις οποίες είναι παρούσα η αναλυτική μορφή του γερουνδίου και θα το δούμε στη συνέχεια του κεφαλαίου αυτού. Ακόμα, δε γίνεται σαφές ποιες λειτουργικές κεφαλές διαθέτει η γερουνδιακή πρόταση σε σχέση με τις παρεμφατικές. Ειδικότερα, οι γερουνδιακές διαθέτουν μόνο την κεφαλή του Ποιού Ενεργείας και δε διαθέτουν Φωνή, Χρόνο και Συμφωνία;

Η θεωρία αυτή της Roussou (2000) υιοθετείται στην παρούσα εργασία και θα το δούμε στην επόμενη ενότητα (2.3).

2.2.3 Σιταρίδου & Χάιδου (2002)

Οι Σιταρίδου & Χάιδου (2002) υιοθετούν την άποψη ότι τα γερούνδια είναι Φράσεις ΣΔ, όμοια με τη Roussou (2000). Ενισχύουν την άποψη της Roussou (2000) φέρνοντας ως επιχειρήματα την κατανομή των επιρρημάτων μέσα στη γερουνδιακή πρόταση. Επιχειρηματολογούν ότι το γερούνδιο είναι πιθανόν να προηγείται του

επιρρήματος κι, επομένως, η θέση του μέσα στη δομή της πρότασης πρέπει να είναι τουλάχιστον τόσο ψηλά όσο και το επίρρημα. Για παράδειγμα, οι παρακάτω δομές δείχνουν ότι το γερούνδιο μπορεί να ακολουθεί το επίρρημα (59α) ή μπορεί να προηγείται του επιρρήματος (59β,γ) (παραδείγματα από Σιταρίδου & Χάιδου (2002: 588).

- (59) α. *Συνήθως* παίρνοντας οδηγίες ο Γιάννης, εκτελεί την αποστολή.
β. Παίρνοντας *συνήθως* οδηγίες ο Γιάννης, εκτελεί την αποστολή.
γ. Φτάνοντας *καθυστερημένα*, ο Γιάννης ενοχλήθηκε.
δ. **Πάντα* φτάνοντας *καθυστερημένα*, ο Γιάννης ενοχλήθηκε.

Συνεχίζοντας οι συγγραφείς, επισημαίνουν πως η αντιγραμματικότητα της δομής (59δ) δείχνει επίσης ότι το γερούνδιο πρέπει πάντα να μετακινείται υψηλότερα από την κεφαλή όπου περιέχεται η πληροφορία του ποιού ενεργείας. Ωστόσο, στο σημείο αυτό, επισημαίνεται ότι το πρόβλημα σε αυτή τη δομή (59δ) θα μπορούσε να είναι ότι το παρεμφατικό ρήμα δεν είναι μη-συνοπτικού ποιού ενεργείας με θαμιστικότητα (*habituality*) ή γενικά θα μπορούσε να κάνει με πολλαπλότητα γεγονότων. Το θέμα αυτό δεν αφορά την παρούσα εργασία και για αυτό δεν ασχολούμαστε.

Για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες συμβαίνει το αντίστροφο, δηλαδή το επίρρημα να έπεται του γερονδίου, οι συγγραφείς επισημαίνουν πως το επίρρημα βρίσκεται σε θέση εστίασης (60β).

- (60) α. *Μιλώντας* δήθεν στον διπλανό του, κρυφάκουγε τις κουβέντες των πίσω.
β. ΔΗΘΕΝ *μιλώντας* στον διπλανό του, κρυφάκουγε τις κουβέντες των πίσω.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν την περίπτωση που το γερούνδιο προηγείται του επιρρήματος, συμπεραίνεται, σύμφωνα με τις συγγραφείς, πως το γερούνδιο πρέπει να μετακινηθεί τουλάχιστον τόσο ψηλά όσο και η κεφαλή Τροπικότητας. Ωστόσο, δε δηλώνεται ποια είναι η δομή της (γερονδιακής) πρότασης που οι συγγραφείς προτείνουν. Με άλλα λόγια, ποια είναι η ακριβής σειρά των επιρρημάτων στην πρόταση; Έτσι, πυροδοτείται το ερώτημα πού βρίσκεται αυτή η κεφαλή Τροπικότητας μέσα στη φραστική δομή; Ποιο είναι εκείνο το στοιχείο που φιλοξενείται στην κεφαλή της Τροπικότητας; Τα ερωτήματα αυτά δεν απαντώνται στη θεωρία τους.

Τέλος, τίθενται τα ερωτήματα, ποια είναι εκείνη η δομή που απεικονίζει τη φραστική δομή της γερουνδιακής πρότασης όπως προτείνεται από τις συγγραφείς; Τελικά, προβάλλοντας επιχειρήματα με τα οποία ενισχύουν τη θεωρία της Roussou (2000), σημαίνει ότι υιοθετείται και η ακριβής δομή που προτείνει η τελευταία για τις (γερουνδιακές) προτάσεις; Δεν μπορούμε να δώσουμε απάντηση στα ερωτήματα αυτά συνεχίζοντας να βασιζόμαστε στην προτεινόμενη θεωρία των συγγραφέων. Ωστόσο, στην παρούσα εργασία προτείνεται μία δομή για τις γερουνδιακές προτάσεις, η οποία βασίζεται στη δομή που προτείνεται από τη Roussou (2000) και θα το δούμε στην επόμενη ενότητα (2.3).

2.2.4 Panagiotidis (2005)

Ο Panagiotidis (2005) διαχωρίζει τα γερούνδια σε επιρρηματικά (*adverbial*) κι απόλυτα (*absolute*) με βάση τα συντακτικά τους χαρακτηριστικά. Όσον αφορά τα επιρρηματικά γερούνδια φέρουν διάφορες ερμηνείες όπως χρονική, αιτιολογική ή παραχωρητική. Από την άλλη μεριά, τα απόλυτα γερούνδια μπορούν να έχουν μόνο τροπική ερμηνεία. Ο συγγραφέας υποθέτει πως η παραπάνω διάκριση οφείλεται στην παρουσία κι απουσία, αντίστοιχα της προβολής της κατηγορίας του Χρόνου• το επιρρηματικό γερούνδιο στερείται την προβολή του Χρόνου, ενώ το απόλυτο έχει την κεφαλή του Χρόνου. Από την παρουσία ή απουσία της κεφαλής του Χρόνου πηγάζουν τα διαφορετικά συντακτικά χαρακτηριστικά των γερουνδίων οπότε προκύπτει κι ο χωρισμός τους στις δύο κατηγορίες των επιρρηματικών κι απόλυτων. Οι βασικές διαφορές των επιρρηματικών κι απόλυτων γερουνδίων συνοψίζονται ως εξής: (α) τα απόλυτα γερούνδια μπορούν να πάρουν ως προσδιοριστή χρονικό επίρρημα, ενώ τα επιρρηματικά όχι' (β) η συμβατότητα της άρνησης (μη) με τα απόλυτα, αλλά όχι με τα επιρρηματικά γερούνδια' (γ) το υποκείμενο των επιρρηματικών γερουνδίων είναι φωνολογικά κενό σε αντίθεση με το υποκείμενο των απόλυτων γερουνδίων το οποίο μπορεί να είναι είτε φωνολογικά κενό είτε λεξικά εκπεφρασμένο. Όσον αφορά τα κριτήρια της κατανομής της Φράσης Χρόνου δε γίνεται κατανοητό ποια είναι, για αυτό για περαιτέρω μελέτη και κατανόηση παραπέμπω στον ίδιο τον συγγραφέα (Panagiotidis, 2005).

Για τον Panagiotidi (2005), η χρονική ερμηνεία τη πρότασης διακρίνεται στον Χρόνο και το Zeit. Ο χρόνος είναι μία κατηγορηματική κατηγορία (*predicative category*) και προηγείται φράσεων που δηλώνουν χρόνο, όπως για παράδειγμα το επίρρημα *πριν*, και ταξινομεί δύο δομές που δηλώνουν χρόνο σε σειρά προηγείν-

προηγείσθαι δηλαδή δεν εκτυλίσσονται ταυτόχρονα αλλά η μία συμβαίνει χρονικά πριν από την άλλη. Από την άλλη μεριά, όσον αφορά την κεφαλή *Zeit* συντακτικά αυτή βρίσκεται σε θέση χαρακτηριστή ή σε θέση συμπληρώματος της κεφαλής του Χρόνου. Στο σημείο αυτό, ο συγγραφέας κάνει την υπόθεση ότι τα επιρρηματικά γερούνδια στερούνται την κεφαλή Χρόνου και διαθέτουν Φράση *Zeit*, ενώ τα απόλυτα γερούνδια έχουν έναν (ελλειμματικό) Χρόνο. Ωστόσο, στο σημείο καθώς προκύπτουν κάποια προβλήματα βασικά για την κατανόηση της θεωρίας. Για παράδειγμα, υιοθετείται το όνομα *Zeit* χωρίς να δίνεται κάποιος όρος στην Ελληνική ή κάποια επεξήγηση για το ποια τελικά η λειτουργία του.

Όσον αφορά τη φραστική δομή του γερουνδίου, ο Panagiotidis (2005), όπως και η Tsimpli (2000), δε θεωρεί ότι οι γερουνδιακές προτάσεις είναι φράσεις Συμπληρωματικού Δείκτη. Προτείνει πως τα γερούνδια της NE είναι μεικτές προβολές (*mixed projections*) οι οποίες συνίστανται από ονοματικά και προτασιακά στοιχεία και πως μάλιστα το γερούνδιο αποτελεί συμπλήρωμα ενός κενού προσδιοριστή (*determiner*). Συγκεκριμένα, ο συγγραφέας υιοθετεί την άποψη πως τα γερούνδια στα ελληνικά, όπως και τα εβραϊκά, εισάγονται υποχρεωτικά με μία πρόθεση η οποία δεν είναι εκπεφρασμένη φωνολογικά (61). Συγκεκριμένα, ο Panagiotidis (2005) προτείνει πως υπάρχει μία κενή χρονική πρόθεση η οποία αποτελεί την κεφαλή της γερουνδιακής προβολής.²⁸

(61) [(**πριν*) μιλώντας] ήπια νερό.

Τεκμήριο για την ύπαρξη της κενής πρόθεσης, σύμφωνα με τον Panagiotidis (2005), προκύπτει από τη σημασιολογία του γερουνδίου. Ο συγγραφέας εξηγεί ότι η παρουσία της κενής πρόθεσης ορίζει τη χρονική σχέση ανάμεσα στα δύο χρονικά γεγονότα, της κύριας και της γερουνδιακής πρότασης. Τα γεγονότα αυτά βρίσκονται σε *σχέση περιεχομένου* (*containment relation*). Για παράδειγμα, στην παρακάτω δομή το χρονικό διάστημα της άφιξης, δηλαδή το γεγονός της κύριας πρότασης, περιέχεται μέσα στο χρονικό διάστημα όπου πραγματοποιείται το γεγονός του τραγουδιού, δηλαδή το γεγονός της γερουνδιακής πρότασης.

(62) ήρθε [_{Προθ} ∅ τραγουδώντας].

²⁸ Για περαιτέρω μελέτη και κατανόηση παραπέμπω στον ίδιο τον συγγραφέα (Panagiotidis, 2005).

Τέλος, σύμφωνα με τον Panagiotidi (2005) τα γερούνδια έχουν την ακόλουθη φραστική δομή μέσα στην πρόταση –όπου ΖΦ φράση Zeit:

(63) α. [ΠροθΦ [Προθ Φ] [ΦΑ [ΑΦ] ΦΧ]] (επιρρηματικά γερούνδια).

β. [ΠροθΦ [ΠροθΦ] [ΦΑ [ΑΦ] [ΦΧρ Χρ ...]] (απόλυτα γερούνδια).

Στην περίπτωση των επιρρηματικών γερονδίων η κενή πρόθεση παρατάσσεται του χρονικού γεγονότος της κύριας πρότασης με το χρονικό γεγονός της γερονδιακής προβολής φράσης Zeit να εμπεριέχεται στο πρώτο. Στη δεύτερη περίπτωση, η κενή πρόθεση δεσμεύει τον ελλειμματικό Χρ του γερονδίου παράγοντας απόλυτα γερούνδια και μαζί τις διάφορες πιθανές ερμηνείες του.

Συνοψίζοντας, μέχρι στιγμής είδαμε ότι στη βιβλιογραφία υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς τη δομή της γερονδιακής πρότασης. Μία προσέγγιση θεωρεί πως η γερονδιακή πρόταση δεν είναι Φράση ΣΔ αλλά μάλλον Φράση Έγκλισης με κριτήρια την απουσία συμφωνίας, τις φράσεις θέματος κι εστίασης και τη μη δυνατότητα *wh*-μετακίνησης καθώς και τον ελλειμματικό χρόνο (Tsimpli, 2000). Σύμφωνα με μία διαφορετική προσέγγιση τα γερούνδια είναι προθετικές φράσεις οι οποίες συνοδεύονται από μία κενή πρόθεση η οποία δέχεται ως συμπλήρωμα είτε μια ΦΧρ είτε μια ΦΖ (Panagiotidis, 2005).

Σκοπός της επόμενης ενότητας είναι να προτείνει ποια είναι η θέση του γερονδίου μέσα στην πρόταση και τι μεγέθους είναι η γερονδιακή πρόταση δηλαδή αν αποτελεί φράση συμπληρωματικού δείκτη ή όχι και υιοθετείται η άποψη της Roussou (2000).

2.3. Η φραστική δομή του γερονδίου

Στην προηγούμενη ενότητα έγινε σύνοψη της βιβλιογραφίας ως προς τη δομή των γερονδιακών προτάσεων και παρατηρείται ότι υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις, σύμφωνα με τις οποίες η γερονδιακή πρόταση μπορεί να είναι φράση συμπληρωματικού δείκτη (Roussou, 2000 και Σιταρίδου & Χάιδου, 2002) ή, αντίθετα, φράση έγκλισης (Tsimpli, 2000) ή μπορεί να είναι προθετική φράση που εισάγεται με μία κενή χρονική πρόθεση (Panagiotidis, 2005). Στην παρούσα εργασία υιοθετείται η προσέγγιση της Roussou (2000) ότι οι γερονδιακές προτάσεις είναι φράσεις συμπληρωματικού δείκτη.

Φέρνοντας στον νου μία από τις βασικές ιδιότητες του γερονδίου, θυμόμαστε ότι δεν είναι συμβατό, πρώτον, με κανένα μόριο (*να, θα, ας*) (65α) και, δεύτερον, με κανένα σύνδεσμο (*connective*) (64β-δ).

(64) α. *να/ *θα/ *ας γελώντας

β. *Αν διαβάζοντας κάτι σχετικό, θα καταλάβεις την ανάλυση.

γ. *Αν κι όντας διαβασμένος, ο Ορέστης δεν έγραψε στις εξετάσεις.

δ. *Ενώ περπατώντας προς το σπίτι του, ο Γιώργος συνάντησε την Ελένη.

Ωστόσο, όταν η ερμηνεία του γερονδίου δίνεται περιγραφικά υπάρχει δυνατότητα με έναν σύνδεσμο (65). Τίθεται λοιπόν το ερώτημα τι συμβαίνει και οι παραπάνω δομές είναι αντιγραμματικές; Για την κατανόησή τους πρέπει να καταλάβουμε ποια είναι η θέση των γερονδίων μέσα στην πρόταση.

(65) α. Αν διαβάσεις κάτι σχετικό, θα καταλάβεις την ανάλυση.

β. Αν και ήταν διαβασμένος, ο Ορέστης δεν έγραψε στις εξετάσεις.

γ. Ενώ περπατούσε προς το σπίτι του, ο Γιώργος συνάντησε την Ελένη.

Σύμφωνα με την προσέγγιση της Roussou (2000), γίνονται οι ακόλουθες παρατηρήσεις. Υπενθυμίζοντας ότι το γερούνδιο συντάσσεται με τον δείκτη άρνησης *μη(ν)*, παρατηρείται ότι το γερούνδιο έπεται της άρνησης (66). Αυτό σημαίνει ότι το γερούνδιο πρέπει να βρίσκεται σε μία θέση πιο χαμηλή σε σχέση με την άρνηση. Ακόμα, επισημαίνεται ότι το γερούνδιο μέσα στην πρόταση προηγείται των κλιτικών (*enclisis*) (67). Αυτό με τη σειρά του, σημαίνει ότι το γερούνδιο πρέπει να βρίσκεται σε μία θέση που είναι πιο ψηλή σε σχέση με το κλιτικό.

(66) α. **Μη** γνωρίζοντας την αλήθεια, ήταν πολύ ανήσυχος.

β. **Μην** έχοντας τι να κάνει, έπαιξε πιάνο.

(67) α. Διαβάζοντάς **το**, θα καταλάβεις περισσότερα.

β. Αγνωώντας **την** ο Δημήτρης, η Ελένη στενοχωρήθηκε.

Ακόμα, σύμφωνα με τη θεωρία της Roussou (2000: 79), η οποία υιοθετείται στην παρούσα εργασία, η δομή της αριστερής περιφέρειας των προτάσεων στα νέα ελληνικά έχει ως εξής:

(68) [ΣΔ που [Θέμα/Εμφαση [ΣΔΤελεστ ότι/αν/να/ας [Αρν δεν/μην [ΣΔΤροπ θα/τνα/ας [Κλ κλιτικό + P...]]]]]]

Σύμφωνα με τη δομή αυτή (68), ο Συμπληρωματικός Δείκτης (ΣΔ) δε θεωρείται μία και μοναδική κεφαλή. Υπάρχουν τρεις βασικές θέσεις ΣΔ και η καθεμία φέρει διαφορετικά χαρακτηριστικά. Η πιο ψηλή κεφαλή, ο ΣΔ, φέρει χαρακτηριστικά «υπόταξης» (*subordination*), δηλαδή εάν η πρόταση είναι κύρια ή εξαρτημένη' το που θεωρείται ότι εισάγει δευτερεύουσες-εξαρτημένες προτάσεις. Η μεσαία κεφαλή, ΣΔ-τελεστής, δηλώνει τον τύπο της πρότασης, δηλαδή αν πρόκειται, για παράδειγμα, για ότι-πρόταση ή να-πρόταση. Η τρίτη κεφαλή, ο ΣΔ-τροπικότητας, φέρει χαρακτηριστικά τροπικότητας. Το γεγονός ότι τα να κι ας θεωρείται ότι παράγονται στον ΣΔ-τροπικότητας δηλώνεται ότι υπάρχουν ομοιότητες με το μόριο θα. Ακόμα, με το να υψωθούν τα να κι ας στον ΣΔ-τελεστή λαμβάνεται υπ' όψιν ότι υπάρχουν διαφορές με το θα και, ταυτόχρονα, ομοιότητες με τους συνδέσμους ότι κι αν. Έτσι, όταν ένα μόριο, για παράδειγμα το να είναι παρόν, τότε ο ΣΔ-τελεστή θεωρείται ότι είναι μηδέν, δηλαδή δεν πραγματοποιείται.²⁹

Ας εξετάσουμε τώρα τι συμβαίνει όταν η πρόταση είναι γερουνδιακή. Έχοντας κατά νου, πρώτον, τη δομή της Roussou (2000) στο (68) και, δεύτερον, το γεγονός ότι τα κλιτικά ακολουθούν τον γερουνδιακό τύπο, το γερούνδιο πρέπει να μετακινηθεί σε μία θέση υψηλότερη της κεφαλής Κλίσης, δηλαδή εκεί όπου φιλοξενείται το κλιτικό. Η μοναδική διαθέσιμη κεφαλή, όπως διακρίνεται από την δομή στο (68) είναι ο ΣΔΤροπ. Όσον αφορά την άρνηση, αυτή τοποθετείται ανάμεσα στις δύο κεφαλές του ΣΔ, δηλαδή τον ΣΔΤελ και τον ΣΔΤροπ. Αυτό σημαίνει ότι το γερούνδιο δεν μπορεί να φιλοξενηθεί σε κάποια κεφαλή πιο ψηλή της άρνησης, για παράδειγμα στον ΣΔΤελ, αφού οποιαδήποτε μετακίνηση αναχαιτίζεται από την παρουσία της άρνησης μη(ν).

Με τον τρόπο αυτό δικαιολογείται η επιρρηματική ερμηνεία (*modal reading*) που συνδέεται με το γερούνδιο και, την ίδια στιγμή, δικαιολογείται η μη συμβατότητα με τα τροπικά μόρια, αφού τα τελευταία παράγονται στον ΣΔΤροπ (Roussou, 2000). Συγκεκριμένα, διαπιστώνεται ότι τα τροπικά μόρια και το γερούνδιο βρίσκονται σε συμπληρωματική κατανομή, δηλαδή όπου εμφανίζεται το γερούνδιο δεν μπορεί να εμφανιστεί κανένα μόριο και το αντίστροφο.

²⁹ Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να ασχοληθεί με τις γερουνδιακές προτάσεις κι όχι με τις παρεμφατικές. Επομένως, για περισσότερες λεπτομέρειες όσον αφορά αυτή την ανάλυση παραπέμπω στην ίδια τη συγγραφέα (Roussou, 2000).

Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με την προσέγγιση της Tsimpli (2000). Συγκεκριμένα, η Tsimpli (2000) έχει υποστηρίξει ότι τα γερούνδια δεν υπάρχουν κάτω από τον ΣΔ, δηλαδή δεν είναι Φράσεις ΣΔ (ενότητα 2.2.1). Ως επιχείρημα χρησιμοποίησε το γεγονός ότι το γερούνδιο δεν είναι συμβατό με τα τροπικά μόρια (να, θα, ας). Ωστόσο, το γεγονός αυτό λειτουργεί ως αντιπαράδειγμα της θεωρίας της κι αποδεικνύει ότι τα τροπικά μόρια κι ο γερουνδιακός τύπος, ο οποίος εκφράζει τροπικότητα, φιλοξενούνται κάτω από την ίδια κεφαλή εκείνη του ΣΔ.

Τελικά, η δομή που απεικονίζει την κατανομή του γερουνδίου σύμφωνα με τη θεωρία που υιοθετείται στην παρούσα εργασία είναι η ακόλουθη (Roussou, 2000):

(69) [ΣΔ_{Τελεστής} [Άρν [ΣΔ_{Τροπ} γερούνδιο [κλ κλιτικό...]]]]

Ας εξετάσουμε τις περιπτώσεις τώρα που έχουμε Φράσεις Έμφασης (*Focus*). Το στοιχείο στο οποίο δίνεται έμφαση μετακινείται στην αριστερή περιφέρεια της γερουνδιακής πρότασης στην οποία βρίσκεται και σε θέση αριστερά του γερουνδιακού τύπου. Το στοιχείο της πρότασης που φέρει έμφαση στον προφορικό λόγο συνοδεύεται με τον ανάλογο επιτονισμό και δηλώνεται στον γραπτό λόγο με κεφαλαία γράμματα (τα παραδείγματα στο (70) είναι από τον Tsoulas (1996: 448-49)).³⁰

(70)α. ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ_{*i*} διαβάζοντας *t_i*, συγκινήθηκε.

β. Ο ΓΙΑΝΝΗΣ_{*i*} φτάνοντας αργά *t_i*, έχασε τις εξετάσεις.

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν ότι η θέση του Χαρακτηριστή,ΣΔΦ είναι διαθέσιμη και μπορεί να φιλοξενήσει κάποιο στοιχείο που μετακινείται. Έτσι, η κεφαλή που φιλοξενεί τις Φράσεις Θέματος κι Έμφασης βρίσκεται σε μία θέση πιο ψηλά της κεφαλής ΣΔ τελεστή και πιο χαμηλά από τον ΣΔ. Με λίγα λόγια στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης. Συγκεκριμένα, οι Φράσεις Άρθρου μετακινούνται από τη θέση που βρίσκονται μέσα στη λογική δομή της πρότασης στην κεφαλή Φράσης Θέματος. Έτσι, οι προτάσεις στο (70) έχουν τη δομή όπως φαίνεται στο (71):

³⁰ Γενικά, κατά την εκφώνηση μία φράσης ή λέξης το ύψος της φωνής μπορεί να ανέρχεται ή να πέφτει, δημιουργώντας την *επιτονική καμπύλη* του εκφωνήματος. Κατά την πραγμάτωση ενός εκφωνήματος ο επιτονισμός, για παράδειγμα, μπορεί να είναι ανοδικός-καθοδικός οπότε σχετίζεται με αντίθεση ή έκπληξη (Holton *et al.*, 2010). Γενικότερα, ο επιτονισμός ανάλογα με τη μελωδία που παράγει συνδυάζεται με τις ανάλογες διαφορετικές σημασίες που περιγράφει η σημασιολογία (Nespor, 2010). Ειδικότερα, ένα εκφώνημα τίθεται σε έμφαση σε αντίθεση με τη δεδομένη σημασία του ή τη συμβολή στη συζήτηση, σε αντίθεση με το σημείο εκκίνησης.

(71)α. [_{ΦΕμφ} ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ_ι [_{ΣΔΤροπ} διαβάζοντας [_{ΦΑ} t_i]]]

β. [_{ΦΕμφ} Ο ΓΙΑΝΝΗΣ_ι [_{ΣΔΤροπ} [[φτάνοντας] [_{Επιρρηφ} αργά]] [_{ΦΑ} t_i]]]

Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ως στοιχείο Θέματος ή Έμφασης λειτουργεί ο γερονδιακός τύπος ο ίδιος. Πρόκειται για δομές που το γερούνδιο είναι *τροπικό*, δηλαδή το γερούνδιο το οποίο σημασιολογικά δηλώνει τρόπο (72).

(72) α. ΚΛΑΙΓΟΝΤΑΣ_ι έφτασε ο Γιάννης t_i .

β. ΧΑΜΟΓΕΛΩΝΤΑΣ_ι ήρθε ο Χρήστος t_i .

Όπως φαίνεται στις παραπάνω δομές ο γερονδιακός τύπος και στις δύο περιπτώσεις μετακινείται από τη θέση δεξιά της κύριας πρότασης σε θέση αριστερά της κύριας πρότασης. Αντίθετα, στις δομές που έχουμε *επιρρηματικό* γερούνδιο, το ίδιο το γερούνδιο δεν μπορεί να μετακινηθεί, καθώς η γερονδιακή πρόταση βρίσκεται αριστερά της κύριας πρότασης και, ταυτόχρονα, το γερούνδιο βρίσκεται ήδη στην αριστερή περιφέρεια της γερονδιακής πρότασης (73).

(73) α. *Κατεβαίνοντας* από το λεωφορείο, είδε ένα αεροπλάνο να πετάει.

β. *Τρώγοντας* το φαγητό της, χτύπησε το τηλέφωνο.

γ. *Έχοντας διαβάσει* τα μαθήματά της, βγήκε έξω με τις φίλες της.

Στο σημείο αυτό εγείρεται η ερώτηση εάν θα μπορούσε το γερούνδιο από τη θέση που βρίσκεται μέσα στη γερονδιακή πρόταση, δηλαδή στη Φράση ΣΔ τροπικότητας, να μετακινηθεί στη θέση της Φράσης Έμφασης (ή Θέματος). Η απάντηση μάλλον είναι θετική, όπως φαίνεται από τη γραμματικότητά τους στο (74). Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι το στοιχείο έμφασης ή θέματος, δηλαδή το γερούνδιο, πρέπει να συνοδεύεται από τον αντίστοιχο επιτονισμό κατά τον προφορικό λόγο.

(74) α. ΚΑΤΕΒΑΙΝΟΝΤΑΣ_ι t_i από το λεωφορείο, είδε ένα αεροπλάνο να πετάει.

β. ΤΡΩΓΟΝΤΑΣ_ι t_i το φαγητό της, χτύπησε το τηλέφωνο.

γ. ΕΧΟΝΤΑΣ ΔΙΑΒΑΣΕΙ_ι t_i τα μαθήματά της, βγήκε έξω με τις φίλες της.

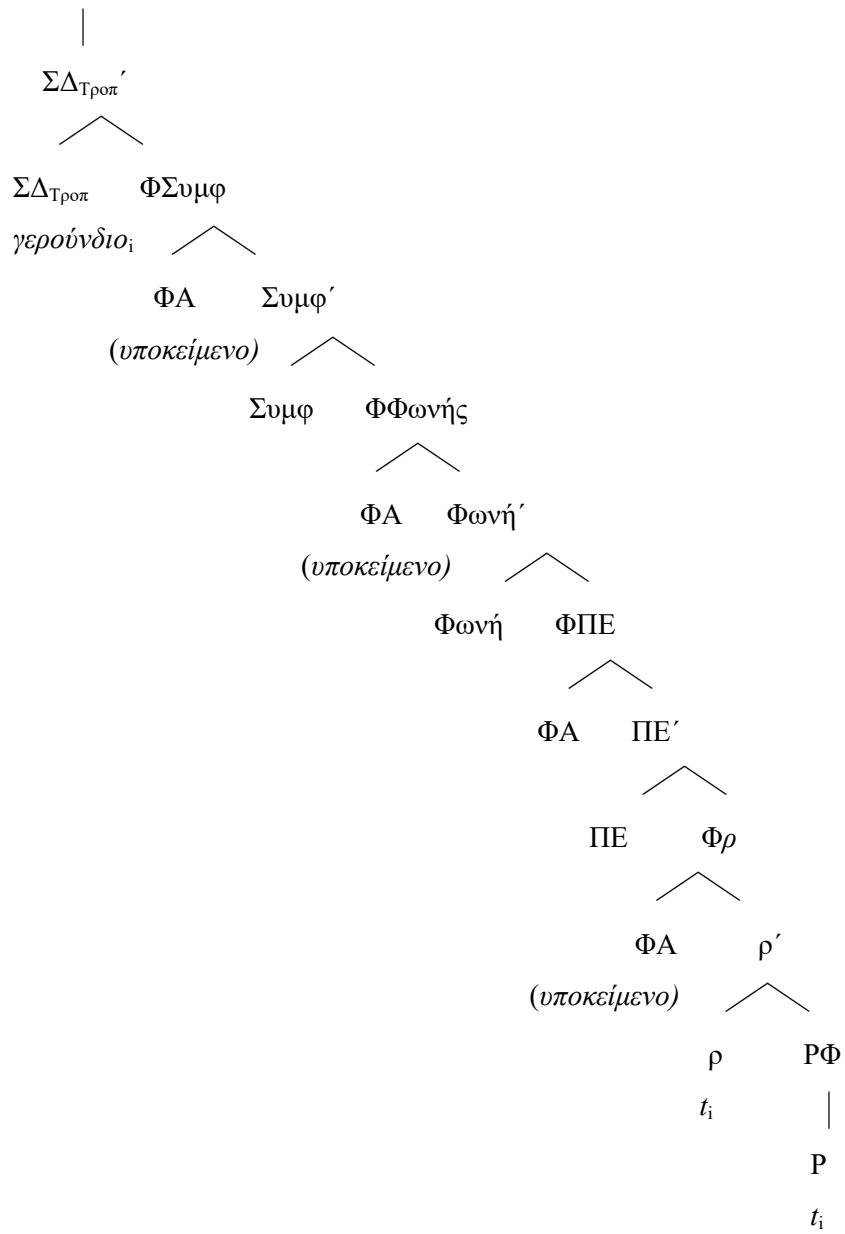
Συνοψίζοντας, βάσει των παραπάνω κριτηρίων, την παρουσία των κλιτικών, της άρνησης και των φράσεων εστίασης και θέματος, υιοθετείται η ακόλουθη δομή που απεικονίζει τη θέση του γερονδίου μέσα στη φραστική δομή της πρότασης, όπως προτείνεται από τη Roussou (2000) και υιοθετείται στην παρούσα εργασία:

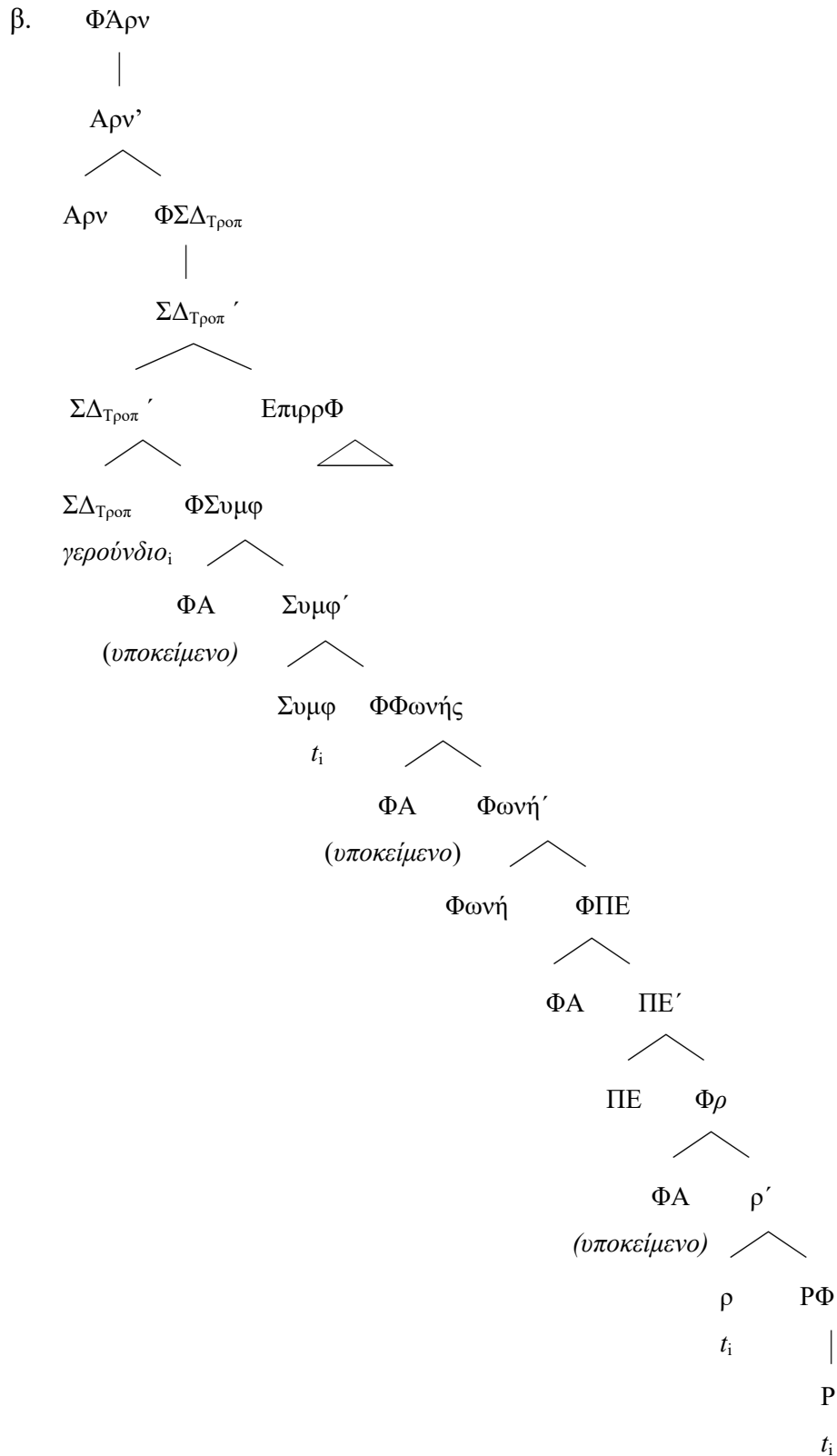
(75) [Θέμα/Έμφαση [ΣΔΤελ [Αρν μην [ΣΔΤροπ γερούνδιο [κλ κλιτικό + Ρ...]]]]]

Με βάση την παραπάνω δομή, το γερούνδιο μετακινείται από τη θέση όπου γεννιέται, δηλαδή εντός της Ρηματικής Φράσης, στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης, δηλαδή κάτω από τον ΣΔ_{Τροπ}. Συγκεκριμένα, το γερούνδιο είναι ένας τύπος που φανερώνει τροπικότητα, όπως τα τροπικά μόρια (να, θα, ας), και μετακινείται στον ΣΔ τροπικότητας. Το πλεονέκτημα αυτής της θεωρίας είναι ότι εξηγεί γιατί τα γερούνδια δεν είναι συμβατά με τα τροπικά μόρια.

Στο σημείο αυτό θεωρείται σκόπιμο να γίνει απεικόνιση των δύο κατηγοριών του γερουνδίου. Στο πρώτο δένδρο-διάγραμμα δίνεται η δομή των τροπικών (76α) και στο δεύτερο των επιρρηματικών γερουνδίων (76β). Συγκεκριμένα, προβλέπεται η παρουσία της άρνησης, των χρονικών επιρρημάτων καθώς και η θέση του υποκειμένου με βάση τις συντακτικές διαφορές που έχουν διαπιστωθεί (ενότητα 1.2.3) και, ειδικότερα, φαίνεται ότι το επιρρηματικό γερούνδιο περνάει πρώτα από την κεφαλή της Συμφωνίας και συγκεκριμένα από τη θέση Χαρ,Συμφ'.

(76) α. ΦΣΔ_{Τροπ}

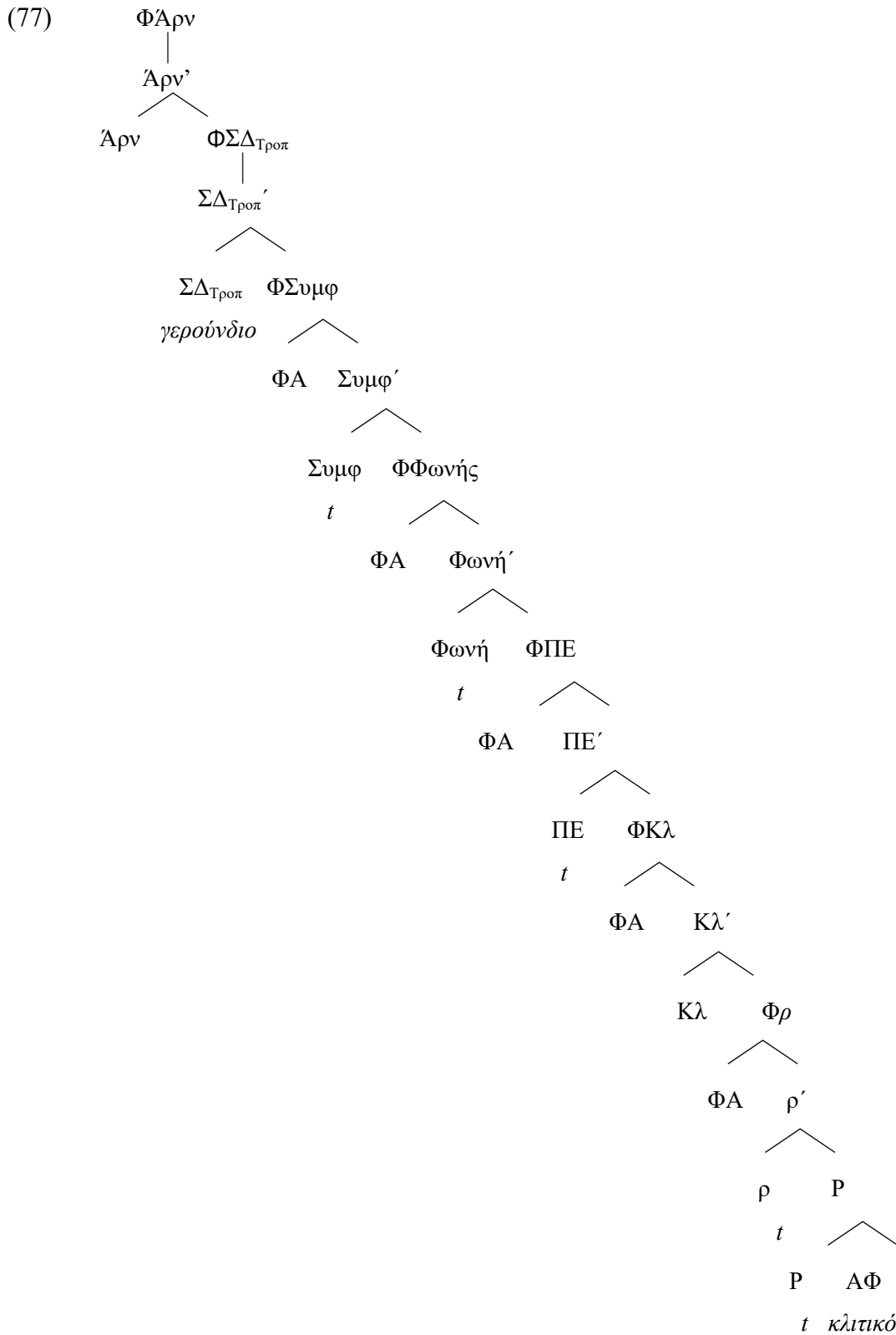

Τέλος, η παραπάνω δομή στο (75), που προτείνεται από τη Roussou (2000) και υιοθετείται στην παρούσα εργασία απεικονίζει τις γερονδιακές προτάσεις που περιέχουν τη συνθετική μορφή του γερονδίου χωρίς να καλύπτει την περίπτωση της

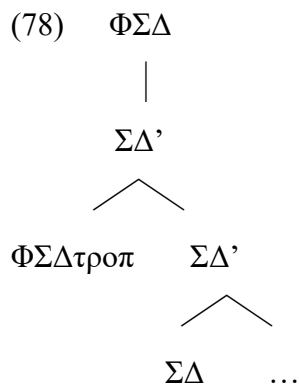
αναλυτικής μορφής. Με το ζήτημα αυτό δεν ασχολούμαστε στην παρούσα εργασία αλλά προτείνεται για μελέτη στο μέλλον.

Συνοψίζοντας, η δομή της γερονδιακής πρότασης με τον συνθετικό γερονδιακό τύπο απεικονίζεται στο ακόλουθο δένδρο-διάγραμμα (77). Αναλυτικά, το συνθετικό γερούνδιο μετακινείται από τη Ρηματική Φράση κάτω από τη δομή του Ποιού Ενεργείας για να ελεγχθεί η ερμηνεία του συνοπτικού ή μη-συνοπτικού ποιού ενεργείας. Από εκεί, θα μετακινηθεί κάτω από τη δομή της Φωνής για να ελέγξει εάν το ρήμα είναι ενεργητικής ή παθητικής φωνής' θυμίζουμε ότι γερούνδιο σχηματίζουν και κάποια ρήματα παθητικής φωνής (ενότητα 1.2.1). Στη συνέχεια μετακινείται στη δομή της Συμφωνίας για να γίνει η αναγνώριση του υποκειμένου είτε πρόκειται για λεξική Φράση Άρθρου είτε πρόκειται για φωνολογικά κενό υποκείμενο (κάτι που θα δούμε στην ακόλουθη ενότητα). Από εκεί μετακινείται κάτω από τον ΣΔ-τροπικότητα. Τέλος, προβλέπονται οι διάφορες πιθανές θέσεις υποκειμένου καθώς και η παρουσία της άρνησης και του κλιτικού. Το τελευταίο ως εσωτερικό όρισμα του γερονδίου βρίσκεται μέσα στη Ρηματική Φράση. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι στη φραστική δομή είναι παρούσα η Συμφωνία, μία από τις δύο κεφαλές της Κλίσης, παρά την απουσία μορφολογίας συμφωνίας στον ίδιο τον γερονδιακό τύπο. Αυτό δικαιολογείται εάν σκεφτούμε ότι το υποκείμενο του γερονδίου, είτε είναι λεξικά εκπεφρασμένο με μία Φράση Άρθρου είτε φωνολογικά κενό (όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο), φέρει χαρακτηριστικά προσώπου, αριθμού και πτώσης. Επομένως, παρότι το γερούνδιο δεν είναι παρεμφατικός τύπος αλλά άκλιτος και μη-παρεμφατικός, τα φ-χαρακτηριστικά ελέγχονται από τη Συμφωνία, όπως αντίστοιχα συμβαίνει στις παρεμφατικές προτάσεις.

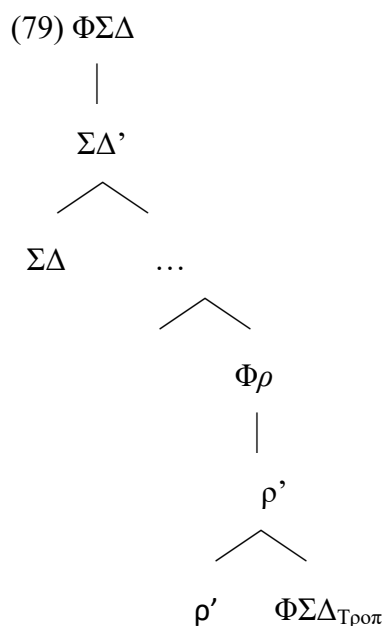

Επιπροσθέτως, γεννάται το ερώτημα, σε ποιο σημείο μέσα στο δένδρο-διάγραμμα, δηλαδή στο επίπεδο της σύνταξης, ενώνονται οι γερουνδιακές προτάσεις με τις παρεμφατικές. Στο σημείο αυτό πρέπει να φέρουμε στον νου, ότι το γερούνδιο και, κατ' επέκταση η γερουνδιακή πρόταση, λειτουργεί ως προσάρτημα της κύριας

(υποενότητα 1.2.2.2). Ακόμα, με δεδομένο, πρώτον, ότι οι γερουνδιακές προτάσεις είναι Φράσεις ΣΔ και ότι, δεύτερον, οι παρεμφατικές προτάσεις, επίσης, είναι Φράσεις ΣΔ (Pollock, 1989, Philippaki-Warburton, 1998, Roussou, 2000) γίνεται η υπόθεση ότι οι δύο προτάσεις θα ενωθούν στο επίπεδο της κεφαλής του ΣΔ. Πιο συγκεκριμένα, η Φράση ΣΔ τροπικότητας, δηλαδή η γερουνδιακή πρόταση, θα προσαρτηθεί στην προβολή της κεφαλής του ΣΔ της κύριας πρότασης. Η τελευταία κεφαλή προβάλλεται ακόμα μία φορά και, τέλος, υψώνεται στη Φράση ΣΔ. Με λίγα λόγια, η προσάρτηση της γερουνδιακής πρότασης συμβαίνει στο επίπεδο της Φράσης του ΣΔ της κύριας. Τα παραπάνω απεικονίζονται στην επόμενη δομή (78).

Η παραπάνω δομή, όμως, απεικονίζει την περίπτωση που η γερουνδιακή πρόταση περιέχει την κατηγορία του επιρρηματικού γερουνδίου κι όχι και την περίπτωση της άλλης κατηγορίας δηλαδή του χρονικού. Στο σημείο αυτό, πρέπει να θυμηθούμε ότι η κατηγορία αυτή των τροπικών γερουνδίων περιέχει γερούνδια των οποίων η επιρρηματική ερμηνεία περιορίζεται σε εκείνη του τρόπου (ενότητα 1.2.3) που σημαίνει ότι το τροπικό γερούνδιο λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα της κύριας πρότασης. Με άλλα λόγια, το τροπικό γερούνδιο θα λειτουργήσει ως προσάρτημα στο ρήμα της κύριας. Ειδικότερα, στο επίπεδο της φραστικής δομής, η Φράση ΣΔ-τροπικότητας, δηλαδή η γερουνδιακή πρόταση, προσαρτάται στη ρηματική φράση της κύριας πρότασης και, πιο συγκεκριμένα, στην κεφαλή ρ . Η περίπτωση αυτή δηλαδή της γερουνδιακής πρότασης με τροπικό γερούνδιο απεικονίζεται στην ακόλουθη δομή (79).

Επιπροσθέτως, παρατηρείται ότι σύμφωνα με την παραπάνω δομή στο (77) οι γερονδιακές προτάσεις δε διαθέτουν κεφαλή Χρόνου σε επίπεδο φραστικής δομής. Αυτό εξηγείται εύκολα, εάν φέρουμε στον νου μία βασική ιδιότητα των γερονδίων που παρατηρήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο (υποενότητα 1.2.2.1). Συγκεκριμένα, πρόκειται για το γεγονός ότι τα γερούνδια μπορούν να δηλώνουν μόνο το σύγχρονο σε σχέση με την κύρια πρόταση. Αυτό υπενθυμίζουμε εξηγείται βάσει των μορφολογικών ιδιοτήτων του να σχηματίζεται από το μη συνοπτικό ποιού ενεργείας θέμα του ρήματος. Ακόμη, υπενθυμίζεται ότι το γερούνδιο επίσης λόγω των περιορισμένων μορφολογικών χαρακτηριστικών του δε δηλώνει γραμματικό χρόνο γεγονός που σημαίνει ότι δεν υπάρχουν πληροφορίες ώστε να τοποθετήσουμε τα γεγονότα στον άξονα του χρόνου, δηλαδή στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Με άλλα λόγια, ο γερονδιακός τύπος δεν εκφράζει σημασιολογικά τον χρόνο. Αφού ο χρόνος δεν εκφράζεται σημασιολογικά δε χρειάζεται, επομένως, να δηλωθεί ούτε στο επίπεδο της σύνταξης δηλαδή στη φραστική δομή της πρότασης.

Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να τεθεί το ερώτημα αφού το γερούνδιο είναι μορφολογικά μαρκαρισμένο μόνο με το μη-συνοπτικό ποιόν ενεργείας κι αφού από αυτό προκύπτει μόνο η χρονική σχέση του σύγχρονου ανάμεσα στην κύρια και στη γερονδιακή, ποιος ο λόγος ύπαρξης της κεφαλής Ποιού Ενεργείας; Ωστόσο, η παρουσία της είναι απαραίτητη επειδή παρά τον μορφολογικό περιορισμό η ερμηνεία που προκύπτει μπορεί να είναι και μη-συνοπτικού και συνοπτικού ποιού ενεργείας

όπως έχουμε ήδη παρατηρήσει μέσα από τα παραδείγματα στο (18) του προηγούμενου κεφαλαίου (ενότητα 1.2.2.1).

Συμπερασματικά, στο παρόν κεφάλαιο μελετήθηκε ο φραστικός δείκτης των γερονδιακών προτάσεων. Σύμφωνα με τη δομή που προτείνει η Roussou (2000) για τις παρεμφατικές δομές, διαπιστώνεται ότι το γερούνδιο καταλήγει κατόπιν μετακίνησης κάτω από τη δομή του ρήματος στον ΣΔ-τροπικότητας. Με άλλα λόγια, η γερονδιακή πρόταση είναι Φράση ΣΔ. Επισημαίνεται ότι η διαφορά ανάμεσα στις γερονδιακές και τις παρεμφατικές προτάσεις έγκειται στο ότι οι γερονδιακές προτάσεις δεν έχουν τη λειτουργική προβολή του Χρόνου, ενώ οι παρεμφατικές έχουν. Βασικό πλεονέκτημα της προσέγγισης αυτής αποτελεί το γεγονός ότι εξηγεί τη συμπληρωματική κατανομή των γερονδίων με τα μόρια τροπικότητας. Τέλος, τονίζεται ότι το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχει φράση θέματος (ή έμφασης) στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης ενισχύει την άποψη ότι τα γερούνδια είναι Φράσεις ΣΔ.

Κεφάλαιο 3: Το υποκείμενο του γερουνδίου

Στη νέα ελληνική (ΝΕ) το γερούνδιο δεν έχει καμία μορφολογική ένδειξη όσον αφορά τη συμφωνία, δηλαδή δε φανερώνει πρόσωπο κι αριθμό, όμως, διαθέτει υποκείμενο. Για παράδειγμα, στις ακόλουθες προτάσεις το γερούνδιο *μελετώντας* έχει υποκείμενο τη Φράση Άρθρου *η Ελένη* (80α) και το γερούνδιο *περνώντας* τη Φράση Άρθρου *ο Νίκος* (80β).

(80)α. Μελετώντας *η Ελένη*, κατάφερε να περάσει στη σχολή που αγαπάει.

β. Περνώντας τον δρόμο *ο Νίκος*, είδε την Ελένη.

Επιπλέον, ακόμα κι όταν το υποκείμενο του γερουνδίου δεν εκφράζεται λεξικά, εννοείται (δηλαδή υπάρχει σε επίπεδο ερμηνείας). Λόγου χάρη, τα γερούνδια *φεύγοντας* (81α) κι *αναγνωρίζοντας* (81β) δεν έχουν κάποιο λεξικό υποκείμενο μέσα στην πρότασή τους. Ωστόσο, τα υποκείμενά τους είναι ίδια με εκείνα της κύριας πρότασης από την οποία εξαρτώνται, δηλαδή *η Ελένη* (81α) κι *ο Γιώργος* (81β), αντίστοιχα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, θεωρείται ότι το υποκείμενο αναπαρίσταται συντακτικά, αλλά είναι φωνολογικά κενό (πρβλ. Τα κενά υποκείμενα σε γλώσσες *pro-drop* (Chomsky, 1982, Rizzi, 1986, Alexiadou & Anagnostopoulou, 1998, Roussou & Tsimpli, 2006) και τα κενά υποκείμενα σε μη-παρεμφατικά περιβάλλοντα (Chomsky, 1982).

(81)α. Φεύγοντας από το σπίτι, *η Ελένη* συνάντησε τον Ξενοφώντα.

β. Αναγνωρίζοντας το λάθος του, *ο Γιώργος* ζήτησε συγγνώμη.

Εφ' όσον το γερούνδιο δεν εμφανίζει *φ*-χαρακτηριστικά δε θα έπρεπε να μπορεί να πάρει υποκείμενο. Τίθενται, λοιπόν, τα ερωτήματα πώς το μη εκπεφρασμένο υποκείμενο του γερουνδίου παίρνει την αναφορά του, ποια είναι εκείνη η κατηγορία του κενού υποκειμένου; Μπορεί να είναι το *pro* ή το PRO;

Στην ακόλουθη ενότητα (3.1) εξετάζεται η παράλειψη του υποκειμένου στις παρεμφατικές προτάσεις και ειδικότερα ποια είναι εκείνη η κεφαλή που επιτρέπει την παράλειψη του υποκειμένου στις παρεμφατικές προτάσεις. Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα δεδομένα δηλαδή οι γερουνδιακές προτάσεις στις οποίες υπάρχει έλεγχος του υποκειμένου (ενότητα (3.2)). Στην ενότητα (3.3) γίνεται βιβλιογραφική σύνοψη των θεωριών που ασχολούνται με την κατηγορία του υποκειμένου στις γερουνδιακές προτάσεις. Τέλος, στην ενότητα (3.4) εξετάζεται ποια είναι η κενή

κατηγορία του υποκειμένου με την οποία δηλώνεται το φωνολογικά κενό υποκείμενο του γερονδίου στο επίπεδο της σύνταξης, καθώς και το ζήτημα της ονομαστικής πτώσης της φωνολογικά κενής κατηγορίας PRO.

3.1 Η παράλειψη του υποκειμένου στις παρεμφατικές προτάσεις

Στο προηγούμενο κεφάλαιο, επισημάνθηκε ότι οι γλώσσες κενού υποκειμένου παρουσιάζουν δύο βασικές ιδιότητες. Πρώτον, υπάρχει η δυνατότητα παράλειψης του υποκειμένου και, δεύτερον, η δυνατότητα μεταρρηματικών υποκειμένων.

Όσον αφορά την παράλειψη του υποκειμένου, το υποκείμενο μίας πρότασης μπορεί να παραλείπεται φωνολογικά όχι, όμως, και συντακτικά. Αναλυτικά, σύμφωνα με την πρόταση του Chomsky (1982), το κενό υποκείμενο αντιπροσωπεύεται από μία κενή κατηγορία που συμβολίζουμε με το *pro* (μικρό *pro*, από τη λέξη *pronoun*). Πρόκειται για μία φωνολογικά κενή αντωνυμία που εκπληρώνει τον ίδιο συντακτικό και σημασιολογικό ρόλο όπως μία λεξικά εκπεφρασμένη αντωνυμία ή μία Φράση Άρθρου. Έτσι, για τα ακόλουθα παραδείγματα (82) λέμε ότι οι προτάσεις έχουν ένα κενό αντωνυμικό υποκείμενο. Η διαγλωσσική κατανομή της κενής αυτής κατηγορίας εξαρτάται από το κατά πόσο η ρηματική μορφολογία θεωρείται «πλούσια» ή «φτωχή» (Chomsky, 1982, Rizzi, 1986, Philippaki-Warbuton & Catsimali, 1999).

(82) α. *pro* γράφω ένα γράμμα

β. *pro* δουλεύει σε δικηγορικό γραφείο.

γ. *pro* περιμένουμε τα αποτελέσματα των εξετάσεων.

δ. *pro* κοιμάται.

ε. *pro* βρέχει.

Σε αντιδιαστολή με τη ΝΕ, στην Αγγλική κάθε πρόταση πρέπει να έχει συμπληρωμένο τον όρο του υποκειμένου από μία ΦΑ (83α) ή μία αντωνυμία (83β) διαφορετικά η πρόταση είναι αντιγραμματική (83γ,δ).

(83) α. Helen is writing a letter.

β. She is sleeping.

γ. *Is writing a letter.

δ. *Is sleeping.

Εδώ, οι ιδιότητες της κενής κατηγορίας *pro* είναι αδύνατο να καλυφθούν λόγω της περιορισμένης κλιτικής μορφολογίας καθώς οι κατηγορίες του προσώπου κι αριθμού της Φράσης Άρθρου δε δηλώνονται. Κατ' επέκταση, στην αγγλική μη-*pro*-drop γλώσσα η κλιτική ανεπάρκεια «αναπληρώνεται», τρόπον τινά, μέσα από τη ρητή δήλωση του υποκειμένου.

Έχοντας υπ' όψιν ότι αναπαριστούμε την παρεμφατικότητα με το σύμβολο ΣΥΜΦ (βλ. υποενότητα 2.1), μπορούμε να πούμε ότι το στοιχείο αυτό, πρώτον, είναι το διαφοροποιητικό στοιχείο, δηλαδή η παράμετρος ανάμεσα στις *pro*-drop και μη-*pro*-drop γλώσσες. Περιγραφικά αυτή η παράμετρος ονομάζεται «παράμετρος του κενού υποκειμένου» (*null subject parameter*) (Rizzi, 1985).

Σύμφωνα με τον Rizzi (1986), το αντωνυμικό στοιχείο *pro* εμφανίζεται όταν πληρούνται δύο βασικές προϋποθέσεις, της Νομιμοποίησης (*licensing*) και της Ταυτοποίησης (*identification*). Και στις δύο περιπτώσεις τον ρόλο αναλαμβάνει η Κλίση. Αναλυτικά, η συνθήκη νομιμοποίησης (*licensing*) καθορίζει ποια κατάλληλη συντακτική κατηγορία και, πιο συγκεκριμένα, ποια λειτουργική κατηγορία θα νομιμοποιήσει την παρουσία του *pro* μέσα στην πρόταση. Η συνθήκη αναγνώρισης (*identification*) καθορίζει ποια κατηγορία θα βοηθήσει να αναγνωρίσουμε και να ερμηνεύσουμε τα *φ*-χαρακτηριστικά (πτώση, αριθμός και (πρόσωπο)) του *pro*.

Ακόμα, στη θεωρία του Chomsky (1982), και το ελλείπον υποκείμενο των γλωσσών κενού υποκειμένου και οι προσωπικές/οριστικές αντωνυμίες χαρακτηρίζονται από τις ίδιες ιδιότητες [+Αντωνυμία, -Δεσμευμένη Αναφορά] [+Pronoun, -Binding] δηλαδή ανήκουν στην ίδια αντωνυμική κατηγορία. Παράλληλα, αφού το *pro* συμπεριφέρεται όπως μία προσωπική/οριστική αντωνυμία πρέπει να είναι ελεύθερο μέσα στην κυβερνητική κατηγορία που το περιέχει, [-Δεσμευμένη Αναφορά], σύμφωνα με τη δεύτερη αρχή της θεωρίας της Αναφορικής Δέσμευσης (Chomsky, 1981).³¹ Με τον όρο Αναφορική Δέσμευση εννοείται ο τρόπος με τον οποίο οι ΦΑ σε θέσεις ορισμάτων ερμηνεύονται συντακτικά και κυρίως τις συνθήκες που καθορίζουν την κατανομή τους (μετάφραση: Θεοφανοπούλου-Κοντού, 2002). Διακρίνονται τρία είδη Αναφορικής Δέσμευσης ήτοι τρεις όροι εκ των οποίων εδώ

³¹ Το α είναι η κυβερνητική κατηγορία του β , αν και μόνο αν το α είναι η ελάχιστη κατηγορία που περιέχει το β και το α κυβερνά το β , όπου α μία ΦΑ (Chomsky 1981, 1982) (μετάφραση: Ε.Μ.).

μας αφορά το δεύτερο: «οι αντωνυμίες (*pronouns*) έχουν ανεξάρτητη αναφορά» (Θεοφανοπούλου-Κοντού, 2002).³²

Επομένως, μία προσωπική ή οριστική αντωνυμία δεν μπορεί να έχει ως σημείο αναφοράς ένα ηγούμενο στοιχείο μέσα στην ίδια την πρόταση που την περιέχει δηλαδή δεν μπορεί να δεσμευτεί μέσα στο (ελάχιστο) πεδίο της (84α-β) (2^{ος} όρος Αναφορικής Δέσμευσης). Κατ' επέκταση, το αντωνυμικό *pro* είναι ελεύθερο μέσα στην κυβερνητική του κατηγορία και θα πάρει την αναφορά του έξω από την πρόταση στην οποία εμφανίζεται (84γ).

(84) α. *Εσύ* έκανες την ζημιά;

β. Κι *εκείνοι* τώρα ήρθαν.

γ. *pro* παίζει πιάνο τώρα.

Βασικό ρόλο για τη δήλωση του κενού υποκειμένου στη σύνταξη παίζει η Αρχή της Διευρυμένης Προβολής (*Extended Projection Principle, EPP*) (στο εξής ΑΔΠ) σύμφωνα με την οποία κάθε πρόταση χρειάζεται υποχρεωτικά την παρουσία ενός συντακτικού υποκειμένου (Chomsky, 1982). Έτσι, ο όρος του υποκειμένου καλύπτεται συντακτικά, η ΑΔΠ ικανοποιείται και η πρόταση είναι γραμματική. Από την άλλη μεριά, υπάρχει κι άλλος ένας λόγος που δικαιολογεί την ύπαρξη της κατηγορίας του *pro* κι αυτή τη φορά είναι θεματικός και, πιο συγκεκριμένα, αφορά το *Θ-Κριτήριο* (Chomsky, 1981):

(85) Κάθε όρισμα χρειάζεται έναν και μόνο έναν θεματικό ρόλο για να ερμηνευθεί και κάθε θεματικός ρόλος χρειάζεται ένα και μόνο ένα όρισμα για να εκφραστεί συντακτικά.

Η αρχή αυτή προϋποθέτει ότι οι θεματικοί ρόλοι που καθορίζονται στη σύνταξη αφορούν οργανικές θέσεις (Α-θέσεις) μέσα στην πρόταση δηλαδή εξωτερικού κι εσωτερικού ορίσματος. Στις θέσεις αυτές δίνεται ένας θεματικός ρόλος όπως του δράστη (*agent*), του δέκτη/θέματος (*patient/theme*), του οργάνου (*instrument*) κι άλλα (για περισσότερα παραπέμπω στη Θεοφανοπούλου-Κοντού (2002: 90). Για παράδειγμα, το κατηγορημα «τρώω» στο (86) παίρνει δύο ορίσματα, το εξωτερικό η

³² Σύμφωνα με τον πρώτο όρο «τα αναφορικά στοιχεία (*anaphors*) ή στοιχεία υποχρεωτικής αναφοράς έχουν υποχρεωτική, δηλαδή δεσμευμένη συν-αναφορά» και σύμφωνα με τον τρίτο όρο «οι λεξικά εκπεφρασμένες Φράσεις Άρθρου έχουν υποχρεωτικά ανεξάρτητη αναφορά (*R(eferential)-expressions*)» (Θεοφανοπούλου-Κοντού, 2002).

Ελένη και το εσωτερικό το *παγωτό* με τους *θ*-ρόλους του δράστη και θέματος, αντίστοιχα. Έτσι, ο σημασιολογικός ρόλος, για παράδειγμα, του δράστη χωρίς την ύπαρξη της αντίστοιχης Φράσης Άρθρου (*η Ελένη*) θα παρέμενε ανέκφραστος και θα οδηγούσε στην αντιγραμματικότητα της πρότασης σε επίπεδο συντακτικής αναπαράστασης.

(86) Η Ελένη έφαγε το παγωτό.

Επιπλέον, σε γλώσσες κενού υποκειμένου όπως η Ελληνική, το υποκείμενο μπορεί να εμφανιστεί μετά το ρήμα, δηλαδή να έχουμε διάταξη ρήμα-υποκείμενο-αντικείμενο (για παράδειγμα *έφαγε η Ελένη το παγωτό*), κάτι που δε συμβαίνει σε γλώσσες όπως η Αγγλική, όπου η ρηματική κλιτική μορφολογία δε δηλώνει επαρκώς *φ*-χαρακτηριστικά. Ακριβώς με αυτή τη δυνατότητα σχετίζεται «η παράμετρος του κενού υποκειμένου» (Roussou & Tsimpli, 2006). Η παράμετρος αυτή επιτρέπει στο υποκείμενο να κρατήσει τη θεματική του θέση ακόμα κι όταν δεν πραγματώνεται στην αρχή της πρότασης. Η παρουσία της κενής κατηγορίας του *pro* είναι αυτή που επιτρέπει στο υποκείμενο να παραμείνει στη θεματική του θέση δηλαδή στην αρχή της πρότασης. Συγκεκριμένα, υποθέτοντας ότι το κλιτικό μόρφωμα του ρήματος που εκφράζει συμφωνία *φ*-χαρακτηριστικών συμπεριφέρεται σαν μία λεξικά εκπεφρασμένη Φράση Άρθρου κι, ακόμη, μία Φράση Άρθρου μορφολογικά φέρει *φ*-χαρακτηριστικά (αριθμό, πτώση, (πρόσωπο)), υποστηρίζεται ότι το ρήμα μετακινείται στις υψηλότερες κεφαλές της Κλίσης όπου, συγκεκριμένα, στην κεφαλή του Χρόνου, ελέγχεται το χαρακτηριστικό της Πτώσης του υποκειμένου.

Με τον ίδιο τρόπο ερμηνεύονται και οι υπόλοιπες διατάξεις. Λόγω «πλούσιας» ρηματικής μορφολογίας το υποκείμενο μπορεί να εμφανιστεί σε διάφορες θέσεις μέσα στην πρόταση, ακόμα και μετά το ρήμα, λόγου χάρη *έφαγε το παγωτό η Ελένη* (P-A-Y).

Επιπροσθέτως, υπάρχει μία ακόμα κατηγορία κενού υποκειμένου η οποία, σε αντίθεση με την κενή κατηγορία του *pro*, χαρακτηρίζεται από τις ιδιότητες [+Αντωνυμία, +Δεσμευμένη Αναφορά]. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι πρόκειται για αντωνυμικό στοιχείο κι, ακόμα, προκειμένου να καθορισθεί το περιεχόμενό του παίρνει την αναφορά του υποχρεωτικά από ένα ηγούμενο στοιχείο (*antecedent* ή *controller*) που βρίσκεται στην κύρια πρόταση. Σύμφωνα με τον Chomsky (1981) «το στοιχείο αυτό, δηλαδή η κενή κατηγορία υποκειμένου, ονομάζεται PRO (μεγάλο

PRO, για να διαχωρίζεται από τον τύπο *pro* των παρεμφατικών προτάσεων στις περιπτώσεις των παρεμφατικών προτάσεων). Η κατηγορία PRO απαντά σε θέση κενού φωνολογικά υποκειμένου των απαρμφατικών προτάσεων (*to*-infinitives). Το κατηγορήμα που επιτρέπει ένα συμπλήρωμα απαρμφατικό με υποκείμενο τον τύπο PRO ονομάζεται *ρήμα ελέγχου* και η δομή που το περιέχει *δομή ελέγχου*. *Έλεγχος* (*control*) ονομάζεται το φαινόμενο της υποχρεωτικής ταυτοπροσωπίας δηλαδή της αλυσίδας συναναφοράς που υπάρχει ανάμεσα στο υποκείμενο του απαρμφατού με το υποκείμενο ή το αντικείμενο της κύριας πρότασης». Το PRO, λοιπόν, τίθεται ως υποκείμενο απαρμφατού σε γλώσσες μη-*pro*-drop που διαθέτουν απαρμφατικές προτάσεις όπως είναι η Αγγλική. Για παράδειγμα, το PRO είναι το υποκείμενο των κατηγορημάτων *go* (87α) και *run* (87β) στις αντίστοιχες απαρμφατικές δομές των ακόλουθων παραδειγμάτων.

(87) α. He asked me [PRO to go].

β. I began [PRO to run].

Συνοψίζοντας, η ΝΕ ως γλώσσα κενού υποκειμένου επιτρέπει την παράλειψη ενός λεξικού υποκειμένου. Το υποκείμενο, όμως, υπάρχει μέσα στη συντακτική δομή της (παρεμφατικής) πρότασης και δηλώνεται με την κατηγορία *pro*. Ακόμα, επισημαίνεται ότι υπάρχει μία ακόμα κενή κατηγορία υποκειμένου, το στοιχείο PRO, το οποίο συναντάται σε περιβάλλοντα απαρμφατικών προτάσεων σε γλώσσες όπως είναι η Αγγλική. Εφόσον τα γερούνδια δεν εμφανίζουν συμφωνία υποκειμένου, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οι γερονδιακές προτάσεις χωρίς λεξικά εκπεφρασμένο υποκείμενο περιέχουν ένα *pro* στη θέση υποκειμένου; Το ερώτημα αυτό εξετάζεται σε ακόλουθη ενότητα (3.4).

3.2 Οι γερονδιακές προτάσεις περιβάλλοντα ελέγχου

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται, πρώτον, τα περιβάλλοντα, δηλαδή οι γερονδιακές προτάσεις, όπου υπάρχει έλεγχος δηλαδή το υποκείμενο του γερονδίου έχει την ίδια αναφορά με το υποκείμενο της κύριας πρότασης. Παρατηρείται ότι το υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης μπορεί να είναι φωνολογικά κενό ή μπορεί να είναι μία λεξικά εκπεφρασμένη Φράση Άρθρου (στο εξής ΦΑ).

Ας εξετάσουμε, λοιπόν, τις ακόλουθες γερονδιακές προτάσεις όπου υπάρχει έλεγχος του υποκειμένου του γερονδίου από το υποκείμενο της κύριας. Παρατηρείται ότι το υποκείμενο των γερονδιακών προτάσεων, αν και είναι φωνολογικά κενό, ερμηνευτικά ταυτίζεται με εκείνο της κύριας πρότασης. Για παράδειγμα, το γερούνδιο *φεύγοντας* έχει ως υποκείμενο τη ΦΑ *η Ελένη* (88α), το γερούνδιο *περνώντας* τη ΦΑ *ο Κώστας* (88β) και το γερούνδιο *τραγουδώντας* τη ΦΑ *ο Μιχάλης* (88γ). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δύο πρώτες δομές αποτελούν παράδειγμα επιρρηματικών γερονδίων (88α,β), ενώ η τελευταία αποτελεί παράδειγμα τροπικού γερονδίου (88γ).

(88) α. *Φεύγοντας* από το σπίτι, η Ελένη ξέχασε να πάρει το βιβλίο της.

β. *Περνώντας* τον δρόμο, ο Κώστας είδε ένα μπαλόνι στον ουρανό.

γ. Ο Μιχάλης ήρθε *τραγουδώντας*.

Όμοια, στις ακόλουθες δομές (89) παρατηρείται ότι το υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης είναι το ίδιο με εκείνο της κύριας δηλαδή υπάρχει έλεγχος από το υποκείμενο της κύριας. Αυτό που δείχνουν, όμως, είναι ότι μπορεί να υπάρχει έλεγχος από το υποκείμενο της κύριας το οποίο επιτρέπεται να μην είναι λεξικά εκπεφρασμένο.

(89) α. Μαθαίνοντας_i τα νέα, στενοχωρήθηκα_i.

β. Επιθυμώντας_i παγωτό, αγόρασα_i ένα.

Ας εξετάσουμε τώρα τις επόμενες δομές στο (90). Παρατηρείται ότι το υποκείμενο της κύριας είναι φωνολογικά κενό, και το υποκείμενο του γερονδίου έχει την ίδια αναφορά με το υποκείμενο (90α) ή με το αντικείμενο (90β) της κύριας πρότασης.³³ Με άλλα λόγια, οι παραπάνω προτάσεις δείχνουν ότι υπάρχει (συντακτικός) έλεγχος είτε από το αντικείμενο είτε από το υποκείμενο του ρήματος της κύριας πρότασης η οποία είναι παρεμφατική.

(90) α. PRO_i τελειώνοντας το πανεπιστήμιο, *pro*_i πήγε στρατό.

β. PRO_i τελειώνοντας το πανεπιστήμιο, τον_i πήραν_j στον στρατό.

³³ Στην παρούσα εργασία υιοθετείται η άποψη ότι το φωνολογικά κενό υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης καλύπτεται από την κενή κατηγορία του PRO κάτι που θα δούμε σε ακόλουθη ενότητα (3.4).

Το γεγονός αυτό ενισχύεται κι από τις ακόλουθες δομές στο (91). Ωστόσο, οι δομές αυτές δείχνουν κάτι επιπλέον. Συγκεκριμένα, δείχνουν ότι ο έλεγχος από υποκείμενο κι αντικείμενο του ρήματος της κύριας πρότασης είναι επιτρεπτός κι ότι η διαφοροποίηση στη σειρά των όρων στην κύρια πρόταση επηρεάζει την επιλογή. Για παράδειγμα, στο (91α) το κενό υποκείμενο του γερονδίου είναι μάλλον το αντικείμενο της κύριας, οπότε έχουμε έλεγχο από το αντικείμενο. Στη δομή (91β), όμως, το πρόσωπο που πραγματοποίησε το τηλέφωνο, ο Γιάννης, είναι μάλλον ο ίδιος που περίμενε τα αποτελέσματα, δηλαδή υπάρχει έλεγχος από το υποκείμενο. Με άλλα λόγια, στη μία περίπτωση υπάρχει ανεξάρτητη αναφορά ανάμεσα στα υποκείμενα των δύο προτάσεων όχι, όμως, και στην άλλη.

(91) α. Περιμένοντας_{i/*j} τα αποτελέσματα, του_i τηλεφώνησε_{*i/j} ο Γιάννης_j.

β. Περιμένοντας_{i/*j} τα αποτελέσματα, ο Γιάννης_i του_j τηλεφώνησε_{i/*j}.

Συνοπτικά, μέχρι στιγμής παρουσιάστηκαν τα περιβάλλοντα των γερονδιακών προτάσεων που αποτελούν περιβάλλοντα ελέγχου από το υποκείμενο της κύριας. Πρόκειται για προτάσεις που περιέχουν γερονδιακό τύπο ο οποίος είναι ένας μορφολογικά μη-παρεμφατικός τύπος. Στις προτάσεις αυτές σχηματίζεται μία αλυσίδα συν-αναφοράς ανάμεσα στα υποκείμενα των δύο προτάσεων, οπότε στην περίπτωση αυτή υπάρχει έλεγχος. Με λίγα λόγια, ο έλεγχος από το υποκείμενο της κύριας είναι υποχρεωτικός διαφορετικά η δομή καθίσταται αντιγραμματική. Το γεγονός αυτό δεν είναι άσχετο από τη θέση του τροπικού γερονδίου σε σχέση με την κύρια πρόταση μέσα στη φραστική δομή τους. Πιο αναλυτικά, είδαμε ότι το γερούνδιο συντακτικά λειτουργεί ως προσάρτημα (υποενότητα 1.2.2.2) και, ειδικότερα, το τροπικό γερούνδιο προσαρτάται στη Ρηματική Φράση του ρήματος της κύριας πρότασης, όπως φαίνεται από τη δομή στο (83) (ενότητα 2.3). Αυτό σημαίνει ότι το γερούνδιο και το ρήμα της κύριας έχουν ένα είδος συντακτικής σχέσης τέτοια ώστε σχηματίζεται μία αλυσίδα κοινής αναφοράς ανάμεσα στο υποκείμενο του γερονδίου και το υποκείμενο του κύριου ρήματος που σημαίνει έλεγχος υποκειμένου του γερονδίου από το υποκείμενο της κύριας.

Υπάρχουν, όμως, περιπτώσεις στις οποίες η γερονδιακή πρόταση διαθέτει ένα υποκείμενο διαφορετικό από εκείνο της κύριας πρότασης, δηλαδή σύμφωνα με την παραδοσιακή γραμματική επιτρέπει ετεροπροσωπία (Σιταρίδου & Χάιδου, 2002). Επίσης, επισημαίνεται ότι σε αυτή την περίπτωση δηλαδή της ετεροπροσωπίας το

υποκείμενο του γερονδίου μπορεί να είναι φωνολογικά κενό αλλά μπορεί να είναι μία λεξική ΦΑ.

Στο σημείο αυτό, ας εξετάσουμε τα παρακάτω παραδείγματα (92). Παρατηρείται ότι το υποκείμενο των γερονδιακών προτάσεων διαφέρει από το αντίστοιχο των κύριων προτάσεων. Για παράδειγμα, το γερούνδιο *περνώντας* έχει ως υποκείμενο τη ΦΑ *ο Γιάννης*, ενώ στην κύρια πρόταση το υποκείμενο είναι η αντωνυμία *εκείνη* (92α). Όμοια και στο (92β). Ακόμα, στο (92γ), το υποκείμενο της γερονδιακής, *ο καθηγητής*, δεν είναι το ίδιο με εκείνο της κύριας, *οι μαθητές*. Ωστόσο, η δομή (92δ), είναι αντιγραμματική κάτι που δε συμβαίνει, όταν το υποκείμενο της γερονδιακής είναι διαφορετικό και μάλιστα φωνολογικά μη εκπεφρασμένο. Αυτό που επισημαίνεται είναι ότι πρόκειται για τροπικό γερούνδιο με την παρουσία του οποίου είναι επιτρεπτή μόνο η περίπτωση του ελέγχου. Το γεγονός αυτό ενισχύεται από τα παραπάνω παραδείγματα ελέγχου από υποκείμενο του κύριου ρήματος στο (88).

(92) α. *Περνώντας* ο Γιάννης δίπλα από τη Μαρία, εκείνη τον αγνόησε.

β. *Χαμογελώντας* ο Γιάννης στη Μαρία, εκείνη του το ανταπέδωσε.

γ. *Έχοντας προειδοποιήσει* από την προηγούμενη ημέρα ο καθηγητής για το διαγώνισμα, οι μαθητές ήρθαν διαβασμένοι.

δ. Ο Γιάννης έφυγε *τρέχοντας* (*η Μαρία).

Ας μελετήσουμε τώρα την περίπτωση κατά την οποία το υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης δεν είναι λεξικά εκπεφρασμένο. Συγκεκριμένα, στην παρακάτω δομή στο (93α) γίνεται αντιληπτό ότι το φωνολογικά κενό υποκείμενο της γερονδιακής δεν μπορεί να πάρει την αναφορά του από αυτό της κύριας δηλαδή τη ΦΑ *ο καθηγητής*. Ωστόσο, το υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης παίρνει την αναφορά του από ένα άλλο στοιχείο της κύριας πρότασης και είναι η προθετική φράση *στη Μαρία* η οποία λειτουργεί ως ένα από τα δύο συμπληρώματα του κατηγορήματος *δεν επέτρεψε*. Παρόμοια, στη δομή (93β) το φωνολογικά κενό υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης θα πάρει την αναφορά του από κάποιο στοιχείο της κύριας πρότασης. Σε αυτή την περίπτωση, πρόκειται για το κλιτικό *τον* που είναι το αντικείμενο της κύριας. Επομένως, η ετεροπροσωπία προκύπτει όταν υπάρχει έλεγχος από αντικείμενο της κύριας πρότασης. Οι ακόλουθες δομές στο (93), αποτελούν παράδειγμα ελέγχου του υποκειμένου της γερονδιακής από το αντικείμενο της κύριας.

- (93) α. *Φτάνοντας* αργά στο μάθημα, ο καθηγητής δεν επέτρεψε στη Μαρία να μπει στην αίθουσα.
β. *Διασχίζοντας* τον δρόμο, τον χτύπησε ένα αυτοκίνητο.

Όμοια, η σχέση της γερονδιακής πρότασης με την κύρια πρόταση στο επίπεδο της φραστικής δομής, εξηγεί τις παραπάνω περιπτώσεις δηλαδή την ύπαρξη ετεροπροσωπίας. Φέρνοντας στο μυαλό ότι οι δύο προτάσεις, η γερονδιακή και η κύρια, ενώνονται με τις κεφαλές του ΣΔ της καθεμίας, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η καθεμία δομή έχει τα δικά της χαρακτηριστικά που διαφέρουν καθώς δεν αναπτύσσεται καμία άμεση συντακτική σχέση ανάμεσά τους.

Συνοψίζοντας, παρουσιάστηκαν τα περιβάλλοντα στα οποία υπάρχει έλεγχος του υποκειμένου του γερονδίου από το υποκείμενο ή το αντικείμενο της κύριας πρότασης. Είδαμε ότι τα τροπικά γερούνδια δεν επιτρέπουν ετεροπροσωπία γεγονός που λειτουργεί ως ένα ακόμα κριτήριο για τον διαχωρισμό των γερονδίων στις δύο κατηγορίες των τροπικών και των επιρρηματικών. Αντίθετα, η ετεροπροσωπία προκύπτει όταν υπάρχει έλεγχος του υποκειμένου της γερονδιακής από αντικείμενο της κύριας πρότασης. Ωστόσο, φέρνοντας στον νου ότι οι παρεμφατικές προτάσεις λόγω της συμφωνίας έχουν τη δυνατότητα να λεξικοποιούν το υποκείμενό τους και, κατ' επέκταση, να το παραλείπουν (ενότητα 2.1.1), θα περιμέναμε οι γερονδιακές προτάσεις να μην επιτρέπουν φωνολογικά κενό υποκείμενο. Τι συμβαίνει, λοιπόν, και οι γερονδιακές προτάσεις έχουν τη δυνατότητα παράλειψης του υποκειμένου παρά την απουσία συμφωνίας; Το ζήτημα αυτό δεν απαντάται στην παρούσα εργασία, όμως, προτείνεται για περαιτέρω μελέτη.

3.3 Σύνοψη βιβλιογραφίας

Στην παρούσα ενότητα παρατίθενται οι θεωρίες που προσπαθούν να δώσουν απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα δηλαδή ποια είναι η αρχή που αναγνωρίζει το υποκείμενο και δίνει την ονομαστική πτώση στο υποκείμενο του γερονδίου.

Σύμφωνα με την προσέγγιση της TsimpI (2000) προκειμένου να εξηγηθεί η παρουσία του κενού υποκειμένου εξετάζονται τα ακόλουθα παραδείγματα:

- (94) α. *Περνώντας* ο Γιάννης τον δρόμο, τον χτύπησε ένα αυτοκίνητο.
β. *Ο Γιάννης *περνώντας* τον δρόμο, τον χτύπησε ένα αυτοκίνητο.

γ. Φεύγοντας από το σπίτι, η Μαρία συνάντησε τον Γιάννη.

Στη γερουνδιακή πρόταση στο (94γ) επιτρέπεται η παρουσία ενός φωνολογικά κενού υποκειμένου παρά το γεγονός ότι το γερούνδιο δε φέρει ακριβή χαρακτηριστικά πτώσης, αριθμού και προσώπου. Για αυτόν τον λόγο, δηλαδή ότι επιτρέπεται η παρουσία λεξικά εκπεφρασμένου υποκειμένου, η Tsimplici (2000) υποθέτει ότι το κενό υποκείμενο της γερουνδιακής πρότασης είναι η κατηγορία *pro*.

Η Tsimplici (2000) επίσης για την ερμηνεία των κενών υποκειμένων στις γερουνδιακές προτάσεις υποστηρίζει ότι τα γερούνδια ερμηνεύονται σαν τροπικά επιρρήματα. Εξηγεί ότι στην περίπτωση των τροπικών γερουνδίων η κοινή αναφορά ανάμεσα στα δύο υποκείμενα, του γερουνδίου και της κύριας πρότασης, είναι υποχρεωτική με το υποκείμενο της κύριας να τοποθετείται στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης όπως ίσως αποδεικνύεται από την πιθανή μη αποδεκτότητα της πρότασης (95β) (παραδείγματα από Tsimplici (2000: 156)).³⁴

(95) α. Ο Γιάννης έφυγε κλαίγοντας.

β. (?)Κλαίγοντας ο Γιάννης έφυγε.

γ. *Ο Γιάννης έγραφε τραγουδώντας η Μαρία.

Συνοπτικά, η Tsimplici (2000) υποστηρίζει ότι το κενό υποκείμενο του γερουνδίου είναι η κατηγορία *pro*. Ακόμα, επισημαίνει ότι η συναναφορά του υποκειμένου του γερουνδίου και της κύριας πρότασης είναι υποχρεωτική όταν το γερούνδιο έχει τροπική σημασία, όμως, δε δίνεται κάποια εξήγηση αυτού του φαινομένου.

Ως προς την ονομαστική πτώση του υποκειμένου, οι Σιταρίδου & Χάιδου (2002) υποστηρίζουν ότι ο χρόνος είναι εκείνη η κατηγορία η οποία νομιμοποιεί την ονομαστική πτώση του υποκειμένου. Συγκεκριμένα, επιχειρηματολογούν ότι το γερούνδιο, επειδή δε φέρει χαρακτηριστικά συμφωνίας, δεν μπορεί να νομιμοποιήσει την ονομαστική Πτώση στη θέση προσδιοριστή Ρηματικής Φράσης κι, ως εκ τούτου, μετακινείται στον προσδιοριστή της Φράσης Χρόνου. Επειδή μορφολογικά ο χρόνος στα γερούνδια είναι ελλειμματικός [-Χρόνος], θεωρείται σημασιολογικός. Εκεί σε θέση προσδιοριστή Φράσης Χρόνου, υποστηρίζεται από τις συγγραφείς πως το γερούνδιο δίνει την ονομαστική πτώση του υποκειμένου. Με λίγα λόγια, λοιπόν, οι

³⁴ Όμως, η δομή στο (95β) θεωρείται αποδεκτή ή τουλάχιστον λιγότερο περιθωριακή όταν αλλάζει η σειρά των όρων:

(α) κλαίγοντας έφυγε ο Γιάννης.

συγγραφείς επιχειρηματολογούν ότι η ονομαστική πτώση του υποκειμένου ελέγχεται μέσα από τον σημασιολογικό χρόνο.

Από την άλλη μεριά, ο Tsoulas (1996) επισημαίνει ότι όταν δε νομιμοποιείται κανένα λεξικό υποκείμενο στη γερονδιακή πρόταση, το υποκείμενο του γερονδίου είναι το PRO. Γενικά, κάνει σωστές παρατηρήσεις ως προς τα περιβάλλοντα που εμφανίζεται το γερούνδιο και το υποκείμενό του, όμως, όταν υιοθετεί κάποια προσέγγιση όπως, για παράδειγμα, ότι το κενό υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης είναι το PRO δε δίνει κάποια περαιτέρω εξήγηση.

Στην επόμενη ενότητα μελετάται ποια είναι η κατηγορία του κενού υποκειμένου των γερονδιακών προτάσεων και, ειδικότερα, εάν πρόκειται για το *pro* ή το PRO.

3.4 Το κενό υποκείμενο των γερονδιακών προτάσεων: έχουμε *pro* ή PRO;

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να μελετηθεί ποια είναι εκείνη η κενή κατηγορία του υποκειμένου που βρίσκεται στο επίπεδο της σύνταξης όταν το υποκείμενο του γερονδίου δεν είναι λεξικά εκπεφρασμένο. Το φωνολογικά κενό υποκείμενο δηλώνεται με το στοιχείο *pro* ή το PRO;

Αρχικά, ας συγκριθούν τα περιβάλλοντα των γερονδιακών προτάσεων της NE με εκείνα της Αγγλικής παρατηρείται ότι υπάρχει κάποια βασική διαφοροποίηση. Στην Αγγλική, μία μη-παρεμφατική γλώσσα ο όρος του υποκειμένου είναι πάντα συμπληρωμένος από μία Φράση Άρθρου (96α) ή μία αντωνυμία (96β) και σε περίπτωση που παραλειφθεί η πρόταση γίνεται αντιγραμματική (96γ).

(96) α. John is writing a letter.

β. He is writing a letter.

γ. **pro* is writing a letter.

Τα παραπάνω παραδείγματα και ειδικότερα η αντιγραμματική δομή (96γ) δείχνουν ότι τα αγγλικά δεν έχουν τη δυνατότητα της παράλειψης του υποκειμένου. Αυτό συμβαίνει διότι δεν πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις που να νομιμοποιούν και να αναγνωρίζουν κάποια κατηγορία κενού υποκειμένου και, συγκεκριμένα, τον τύπο του *pro*, όπως είδαμε ότι συμβαίνει στις παρεμφατικές προτάσεις της NE (ενότητα 3.1). Αυτή η διαφοροποίηση οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι η ρηματική μορφολογία της Αγγλικής είναι περιορισμένη και δε διαθέτει επαρκή δήλωση των

χαρακτηριστικών για τις κατηγορίες του προσώπου κι αριθμού. Κατ' επέκταση, η αδυναμία αυτή καλύπτεται υποχρεωτικά μέσα από τη ρητή δήλωση του υποκειμένου της γεγονός που την κατατάσσει στις μη *pro-drop* γλώσσες. Ωστόσο, τα γερούνδια της ΝΕ, παρά την απουσία κλιτικής μορφολογίας, δεν έχουν υποχρεωτικά λεξικό υποκείμενο. Τι συμβαίνει λοιπόν και δεν παράγονται αντιγραμματικές δομές;

Ας εξετάσουμε, λοιπόν, τις ακόλουθες δομές με τις γερουνδιακές προτάσεις (97) στην Ελληνική. Παρατηρώντας τις δομές αυτές γίνεται αντιληπτό ότι οι γερουνδιακές προτάσεις (μέσα σε αγκύλες) διαθέτουν ένα φωνολογικά κενό υποκείμενο. Πρώτον, το κατηγορήμα «γράφω» παίρνει δύο ορίσματα, ένα εξωτερικό κι ένα εσωτερικό. Το εσωτερικό όρισμα είναι φανερό μέσα στη δομή (*την εργασία*), ενώ λείπει το εξωτερικό που λειτουργεί ως υποκείμενο. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με το Θ-Κριτήριο, χρειάζεται ένα όρισμα για να προβληθεί ο θ-ρόλος του δράστη (97α). Όμοια, το κατηγορήμα «τρώω» παίρνει δύο ορίσματα και στη δομή (97β) φανερό είναι μόνο το εσωτερικό όρισμα (*σαλάτα*) κι όχι το εξωτερικό δηλαδή το υποκείμενο.

(97) α. [Γράφοντας την εργασία], η Ελένη άκουγε μουσική.

β. [Τρώγοντας σαλάτα], η Μελίνα χόρτασε.

Δεύτερον, το κατηγορήμα της γερουνδιακής πρότασης απαιτεί ένα υποκείμενο, που να ικανοποιεί την ΑΔΠ βάσει της οποίας, υπενθυμίζουμε ότι, «κάθε πρόταση πρέπει να έχει ένα συντακτικό υποκείμενο» (Chomsky, 1981). Η γερουνδιακή πρόταση, επομένως, πρέπει να έχει ένα υποκείμενο που να δηλώνεται συντακτικά με ή χωρίς φωνολογικά χαρακτηριστικά. Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι θα πρέπει με κάποιον τρόπο η γερουνδιακή πρόταση να έχει ένα κενό συντακτικό υποκείμενο. Πρέπει, λοιπόν, να αναγνωριστεί η ύπαρξη ενός τύπου υποκειμένου που να καλύπτει τις παραπάνω απαιτήσεις.

Το ερώτημα που εγείρεται σε αυτό το σημείο είναι αν πρόκειται για το κενό υποκείμενο *pro*. Με δεδομένο ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την αναγνώριση και νομιμοποίησή του, αφού η Κλίση δε διαθέτει τα απαραίτητα (μορφολογικά) χαρακτηριστικά, ας υποθέσουμε ότι η απάντηση είναι αρνητική. Το γερούνδιο, επειδή παραμένει άκλιτο, θεωρείται ελλειμματικός (*defective*) τύπος ως προς τα φ-χαρακτηριστικά κι έτσι πρόκειται για μη-παρεμφατική πρόταση. Στο σημείο αυτό, ας εξετάσουμε την ακόλουθη πρόταση:

(98) Ο Κώστας ήρθε [κλαίγοντας].

Το υποκείμενο της γερονδιακής πρότασης (μέσα σε αγκύλες) είναι ο *Κώστας* κι ως εκ τούτου, υπάρχει συν-αναφορά του υποκειμένου της γερονδιακής πρότασης με το υποκείμενο της κύριας πρότασης. Με άλλα λόγια, το υποκείμενο της γερονδιακής παίρνει την αναφορά του από τη ΦΑ *Ο Κώστας* της κύριας πρότασης. Επομένως, η γερονδιακή πρόταση πρέπει να διαθέτει ένα (κενό) υποκείμενο, στο οποίο θα πραγματώνεται ο θεματικός ρόλος του υποκειμένου που θα παίρνει την αναφορά του υποχρεωτικά από το υποκείμενο της κύριας.

Φέρνοντας στον νου τη θεωρία του Chomsky (1981) σχετικά με το στοιχείο PRO δηλαδή την παρουσία της κενής κατηγορίας υποκειμένου σε περιβάλλοντα ελέγχου (όπως αναφέραμε στην ενότητα (3.1)), ως δεχτούμε αντίστοιχα την παρουσία του κενού υποκειμένου PRO και στις γερονδιακές προτάσεις. Παρατηρείται ότι η ΑΔΠ και το Θ-Κριτήριο δεν παραβιάζονται και οι δομές είναι γραμματικές, όπως δείχνουν οι ακόλουθες δομές:

(99) α. Ο Κώστας ήρθε [PRO κλαίγοντας].

β. Η Ελένη έφυγε [PRO τρέχοντας] για να προλάβει το λεωφορείο.

Επιπλέον, θυμίζουμε ότι το PRO είναι χαρακτηρισμένο με την ιδιότητα [+Δεσμευμένη Αναφορά]. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει ένα ηγούμενο στοιχείο με το οποίο υπάρχει συμφωνία ανάμεσά τους. Λόγου χάρη, στην ακόλουθη δομή (100α) η ΦΑ *φοιτήτρια* συμφωνεί με το κενό υποκείμενο PRO που βρίσκεται μέσα στην ίδια πρόταση και με τη σειρά του το PRO συμφωνεί με το υποκείμενο της κύριας πρότασης δηλαδή τη ΦΑ *η Ελένη*. Επομένως, το PRO έχει τα χαρακτηριστικά ενικός αριθμός και γ' πρόσωπο, επειδή το ηγούμενο στοιχείο του (*η Ελένη*) έχει αυτά τα χαρακτηριστικά (100α). Όμοια, το κενό υποκείμενο στη δομή (100β) έχει τα χαρακτηριστικά ενικός αριθμός κι γ' πρόσωπο, καθώς το ηγούμενο στοιχείο του, η ΦΑ *ο Ηλίας*, έχει τα χαρακτηριστικά αυτά (100β).

(100) α. Η Ελένη μελετάει συνεχώς, [PRO όντας φοιτήτρια/*φοιτήτριες στη φιλολογία].

β. Ο Ηλίας περνάει καθημερινά πολλές ώρες στο νοσοκομείο, [PRO όντας γιατρός/*γιατροί].

Επιπροσθέτως, επισημαίνεται ότι η θέση του κενού υποκειμένου PRO δεν μπορεί να είναι άλλη παρά η συντακτική θέση του υποκειμένου. Η υποχρεωτική παρουσία

του υποκειμένου σε αυτή τη θέση δεν είναι άσχετη από το γεγονός ότι έχουμε να κάνουμε με μη-παρεμφατικές προτάσεις. Ο μη-παρεμφατικός τύπος του γερονδίου δεν μπορεί να δώσει πτώση στο υποκείμενο κι έτσι η κενή κατηγορία παραμένει χωρίς πτώση.³⁵ Γεννάται, επομένως, το ερώτημα εάν υιοθετήσουμε το PRO, τι συμβαίνει με το λεξικό υποκείμενο; Συγκεκριμένα, το βλέπουμε να εμφανίζεται σε άλλες θέσεις εντός της πρότασης; Πώς αναλύεται κάτι τέτοιο; Δε δίνεται απάντηση στα ερωτήματα αυτά, αλλά προτείνονται για περαιτέρω μελέτη.

Στο σημείο αυτό, ας υποθέσουμε ότι η Κλίση στις εξαρτημένες μη-παρεμφατικές προτάσεις, ακριβώς λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της [-Χρόνος, - Συμφωνία], αποδίδει τη λεγόμενη κενή πτώση (*null case*) (Chomsky, 1981, Chomsky & Lasnik, 1993 και Radford, 2004). Σύμφωνα με τους Chomsky & Lasnik, 1993), αν αναλογιστούμε ότι η ονομαστική πτώση μίας ΦΑ ελέγχεται μέσα από τα χαρακτηριστικά του Χρόνου και της Συμφωνίας [Χαρακτηριστής, ΦΚΛ] τα οποία βρίσκονται πάνω στο ρήμα, τότε ο μη-παρεμφατικός τύπος ο οποίος δε φέρει επαρκή χαρακτηριστικά χρόνου και συμφωνίας δεν μπορεί να δώσει (ονομαστική) πτώση. Γίνεται, όμως, η υπόθεση ότι η Κλίση αυτή, επειδή ακριβώς είναι ελλειμματική δίνει κενή πτώση στη ΦΑ.

Εάν, υιοθετώντας την παραπάνω θεώρηση, υποθέσουμε ότι το στοιχείο PRO είναι μαρκαρισμένο με κενή πτώση και εμφανίζεται σε θέση υποκειμένου στις γερονδιακές προτάσεις των ΝΕ, τότε προκύπτει το εξής ερώτημα: πώς προκύπτει, σε παραδείγματα όπως παραπάνω στο (100), στο κατηγορούμενο, το οποίο γενικά στη ΝΕ συμφωνεί με το υποκείμενό του, πτώση ονομαστική, αν το υποκείμενό του φέρει κενή πτώση; Λόγου χάρη, στη δομή (101) εφόσον το κατηγορούμενο *φοιτήτρια* είναι μαρκαρισμένο με ονομαστική πτώση, το στοιχείο με το οποίο συμφωνεί, στην προκειμένη περίπτωση το στοιχείο PRO, δεν μπορεί να είναι μαρκαρισμένο με κενή πτώση διαφορετικά το αποτέλεσμα θα ήταν αντιγραμματικό. Ακόμα, το αποτέλεσμα είναι επίσης αντιγραμματικό και στην περίπτωση που το κατηγορούμενο του υποκειμένου (*φοιτήτρια*) τοποθετηθεί σε κάποια πτώση εκτός της ονομαστικής, για παράδειγμα σε γενική (*φοιτήτριας*). Επομένως, η κενή κατηγορία υποκειμένου PRO δεν μπορεί να είναι μαρκαρισμένη παρά με την ονομαστική πτώση του υποκειμένου.

³⁵ Επισημαίνεται ότι υπεύθυνο για την απόδοση (αιτιατικής) πτώσης του αντικειμένου είναι το ρ (Radford, 2004). Αν το υποκείμενο έπαιρνε πτώση από το ρ , τότε το εσωτερικό όρισμα δε θα μπορούσε να πάρει την πτώση (αιτιατική) του αντικειμένου κι έτσι δε θα μπορούσε να προβληθεί στο επίπεδο της σύνταξης (Συνθήκη Διαφάνειας, *Visibility Condition*, Chomsky, 1986). Το γεγονός αυτό θα είχε αποτέλεσμα την αντιγραμματικότητα της πρότασης.

(101) Η Ελένη μελετάει συνεχώς, [PRO όντας φοιτήτρια/*φοιτήτριας στη φιλολογία]

Συνοπτικά, διαπιστώνεται, πρώτον, ότι το κενό υποκείμενο του γερονδίου συντακτικά δηλώνεται με το στοιχείο PRO και, δεύτερον, το στοιχείο αυτό φέρει ονομαστική πτώση. Όσον αφορά το γεγονός αυτό ότι το PRO φαίνεται να δύναται να φέρει πτώση, έρχεται σε αντίθεση με τη θεώρηση της κατηγορίας αυτής υπό το πρίσμα του θεωρητικού προτύπου Κυβέρνηση και Αναφορική Δέσμευση (*Government and Binding Theory*) (Chomsky, 1981, 1982, Chomsky & Lasnik, 1993). Υπάρχουν αντιμαρτυρίες κατά της ανάλυσης αυτής που ερμηνεύει το στοιχείο PRO ως φωνολογικά κενή κατηγορία χωρίς πτώση. Υπάρχουν δομές στις οποίες είναι φανερό ότι το στοιχείο PRO είναι μαρκαρισμένο με διαφορετικές πτώσεις (Landau, 2004, Landau, 2010).³⁶ Λόγου χάρη, στο ακόλουθο παράδειγμα (102) από την Πολωνική φαίνεται ότι η κενή κατηγορία του PRO δέχεται την πτώση της δοτικής από την εμφατική έκφραση «μόνη της» η οποία φέρει τη δοτική πτώση. Ακόμα, σύμφωνα με τη δομή στο (103) στην Ουγγρική το στοιχείο PRO μαρκάρεται με την πτώση της δοτικής κι από το κατηγορήμα «ανυπόμονη» που φέρει την πτώση της δοτικής. Παρόμοια, στη Γερμανική η κενή κατηγορία του PRO φαίνεται ότι μαρκάρεται με την πτώση του στοιχείου «ο ένας» που είναι η ονομαστική (104) (παραδείγματα από Landau, 2010: 111).³⁷

(102) Marek uczyp Mariw [PRO samej
Μάρκος.ONOM δίδαξε Μαίρη.AIT PRO.ΔΟΤ μόνη.ΔΟΤ
naprawiaq komputer].
να.διορθώνω κομπιούτερ
«Ο Μάρκος δίδαξε τη Μαίρη να επιδιορθώνει κομπιούτερ μόνη της.»

(103) Illetlenség volt Mari-tól PRO ilyen
αγενές ήταν Μαίρη-ΑΦΑΙΡ PRO.ΔΟΤ τόσο
türelmetlen-nek lennie].
ανυπόμονη-ΔΟΤ να.είναι.3εν.
«Ηταν αγενές από τη Μαίρη να είναι τόσο ανυπόμονη.»

³⁶ Πρόκειται για περιπτώσεις όπου το PRO μπορεί να είναι μαρκαρισμένο με την αιτιατική (Ισλανδική), τη δοτική (Ρωσική, Πολωνική, Ουγγρική ή την ονομαστική (Γερμανική, Κορεατική). Για λεπτομέρειες και περαιτέρω μελέτη παραπέμπω στον συγγραφέα τον ίδιο (Landau, 2010).

³⁷ Για περαιτέρω λεπτομέρειες και κατανόηση παραπέμπω στον συγγραφέα (Landau, 2010: 109- 115).

- (104) Hans hat die Zeugen gebeten [PRO einer
Γιάννης BOHΘ τους μάρτυρες.ΑΙΤ ζήτησε PRO.ONOM ένας.ONOM
nach dem anderen einzutreten].
μετά τον άλλον στο.να.προχωρώ
«Ο Γιάννης διέταξε τους μάρτυρες να προχωρήσουν ο ένας μετά τον άλλον.»

Επιστρέφοντας στη ΝΕ, διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι η κενή κατηγορία υποκειμένου PRO είναι δυνατό να μαρκαρισμένη με (ονομαστική) πτώση. Πυροδοτείται, όμως, το ερώτημα ποια είναι εκείνη η λειτουργική κατηγορία που δίνει την πτώση (ονομαστική) του υποκειμένου του γερονδίου. Το ζήτημα αυτό δε μελετάται στην παρούσα εργασία αλλά προτείνεται για μελέτη στο μέλλον.

Τέλος, φέρνοντας στον νου ότι το υποκείμενο στις παρεμφατικές προτάσεις νομιμοποιείται μέσα από την «πλούσια» συμφωνία, δηλαδή την επαρκή δήλωση των φ-χαρακτηριστικών μέσω του κλιτικού ρηματικού παραδείγματος (ενότητα 3.1), γεννάται το ερώτημα τι νομιμοποιεί τη συμφωνία στις γερονδιακές προτάσεις. Με δεδομένο ότι ο γερονδιακός τύπος, αν κι άκλιτος, φέρει την κατάληξη *-οντας/-ώντας* μπορούμε να πούμε ότι η συμφωνία είναι «φτωχή». Ακόμη, υπενθυμίζουμε ότι όταν έχουμε ταυτοπροσωπία, δηλαδή έλεγχο υποκειμένου της γερονδιακής από το υποκείμενο της κύριας, η γερονδιακή πρόταση προσαρτάται στη Ρηματική Φράση της κύριας πρότασης. Έτσι, μπορούμε να υποθέσουμε ότι αναπτύσσεται μία συντακτική σχέση ανάμεσα στη γερονδιακή και την κύρια πρόταση τέτοια ώστε μέσω της συμφωνίας της κύριας νομιμοποιείται εκείνη της γερονδιακής. Αυτό μπορούμε να πούμε ότι συμβαίνει, διότι το ένα υποκείμενο (της κύριας) ελέγχει το άλλο (της γερονδιακής) και, κατ' επέκταση, δεν μπορεί παρά να συμφωνούν και τα ρηματικά χαρακτηριστικά του γερονδιακού τύπου με εκείνα του κύριου ρήματος.

Όσον αφορά την περίπτωση της ετεροπροσωπίας υπενθυμίζουμε ότι έχουμε έλεγχο του υποκειμένου της γερονδιακής από το αντικείμενο της κύριας. Σε αυτή την περίπτωση, λοιπόν, μπορούμε να υποθέσουμε ότι αναπτύσσεται μία συντακτική σχέση ανάμεσα στις δύο προτάσεις τέτοια ώστε ο γερονδιακός τύπος παίρνει τα χαρακτηριστικά του από εκείνα του αντικειμένου της κύριας. Για παράδειγμα, στην πρόταση (93α) που επαναλαμβάνεται εδώ με τον αριθμό (105) το υποκείμενο του γερονδίου *φάνοντας* παίρνει την αναφορά του από την προθετική φράση «στη Μαρία» (105). Αυτό σημαίνει ότι το υποκείμενο είναι γ'προσώπου και σε ενικό

αριθμό κι, ως εκ τούτου, το γερούνδιο (σημασιολογικά) θα πρέπει να φέρει τα χαρακτηριστικά του τρίτου ενικού προσώπου.

(105) *Φτάνοντας* αργά στο μάθημα, ο καθηγητής δεν επέτρεψε **στη Μαρία** να μπει στην αίθουσα.

Ανακεφαλαιώνοντας, στην παρούσα ενότητα επισημαίνεται ότι οι γερουνδιακές προτάσεις αποτελούν περιβάλλοντα ελέγχου. Το γεγονός εάν θα υπάρξει έλεγχος του υποκειμένου της γερουνδιακής πρότασης δεν είναι άσχετο από το γεγονός εάν η γερουνδιακή πρόταση περιέχει τροπικό γερούνδιο οπότε και είναι αναγκαίο να υπάρξει έλεγχος. Ακόμα, στην περίπτωση που η γερουνδιακή πρόταση έχει ένα φωνολογικά κενό υποκείμενο, αυτό δηλώνεται στη σύνταξη με το στοιχείο PRO. Τέλος, διαπιστώνεται ότι το στοιχείο αυτό σε αντίθεση με ό,τι προβλέπεται στο πλαίσιο της Κυβέρνησης κι Αναφορικής Δέσμευσης είναι μαρκαρισμένο εκτός από τα χαρακτηριστικά του προσώπου και του αριθμού και με πτώση η οποία είναι η ονομαστική. Πυροδοτείται, όμως, το ερώτημα ποια είναι η λειτουργική κατηγορία που δίνει την ονομαστική πτώση στο στοιχείο PRO και προτείνεται για μελέτη στο μέλλον.

Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα - ερωτήματα

Ανακεφαλαιώνοντας, στόχος της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει και να παρουσιάσει το γερούνδιο. Διαπιστώνεται ότι πρόκειται για έναν μορφολογικά μη-παρεμφατικό, άκλιτο, ρηματικό τύπο που δε φέρει χαρακτηριστικά συμφωνίας και χρόνου. Μία από τις βασικές συντακτικές ιδιότητες είναι ότι λειτουργεί ως προσάρτημα και μπορεί να δηλώνει διάφορες επιρρηματικές χρήσεις. Ως προς τις σημασιολογικές ιδιότητες υποστηρίζεται, λόγω ότι πρόκειται για μορφολογικά μη-συνοπτικού ποιού ενεργείας τύπο, ότι η χρονική σχέση γερουνδιακής και κύριας είναι εκείνη του σύγχρονου. Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι είναι αναγκαίο να γίνει διαχωρισμός των γερουνδίων σε δύο κατηγορίες. Ο διαχωρισμός στηρίζεται σε κριτήρια σημασιολογικά –την επιρρηματική σημασία και την παράφρασή τους– και σε συντακτικά: παρουσία άρνησης, παρουσία λεξικού υποκειμένου, παύση ανάμεσα στη γερουνδιακή και την κύρια πρόταση, την παρουσία χρονικού επιρρήματος –οι ιδιότητες αυτές απαντούν στα επιρρηματικά κι όχι στα τροπικά γερούνδια– και τον έλεγχο του υποκειμένου της γερουνδιακής πρότασης από το υποκείμενο της κύριας – κι αποτελεί χαρακτηριστικό των τροπικών γερουνδίων.

Όσον αφορά τη γερουνδιακή πρόταση, υιοθετώντας τη θεωρία της Roussou (2000) προτείνεται ότι η πρόταση που περιέχει γερούνδιο είναι Φράση ΣΔ, καθώς το γερούνδιο φιλοξενείται κάτω από την κεφαλή της Φράσης ΣΔ-τροπικότητας. Πρόκειται για την πιο χαμηλή από τις τρεις κεφαλές του ΣΔ (Roussou, 2000). Ακόμα, υιοθετείται η άποψη ότι η ελλειμματικότητα μεταξύ γερουνδιακών και παρεμφατικών προτάσεων έγκειται στο γεγονός ότι στις πρώτες δεν υπάρχει η λειτουργική κεφαλή του Χρόνου. Τέλος, επισημαίνεται ότι οι γερουνδιακές προτάσεις αποτελούν περιβάλλοντα ελέγχου με το υποκείμενο του γερουνδίου να ελέγχεται από το υποκείμενο ή το αντικείμενο της κύριας πρότασης, οπότε έχουμε έλεγχο ή ετεροπροσωπία, αντίστοιχα. Το υποκείμενο των γερουνδιακών προτάσεων δεν είναι απαραίτητα κάποια εκπεφρασμένη Φράση Άρθρου αλλά μπορεί να είναι φωνολογικά κενό. Σε αυτή την περίπτωση, το φωνολογικά κενό υποκείμενο δηλώνεται στο συντακτικό επίπεδο με την κενή κατηγορία υποκειμένου PRO το οποίο, επιπροσθέτως, είναι μαρκαρισμένο με την πτώση της ονομαστικής.

Από την άλλη μεριά, υπάρχουν δύο βασικά, αλλά όχι μοναδικά, ζητήματα τα οποία δεν έχουν λυθεί και προτείνονται για μελέτη στο μέλλον. Πρώτον, η δομή των γερουνδιακών προτάσεων που προτείνεται –και βασίζεται στη θεωρία της Roussou

(2000)– δεν αφορά παρά μόνο τον συνθετικό τύπο του γερονδίου. Ωστόσο, στο σημείο αυτό, γίνονται κάποιες παρατηρήσεις. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να συνυπολογιστούν τα ακόλουθα δεδομένα. Η αναλυτική μορφή του γερονδίου σχηματίζεται περιφραστικά από το *έχοντας* –τον γερονδιακό τύπο του βοηθητικού ρήματος *έχω*– και τον *μη-παρεμφατικό τύπο του ρήματος*, λόγου χάρη *έχοντας τελειώσει* (ενότητα 1.2.1)· και οι δύο τύποι αυτοί είναι μη-παρεμφατικοί. Ο τύπος *έχοντας*, που μορφολογικά φέρει την κατάληξη του γερονδίου, είναι μορφολογικά χαρακτηρισμένος με το μη-συνοπτικό ποιόν ενεργείας. Από την άλλη μεριά, ο μη-παρεμφατικός ρηματικός τύπος του γερονδίου μορφολογικά, πρώτον, είναι τύπος συνοπτικού ποιού ενεργείας και, δεύτερον, εμφανίζει διάκριση φωνής, ενεργητική ή παθητική φωνή, λόγου χάρη *έχοντας μελετήσει/μελετηθεί*.

Παρατηρείται, επίσης, ότι ο αναλυτικός γερονδιακός τύπος αντιστοιχεί στον Παρακείμενο χρόνο, ο οποίος σχηματίζεται από το βοηθητικό ρήμα *έχω* σε χρόνο ενεστώτα μαζί με τον μη-παρεμφατικό ρηματικό τύπο, για παράδειγμα *έχω γράψει* ή *έχω κουραστεί* (Holton *et al.*, 2010). Ακόμα, αξίζει να σημειωθεί ότι το βοηθητικό ρήμα *έχω* είναι μορφολογικά ελλειπτικό, δηλαδή λείπουν κάποιοι χρόνοι: για παράδειγμα, δεν διαθέτει τύπους συνοπτικού ποιού ενεργείας και, έτσι, απαντά μόνο στους χρόνους των οποίων ο σχηματισμός βασίζεται στο μη-συνοπτικό θέμα (Holton *et al.*, 2010). Όσον αφορά την παραγωγή μίας πρότασης με παρακείμενο χρόνο, το βοηθητικό ρήμα βρίσκεται στην κεφαλή του Χρόνου (Iatridou *et al.*, 2001). Εγείρεται, λοιπόν, το ερώτημα με βάση το παραπάνω δεδομένο εάν ο γερονδιακός τύπος *έχοντας* θα συμπεριφέρεται αντίστοιχα κι, επομένως, εάν θα περνάει από την κεφαλή του Χρόνου. Η προσέγγιση αυτή, στο σημείο αυτό, δεν είναι παραπάνω από μία υπόθεση, η οποία έρχεται σε σύγκρουση με ό,τι υποστηρίχθηκε παραπάνω (ενότητα 2.3), και για την υιοθέτησή της θα πρέπει να γίνει περαιτέρω μελέτη. Με άλλα λόγια, εάν πράγματι ισχύει, θα πρέπει να αναθεωρηθεί η φραστική δομή της γερονδιακής πρότασης που προτείνεται στο (77) (ενότητα 2.3) και καλύπτει μόνο την περίπτωση όπου είναι παρών ο συνθετικός γερονδιακός τύπος. Συγκεκριμένα θα πρέπει να αναθεωρηθεί έτσι ώστε να προβλέπεται και η παρουσία της κεφαλής του Χρόνου. Άρα, υπάρχει κεφαλή του Χρόνου στις γερονδιακές προτάσεις κι, ακόμα, ποια η ελλειμματικότητά τους ως προς τις παρεμφατικές;

Δεύτερον, το υποκείμενο του γερονδίου διαπιστώθηκε ότι φέρει ονομαστική πτώση. Εγείρεται λοιπόν, το ερώτημα ποια είναι εκείνη η λειτουργική κατηγορία που δίνει την πτώση (ονομαστική) του υποκειμένου του γερονδίου; Μία πιθανή λύση, η

οποία ακολουθήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής, είναι να υιοθετήσουμε την άποψη πως πρόκειται για τη Συμφωνία, μία από τις δύο κεφαλές της Κλίσης, καθώς οι γερονδιακές προτάσεις είναι, όπως έχει υποστηριχθεί στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής, ελλειμματικές ως προς τον Χρόνο. Η Συμφωνία, λοιπόν, είναι εκείνη που ελέγχει τα ρηματικά χαρακτηριστικά του ρήματος και, κατ' επέκταση, δίνει τα χαρακτηριστικά του προσώπου, του αριθμού και της πτώσης. Το γεγονός αυτό ισχύει παρά τον μορφολογικό περιορισμό του γερονδίου, ότι δηλαδή είναι άκλιτος τύπος, καθώς αντιλαμβανόμαστε σημασιολογικά να υπάρχει υποκείμενο που φέρει φ-χαρακτηριστικά. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να φέρουμε στον νου παραδείγματα όπως οι δομές στο (97) κι επαναλαμβάνονται εδώ με την αρίθμηση (106). Λόγου χάρη, στο (106α) το εννοούμενο υποκείμενο του γερονδίου *γράφοντας* είναι η ΦΑ *η Ελένη* υποκείμενο και της κύριας πρότασης κι, όμοια, του γερονδίου *τρώγοντας* η ΦΑ *η Μελίνα* (106β). Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή πρέπει να μελετηθεί περαιτέρω για οποιαδήποτε τυχόν αδυναμία προκύπτει.

(106)α. [Γράφοντας την εργασία], η Ελένη άκουγε μουσική.

β. [Τρώγοντας σαλάτα], η Μελίνα χόρτασε.

Ωστόσο, πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν και οι περιπτώσεις όπου υπάρχει ετεροπροσωπία. Συγκεκριμένα, σε αυτή την περίπτωση υπάρχει έλεγχος του υποκειμένου του γερονδίου από το αντικείμενο της κύριας το οποίο ως αντικείμενο βρίσκεται σε αιτιατική πτώση. Ωστόσο, το υποκείμενο του γερονδίου θα πάρει τα χαρακτηριστικά του προσώπου και του αριθμού από το αντικείμενο της κύριας αλλά όχι και την πτώση της αιτιατικής διαφορετικά το αποτέλεσμα θα είναι αντιγραμματικό.

(107) *Φτάνοντας* αργά στο μάθημα (*η Μαρία/*την Μαρία*), ο καθηγητής δεν επέτρεψε **στη Μαρία** να μπει στην αίθουσα.

Αυτό ίσως να δημιουργεί κάποια αντίφαση ανάμεσα στην παραπάνω υπόθεση σύμφωνα με την οποία αναπτύσσεται ένα είδος συντακτικής σχέσης ανάμεσα στην κύρια και τη γερονδιακή πρόταση (ενότητα 3.4) και την υπόθεση ότι η κεφαλή της Συμφωνίας είναι εκείνη η οποία δίνει την ονομαστική πτώση.

Στόχος, όμως, της παρούσας εργασίας δεν είναι να δώσει λύση στα παραπάνω ζητήματα που προέκυψαν. Σκοπός είναι να διατυπωθούν κάποιες παρατηρήσεις και υποθέσεις οι οποίες θα λειτουργήσουν ως βάση για μελέτη στο μέλλον.

A. Ελληνόγλωσση

- Browning, Robert. 2008⁶. *Η Ελληνική γλώσσα μεσαιωνική και νέα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Χατζησαββίδης, Σωφρόνης & Αθανασία Χατζησαββίδου. 2012. Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Holton David, Peter Mackridge & Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton. 2010³. *Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Mackridge, Peter. 2007². *Η Νεοελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Μόξερ, Αμαλία. 1994. *Ποιον και απόψεις του ρήματος*. Αθήνα: Παρουσία.
- Μπουμπουλίδης, Φαίδων. 1946. *Η Μετοχή στα Νεοελληνικά*. Αθήνα: Ι. & Π. Ζαχαρόπουλος.
- Νάκας, Θ. 2012. Για το νεοελληνικό 'γερούνδιο' ή 'γερούντιβο' ή 'γερουνδιακό'. In: Gavriilidou, G., Efthymiou, A., Thomadaki, E., & Kambakis-Vougiouklis, P. (eds). *The 10th International Conference of Greek Linguistics*. Democritus University of Thrace. 990-999.
- Nespor, Marina. 2010⁴. *Φωνολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ράλλη, Αγγελική. 2005. *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ρούσσου, Άννα. 2006. *Συμπληρωματικοί Δείκτες*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ρούσσου, Άννα. 2015. *Σύνταξη: Γραμματική και Μινιμαλισμός*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. In: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/581/1/00_master_document_ROUSSOU.pdf.
- Σιταρίδου Ι. & Κωνσταντίνα Χάιδου. 2002. Η αρχή της νομιμοποίησης των υποκειμένων στα ελληνικά γερούνδια. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 22: 583-592.
- Τζάρτζανος, Αχιλλέας. 1946². *Νεοελληνική Σύνταξις (της Κοινής Δημοτικής)*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων
- Τζάρτζανος, Αχιλλέας. 2010. *Λατινική Γραμματική*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Τσοπανάκης, Αγαπητός. 1994². *Νεοελληνική Γραμματική*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.

- Φιλιππάκη-Warburton, Ειρήνη. 1985. Η θεωρία των κενών υποκειμένων, το ελλείπον υποκείμενο και οι κλιτικές αντωνυμίες στη ΝΕ. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 6: 131-53.
- Φιλιππάκη-Warburton, Ειρήνη. 2004. Παρεμφατικότητα και Υποτακτική: Αναζητώντας το χαμένο απαρέμφατο σε δομές ελέγχου. In: Proceedings of the 6th International Conference of Greek Linguistics. University of Crete. Διαθέσιμο σε CD-Rom Edition και στην ιστοσελίδα: <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/> .

B. Ξενόγλωσση

- Alexiadou, A. & Elena Anagnostopoulou. 1998. Parametrizing AGR: Word order, V-movement and EPP-checking. *Natural Language and Linguistic Theory* 16: 491-539.
- Alexiadou, A. & Elena Anagnostopoulou. 2002. Raising without infinitives and the role of agreement. In: Alexiadou, A., Anagnostopoulou, E., Barbiers, S., Gaertner, H-M. (eds). *Dimensions of Movement*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 17-30.
- Anderson, J. 2001. Finiteness, in Greek, and elsewhere. *Contemporary Linguistics* 37: 5-33.
- Carnie, Andrew. 2002. *Syntax. A Generative Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Chomsky, Noam. 1981. *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris.
- Chomsky, Noam. 1982. Some Concepts and Consequences of the Theory of Government and Binding. Cambridge, MA: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 1995. *The Minimalist Program*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Chomsky, N. & Howard Lasnik. 1993. The theory of principles and parameters. In: Stechow, Jacobs, A., Sternefeld, W. & Vennemann, T. (eds). *An international handbook of contemporary research*. Berlin: De Gruyter. 506-569.
- Huddleston, R & Geoffrey K. Pullum. 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Iatridou, S. 1988/1993. On Nominative Case Assignment and a few Related Things. *MIT Working Papers in Linguistics* 19: 175-198.

- Iatridou, S., Elena Anagnostopoulou and Roumyana Izvorski. 2001. Observations about the Form and Meaning of the Perfect. In Ken Hale: *A Life in Language*. Cambridge: MIT Press. 189-238.
- Landau, I. 2004. The scale of finiteness and the calculus of control. *Natural Language and Linguistic Theory* 22: 811-877.
- Landau, Idan. 2010. *Control in Generative Grammar: A Research Companion*. New York: Cambridge University Press.
- MacFadden, Th. 2005. The distribution of clauses in non-finite clauses: An account without case. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics* 11, 1. In: <http://repository.upenn.edu/pwpl/vol11/iss1/14/>.
- Manolessou, I. 2005. From particles to gerunds. In: Melita Staurou & Arhonto Terzi (eds). *Advances in Greek Generative Syntax*. Netherlands: John Benjamins Publishing Company. 241-83.
- Mirambel, A. 1961. Participle et gérondif en grec médiéval et modern. *Bulletin de la Société Linguistique de Paris*. 56: 46-79.
- Panagiotidis, Ph. 2005. The category of Modern Greek gerunds. In: Proceedings of the 7th International Conference on Greek Linguistics.
- Papangeli, D. & Nikolaos Lavidas. 2007. Deponents and non-finite constructions in Greek. In: Proceedings of the 2007 workshop in Greek.
- Philippaki-Warburton, I. 1998. Functional categories and Modern Greek Syntax. *The Linguistic Review* 15: 159-186.
- Philippaki-Warburton, I. & Georgia Catsimali. 1999. On control in Greek. In: Alexiadou, A., Horrocks, G., Stavrou, M. (eds). *Studies in Greek Syntax*. Dordrecht: Kluwer. 153-168.
- Philippaki-Warburton, I. & Vassilios Spyropoulos. 2002. Infinitely intriguing: The question of finiteness of Greek subjunctives. In: *Workshop on Greek Syntax: The Minimalist Seduction*.
- Pollock, J.-Y. 1989. Verb Movement, UG and the Structure of IP. *Linguistic Inquiry* 20: 365-424.
- Quirk, R, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech & Jan Svartvik. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- Radford, Andrew. 2004. *Minimalistic Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Rivero, M-L. 1994. Clause structure and V-movement in the languages of the Balkans. *Natural Language & Linguistic Theory* 12. Springer. 63-120.
- Rizzi, Luigi. 1982. *Issues in Italian Syntax*. Dordrecht: Foris Publications Holland
- Rossou, A. & I.-M. Tsimpli. 2006. On Greek VSO again!. *Journal of Linguistics* 42: 317-354.
- Roussou, A. 2000. On the left periphery: Modal Particles and Complementisers. *Journal of Greek Linguistics* 1: 65-94.
- Roussou, A. 2008. Voice Morphology and Ergativity in Modern Greek. In: *Proceedings of the International Conference on Greek Linguistics* 8: 406-18.
- Roussou, A. 2009. In the mood for control. *Lingua* 119: 1811-1836.
- Spyropoulos, V. 2007. Finiteness and Control in Greek. In: W. Davies & S. Dubinsky (eds). *New Horizons in the Analysis of Control & Raising*. Dordrecht: Springer. 159-85.
- Spyropoulos, V. & Irene Philippaki-Warburton. 2001. 'Subject' and EPP in Greek: The discontinuous subject hypothesis. *Journal of Greek Linguistics* 2: 149-186.
- Smith, Carlota S. 1991. *The parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer.
- Stowell, T. 1982. The Tense of Infinitives. *Linguistic Inquiry* 13. MIT Press. 561-570.
- Terzi, A. 1997. PRO and null case in finite clauses. *The Linguistic Review* 14: 335-360.
- Tsimpli, I. M. 1990. The Clause Structure and Word Order of Modern Greek. *UCL Working Papers in Linguistics* 2: 226-255.
- Tsimpli, I. M. 2000. Gerunds in Greek. *Journal of Greek Linguistics* 1: 133-169.
- Tsoulas, G. 1996. Notes on temporal interpretation and control in Modern Greek gerunds. *York Papers in Linguistics* 17: 441-470.
- Varlokosta, Spyridoula. 1993. Control in Modern Greek. *University of Maryland Working Papers in Linguistics* 1: 144-163.